

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIIJA, KI ŠE IZHAIJA

PLANINSKI

VESTNIK

10
2024

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 177 033 50 434 008

4,40 €

TEMA MESECA/Z NAMI NA POT
**Idrijsko-
Cerkljanska
planinska pot
(ICPP)**

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - IZDELEK MESECA NOVEMBRA

ČEZ PLANKE S TURNIMI SMUČMI, Tomaž Hrovat

Izbirni vodnik *Čez planke s turnimi smučmi, v bližnjem sosledstvu in doma*, vas bo prepričal s:

- 15 izbranimi izhodišči za turnosmučarske počitnice,
- 65 turnimi smuki različnih težavnosti v naši bližnji okolici,
- turami od Karnijcev do Dolomitov, od Tirolske do avstrijske Štajerske, za zaključek pa še z velikopoteznim prečanjem Julijskih Alp,
- zanimivimi in podrobnimi opisi tur, območij, ljudi in navad,
- turnimi smuki, ki do zdaj v naši literaturi povečini še niso bili opisani.

Format: 130 x 210 mm, 204 strani, integralna šivana vezava

CENA: V času od 1. 11. 2024 do 31. 11. 2024 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 40-odstotnim popustom: 20,94 €* (redna cena: 34,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

Planinski zemljevid POHORJE 1 : 50.000

Planinski zemljevid *Pohorje* v merilu 1 : 50.000 zajema območje celotnega Pohorja in večjega dela obmejnega Kozjaka. Planinske poti so prikazane na osnovi zadnjega stanja katastra planinskih poti PZS (2024).

Znotraj načrtanih meja boste našli:

- prvi del Slovenske planinske poti,
- celotno Pohorje med Mariborom in Slovenj Gradcem,
- vsa pohorska smučišča, mesta in turistična središča ob vznožju Pohorja in
- številne naravne znamenitosti.

VABLJENI K NAKUPU!

<http://trgovina.pzs.si>

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 124. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Miha Pavšek, Andrej Trošt

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tužino, posamezna številka 4,40 EUR, polletna številka 5,50 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Jezero v Ledvicah

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpeli kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Univerze Bogu za hrbtom

V tokratni številki *Planinskega vestnika* bomo govorili o čisto navadni vezni poti, ki jih je v Sloveniji in na svetu veliko. Mnogo je daljših, mnogo krajših, mnogo manj ali bolj napornih, mnogo bolj ali manj pisanih. Obhodnica Idrijsko-Cerkljanske planinske poti v ničemer ne izstopa. Zakaj potemtakem pisati o njej? Zaradi vseh ostalih "malih", o katerih ne govorimo. Govorimo o Nepal, Andih, Mont Blancu, Aljaski ..., o malih palčkih pa redkeje. Čeprav ...

Leta 1979 je slovenski odpravi v Himalajo uspelo preplezati enega takratnih največjih problemov Everesta – zahodni greben. Člane odprave so prevzele pesmi Janeza Menarta. Prebirali so jih med čakanjem in počitki na poti in v bazi. To so mu tudi napisali v pozdravni razglednici iz baznega tabora. Že doma jim je pesnik prijazno odgovoril in jim za veliki dosežek seveda čestital. Med drugim je zapisal: ...// Vsakdo ima svojo takšno ali drugačno goro, s katero se bori vse življenje. Toda poleg nje je še vse polno drugih, manjših gora pa tudi hribočkov, ki mu stoje na poti. In zmerom je najpomembnejši tisti, ki je trenutno pred njim. Tudi nad krtino se človek lahko spotakne in se ubije, ali pa tako polomi, da potem nikakor ne more priplezati na svoj veliki cilj. Zato je treba jemati v obzir tudi na videz nepomembne hribočke – morda so še bolj zlovešči kot velika gora, in to prav zaradi svoje navidezne nepomembnosti!//¹

Pesnik je prejemniku pošte, Vikiju Grošlju, polagal na srce skrb na vsakem koraku. Na srce mu je položil skromnost in spoštovanje do vseh, ne glede na to, kako "mogočni" so videti. Tudi mali grički so lahko zahtevni kot njihovi veliki bratje. Čeprav na prvi pogled neopazni, so enako lepi in nam lahko dajo enako ali še več. Ne da poznamo male, težko spoznamo velike. Tako kot naša rast tudi naše izkušnje postopoma napredujejo od krtin, hribočkov, gričev do visokih gora. Niso prikladen cilj le v obdobju, ko nam na pot stopi kakšna ovira ali ko "ta veliki" postajajo vse bolj oddaljeni in višji. Vedno so naše prijetno zatočišče na dosegu roke. Ko se po raziskovalnih poletjih izmed skal vseh odtenkov in višin vrnem v naš gozd, mi je, kot bi se stisnila mami v naročje. Le dovoliti si moramo to izkustvo – enostavno! Stopiti moramo na pot kar z domačega praga, v prvem grmu urezati palico, se najesti jagod in malin ter na koncu dneva poiskati posteljo. Vedno ne teče vse gladko, a izzivi nas krepijo in primorajo, da naredimo kakšen izpit v univerzi Bogu za hrbtom. O takem izkustvu nam v tej številki piše Vladimir Habjan.

Menartove besede lahko razumemo dobesedno ali kot prispodobno. Podcenjevanje in prezir, na kar mladega alpinista opozarja pesnik, nista lepi lastnosti in k njima se zatekajo šibki ljudje. Ni lepo kar na počez predvidevati, da nam *rovtarija*, kot Idrijsko-Cerkljanska in podobne zagotovo so, nima kaj povedati ali ne more ničesar dati. Odprimo srce in dovolimo, da se nam ti grički predstavijo. Videli bomo, da tu lahko še malo podoživimo svet pred digitalizacijo, še lahko začutimo način preživetja iz rok v usta. Prav je, da se svet spreminja na bolje. A vedno se poskusi ne iztečejo po načrtih oziroma vedno ne zmoremo predvideti vseh posledic. Bolj kot so se predniki trudili, da bi si izboljšali življenje, bolj je svet postajal zapleten. Njihovi otroci hodimo danes v šolo deset do petnajst let, da se učimo, kako preživeti v tem zmedenem in nevarnem okolju. Medtem pa smo zapuščino prednikov podcenjevalno stlačili pod primitivizem in poganstvo. To boli! Obiskovalec bo videl, da to ni primitivizem, to je carstvo in privilegij, živeti v okolju,

¹ Citat iz knjige Viki Grošelj: *Križ čez Nepal*. Založba Buča. 2022.

kjer je stik z naravo še pristen. Moj oče je na zbadljivo, da živi bogu za hrbtom, odgovoril z vprašanjem: "Kako pa ti veš, kam Bog gleda?"

Našim prednikom je bila uspešno opravljana univerza zmaga v boju za preživetje, bili so doktorji agronomije, navadne in krajinske arhitekture, lesarskih, strojnih in drugih umetnostnih strok ..., bili so vremenarji, astrologi ... Gaudeamus jim je pel veter pod lipo, ko so utrujeni počivali po opravljeni diplomi iz uspešno rešenega, velikokrat dolgoletnega izziva. To začutimo v teh divjinah, prepričali nas bodo prebivalci ob poti, ki znanje še vedno črpajo iz nenapisanih skript. S skrbno roko obdelujejo rodno grudo, ki nas preživlja že tisočletja. Oni so ...//

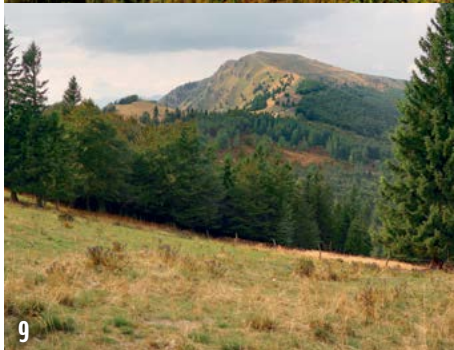
spodobni, pošteni, prijazni, polni zaupanja, pripravljeni deliti, pripravljeni povabiti sočloveka v intimo svojih domov, se pripravljeno pogovoriti. Skratka – lepi ljudje. Opazil sem, da tu ljudje ne jamrajo, se ne pritožujejo in ne jadikujejo. Ni pesimizma in črnogledosti, pač pa se tu ljudje borijo za svoj obstoj. Tu ljudje ne čakajo na pomoč, pač pa si, kolikor le morejo, pomagajo sami. Tako kot so vajeni od svojih prednikov. Pot priporočam vsakomur, ki je nagnjen k temu, da jamra in bi se rad tega odvadil//...² Ljudje ne klonejo, čeprav so le streljaj, le korak od "udobne" kletke bloka bližnjega mesta. Če ljubiš svoj kraj in preteklost, to opazijo tudi drugi.

Vse te vrednote, ki jih omenjata Menart in Čerin, so se že pred mnogo leti zapisale v kodeks planinstva in veljajo na vseh višinah udejstvovanja. Planinci ali drugi, ki se po njih ravna, so vsega spoštovanja vredni. Ljudje, ki jim je življenjska pot tlakovana s skromnostjo in spoštovanjem, enako cenijo palačo arabskega šejka, Everest ali bregove nad Idrijco. Saj veste, manj je več, mali so veliki ...

Na snidenje sošolci v naslednjem semestru na klopih naših, vaših ali onih drugih, manjših in višjih gričih. Mi bi še študirali.

Anka Rudolf

² Zapis Aleša Čerina na njegovem blogu po prehojeni ICPP; <https://2cm.es/OluA>.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

UVODNIK

1 Univerze Bogu za hrbtom

Anka Rudolf

TEMA MESECA

4 Najbolj nakodrana vezna pot

Anka Rudolf

REPORTAŽA

9 Na obisku pri graparjih

Vladimir Habjan

O UVODNIKU PO ICPP

20 Pogovor z Anko Rudolf

Vladimir Habjan

VARSTVO NARAVE

24 Po sledi stare fotografije kranjskega jegliča

Branko Dolinar

BREZPOTNA DOŽIVETJA

26 Šodrovska nebesa

Štefan Šmigoc

ZGODBA

30 Punči, to so hribi

Mojca Volkar Trobevšek

PORTRET MARKACISTKE

33 Premalo cenjeno delo

Andreja Erdlen

NA KOROŠKO

34 Onstran meje

Tomaž Hrovat

Z NAMI NA POT

37 Štiri etape ICPP

Irena Mušič Habjan

PLANINČKOV KOTIČEK

41 Jesen se obira, listja ne pobira

Kristina Menih

KJE ME GOJZAR TIŠČI

44 Kdo je tukaj šef?!

Mateja Pate

33

34

41

44

46

46 **PO SVETU** **El Teide, vulkan z lepotno napako**

Brane Pahor

50 **PO SVETU** **Treking na otoku ledu in ognja**

Miro Štebe

53 **ZNANOST** **Pogovor z Nino Gunde Cimerman**

Maša Jarčič

56 **LEDENIKI** **Glive, ki ljubijo mraz**

Mateja Pate

58 **NAJ KOČA** **Deseta akcija naj planinska koča**

Zdenka Mihelič

60 **INTERJUJ** **Pogovor s Karmen Klauro**

Zdenka Mihelič

64 **IZ ARHIVA** **El Condor Passa**

Franci Horvat

67 **JUBILEJ** **Dvajseti Tinetov pohod**

Vladimir Habjan

68 **ZGODOVINA PLANINSTVA** **"Nesreča turista na Triglavu"**

Marija Mojca Peternel

71 **LITERATURA** **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

53

56

58

64

68

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

e-PLANINSKI
V E S T N I K
Od novembra tudi kot e-revija

Anka Rudolf

Najbolj nakodrana vezna pot¹

Idrijsko–Cerkljanska planinska pot (ICPP)

Letos idrijski planinci praznujemo. Pred 120. leti je bila ustanovljena podružnica Slovenskega planinskega društva, enako tudi v Cerknem. Bogata dolgoletna dediščina povezovanja lepot narave, prebivalcev in obiskovalcev je zaveza in spodbuda za nadaljnji razvoj.

O našem delovanju smo obširno pisali ob 100-letnici v zborniku *Naših prvih 100 let* in dogajanja dopolnili ob 110. obletnici v zborniku *V hribih se dela dan*. Takrat je tudi v *Planinskem vestniku* o našem društvu tekla beseda.² V tako dolgi zgodovini

delovanja v tako različnih časih je kaj povedati. Ena prvih dejavnosti vseh planinskih društev je bila nadelava in označevanje poti. Nujne so pri ohranjanju pohodniškega in izletniškega dela dejavnosti. Društva se od nekdaj trudijo uporabnikom ponuditi čimbolj

Spodnja Idrija z
Jelenkom
Foto Franci Horvat

¹ Dario Cortese http://www.planinskivestnik.com/arhiv/pdf/pv_2003_04.pdf#page=16.

² http://www.planinskivestnik.com/files/File/PV_2014_03.pdf#page=45.

zanimiva doživetja. To je del poslanstva in seveda prijetna zadolžitev odkrivati in drugim predstaviti zanimivosti in lepote sveta pred našim pragom. Tako kot vsepovsod drugje so tudi tu dovoljene sanje. V petdesetih letih je bila odprta Slovenska transversala, danes Slovenska planinska pot. Rojevale so se mnoge daljinske poti in obhodnice.³ V to družbo so želeli stopiti tudi člani idrijskega društva.

ICPP je bila darilo društvu ob 75. obletnici

Že v šestdesetih letih je začela zoreti ideja o poti, ki bi obšla takratno kar veliko idrijsko občino, svet med Poreznom in Javornikom. Njen idejni vodja je bil znani idrijski planinec, domoznanec, publicist in

zvesti sodelavec *Planinskega vestnika*, Ladislav Božič. Pravi čas za uresničitev ideje (sanj) je napočil leta 1975. Na občnem zboru planinskega društva so sklenili, da bodo po območju, ki sta ga pokrivali planinski društvi Idrija in Cerklno, markirali obhodnico, ki naj bi se imenovala Pot svobode.⁴ Takrat je bilo v idrijsko društvo včlanjenih 1522 članov, od tega dve tretjini mladih.

Pripravljalnega dela ni bilo malo. Najprej je bilo treba doreči traso v kar precej zahtevnem terenu. Obsežen Božičev predlog so malenkost preoblikovali in dopolnili skupaj Zveza borcev in obe, Idrijsko in Cerkljansko planinsko društvo. Stezice, razgledne balončke, povezave med kmetijami, ki so postavljene na ču-

³ Na spletni strani Planinske zveze Slovenije je evidentiranih osemdeset planinskih obhodnic, wikipedija jih našteva 104. Seveda jih je na terenu še mnogo več. Trajajo od nekaj ur do najdaljše, Pot kurirjev in vezistov, ki jo prehodimo v 48 dneh.

⁴ *Primorske novice* 10. 4. 1975 Janez Jeram.

Oznake Idrijsko-Cerkljanske planinske poti
Foto Vladimir Habjan

dovitih mestih, zanimivosti ob poti in vrhove, povezave med vodami, grebeni, slemenim, med kulturno obdelano krajino in pravo divjino je dorekel hodec in zagotovo največji poznavalec te rovtarije, akademski slikar in tudi sodelavec te revije, Rafael Terpin.⁵ Želja je bila ...// naj pot poteka po manj znanih predelih, se izogiba cestam in Slovenski planinski poti, obišče naj vse naše planinske postojanke, najimenitnejše vrhove, se naučijo vseh prelepih in veličastnih razgledov in naj bi po poti "pobrala" vsaj trideset obeležij iz druge svetovne vojne (Praznovali smo tridesetletnico zmage). Po prehojeni poti naj bi vsak planinec dobil kar dober vtis o naši pestri in nadvse bogati pokrajini//...⁶ Trasa naj ne bi bila namenjena le trimu in rekreaciji, temveč spoznavanju pokrajine, zgodovinskih in prirodoslovnih zanimivosti, na poti naj bi bilo omogočeno tudi prenočevanje.

Dolenji Novaki, kjer je v bližini bolnica Franja.
Foto Franci Horvat

⁵ Rafael Terpin, https://planinskivestnik.com/javno/vsebinska/pv_2020_10.pdf#page=6.

⁶ Rafael Terpin iz zbornika ob 100 letnici društva Naših prvih 100 let.

29. aprila 1977 je Janez Jeram zapisal, da je ICPP že trasirana, a še čaka na odobritev komisije za pota pri PZS. Upali so, da jo bodo markirali in dokončali do konca leta.

Obrnilo se je še eno leto in Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, kot so jo poimenovali, je bila slovesno odprta 9. septembra 1979, na dan, ko je idrijsko planinsko društvo praznovalo 75. obletnico obstoja. Njenega objema Idrijsko-Cerkljanskega sveta je bilo za skoraj 200 kilometrov. Označena je bila s Knafelčevimi markacijami, ki jim je bila ponekod dodana še narobe obrnjena strešica. Že v prvem letu po odprtju jo je prehodilo 700 pohodnikov.

Obhodnica kljub kakšni težavici postaja z leti vse boljša

Letos obhodnica praznuje že 45. rojstni dan. V teh letih je doživljala boljše in tudi malo manj dobre čase: ...// Opustile so se mnoge kmečke hiše, za njimi so se zarasle poti, a hkrati so gozdarji strojno udelali mnoge nove. S prenehanjem kmetovanja so se marsikje izgubile nekdanje košenice, gozd je požajbral več sto let staro kulturno krajino. Spreminjati sta se začela flora in favna, pokrajina je v celoti začela postajati divja. Od vaških središč odmaknjeni deli poti so postali težje prehodni in predvsem samotnejši//...⁷

Ravno divjost, svojstvenost pokrajine danes zelo privlači predvsem tujce, vračajo se in jo odkrivajo znova in znova. Planinska srenja pritiska, v naše govce se vse več hodi, tudi domačini kažemo za svojo bližino vse več zanimanja. Kot bi zapuščanje kmečke krajine na-

⁷ Rafael Terpin v zborniku ob 100 letnici društva Naših prvih 100 let.

domeščala spoštljiva ljubezen dolinskih prebivalcev željnih miru in samote.

Naša 45-letna mladenka je danes v dobri kondiciji. Pot se širi po območju dveh občin namesto ene. Trasa je prikrojena današnjim še prehodnim potem. Začenja se, če krožni poti lahko določimo začetek, na Reki ob Idrijci, od koder se vzpne v Šebrelje in se zavito gor in dol nadaljuje do Jlenka, skoči v dolino Kanomlje ter se dvigne na Vojsko. Ko se dotakne Trnovskega gozda, se v vsem veličastju spusti mimo klavž na Idrijci in skozi Krajinski park Zgornja Idrijca do Hleviš in Hleviške koče. Pot samo mesto Idrijo obide, vendar je do nje le skok in vredno jo je obiskati. Zatem naredi zanko nad Črnovrško planoto, iz Zadloga čez Špičasti in Čelkov vrh na Javornik ter se čez Črni Vrh vrne do Idrijce. Po vnovičnem srečanju z njo se vzpne v višine nad njenim desnim bregom, kjer se malodane dotakne Škofjeloškega hribovja. Čez Gore, Marutni vrh, Ledinsko Razpotje in mimo Sivke se spet spusti do Idrijce na Travniku, se dvigne v Masore, se spet vrne do nje in jo prečka. Zaokroži še po Cerkljanskem hribovju do Bevkovega vrha, Lajš, Kladja in Škofja. Spusti se v Cerkno ter jo mimo Bolnice Franje ubere skoraj do Blegoša. Čez Črni Vrh se usmeri proti Poreznu, od koder jo čaka le še spust do Zakojce, zadnji zalet na Kojco in zaključni iztek čez Rodne na izhodišče na Reki. Če morebiti kakšen vrh ali razgleden balkonček trasa izpusti, se je seveda vredno in potrebno nanj kljub nemarkiranosti povzpeti. Kakšna bogatija!

Njena rdeča nit je Idrijca

Kar nekajkrat se na svoji poti dotakne trase bolj znane sestre Slovenske planinske poti, nekaj delčkov

tečeta tudi skupaj. Obišče vse planinske koče, vse najbolj znane vrhove, pot nas vodi mimo slovenskih piramid – klavž, skozi neokrnjeno divjino Krajinskega parka Zgornja Idrijca, mimo prvega spomenika v naravi – Divjega jezera in mimo zanimivega kraškega izvira Zaganjalke. Povsod kaj cveti in diši, posebej spomladi. V grapah se marsikje skrivata endemična kranjski in idrijski jeglič ter julijska orlica. Ne manjka tudi drugih zanimivih cvetk, saj se na tem prehodnem območju srečujejo rože mnogih toplejših in hladnejših svetov.

Pirnatova koča pod Javornikom

Foto Franci Horvat

Šebrelje

Foto Franci Horvat

Njena rdeča nit je Idrija, ki jo prečka štirikrat, in jo ima vseskozi, razen redkih izjem, na očeh. S prehojeno potjo ne spoznamo le reliefno izredno razgibane pokrajine, ampak se naužijemo imenitnih razgledov z grebenov in vrhov, uživamo v razkošju barv, prisluhnemo žuborenju številnih potočkov, brzic, slapov, obogatimo svoje vedenje o mnogih etnografskih, naravoslovnih in drugih zanimivostih. Ob meditativni hoji skozi pravo divjino tiho poromamo v čase, ko so predniki poselili te kraje, in začutimo živost grap, senožeti, dolin in vrhov, ki skrivajo v sebi bogato zgodovino naših prednikov. Vsak prehojeni korak si čez dan ali dva, čez turo ali dve ogledamo še z drugega brega. Ob njej so se pojavile nove zanimivosti, novi prebivalci z novimi zanimivimi izzivi in zgodbami.

Brez stika s prebivalci bi bila naša potepanja siromašnejša

Pot ni le namig, ampak odkrit izziv za srečanje z najbolj prvinsko slovensko pokrajino. Na njej se ves čas izmenjujejo vzponi in spusti, z vrhov sestopamo v grape, iz dolin se vzpenjamo na grebene. Narava se je tu tako nagubala ter grape in grebene postavila tako na gosto in pokonci kot le malo kje. Tu, na tem malem koščku sveta, je nekdo odložil tako množino lepote, da drugače ne more biti. Če bi vso to harmoniko naravnal, bi bila Porezen in Javornik sto kilometrov narazen. A najdragocenejše je spoznavati prebivalce in njihovo življenje ob njej. Ti kleni, umni, srčni ljudje, ki svojo rotvartijo spoštujejo in jo z ljubeznijo obdelujejo, ji

darove vračajo s svojo pripadnostjo. Njihova gostoljubnost je brezmejna. Postrežejo vam z veseljem, iskrevostjo, radovednostjo, polno mizo domačih dobrot in tudi posteljo.

Prehojena pot nam ob koncu podari veliko zadovoljstvo, poleg mnogih videnih zanimivosti, tudi zaradi dni preživetih v nostalgičnih slikah in spominih na Klance do doma,⁸ kjer so mrzli štedilniki in jasli prazne. Podari nam hvaležnost, da smo bili na obisku v svetu, ki nam na vsakem koraku pripoveduje zgodbe. Mogoče se zavemo naše majhnosti in se tako še z večjim spoštovanjem poklonimo ljudem, ki so bili in so tu in ne klonajo.

O njej je Dario Cortese rekel: *...// hodiš, ne prehodiš, prideš komaj kam, vendar si povsod. Nikjer ni bolj nakodrane vezne poti kot tam, kjer Alpe prehajajo v Dinarsko gorstvo.//...*⁹

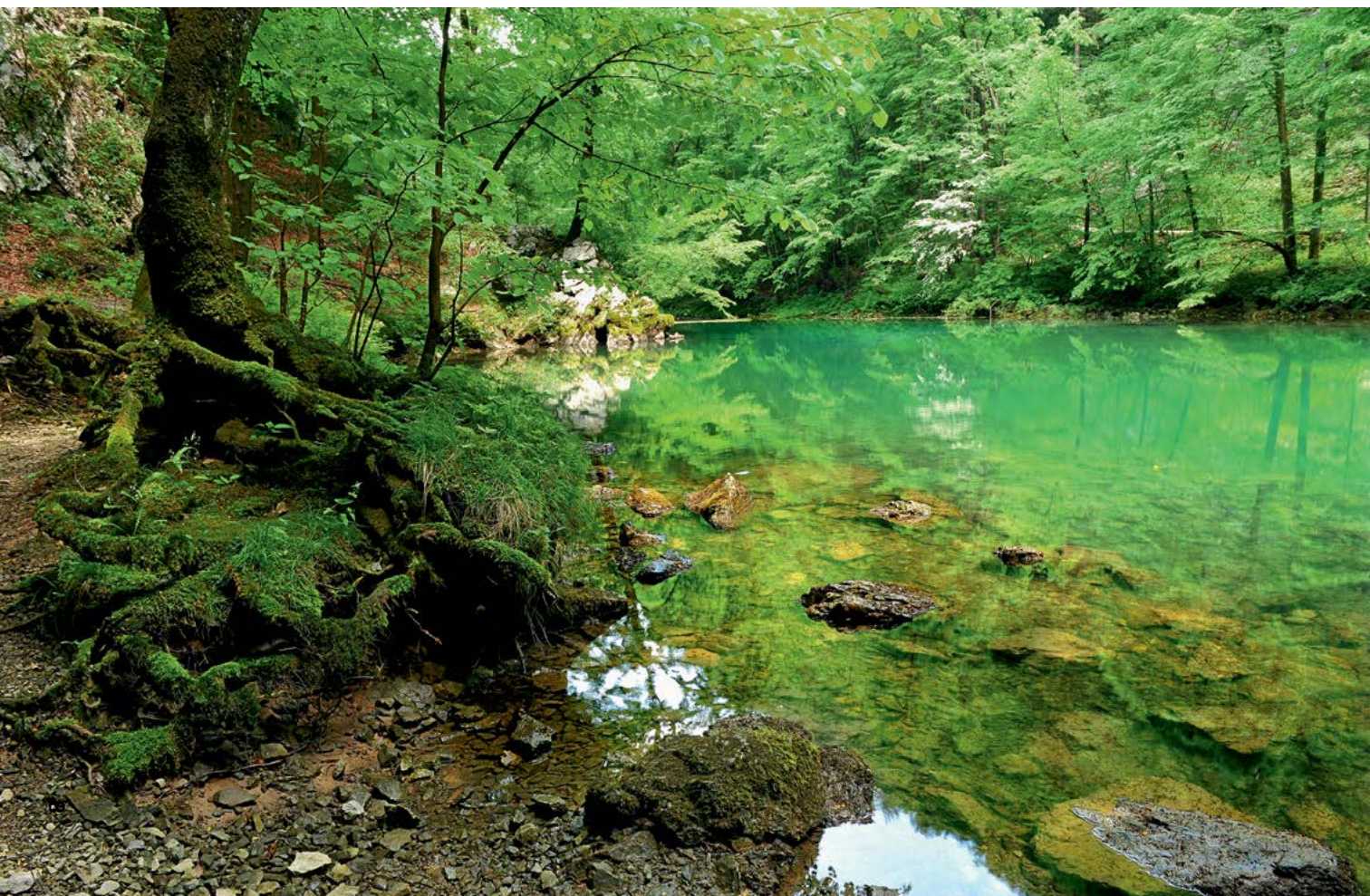
Za to skoraj 200 kilometrov dolgo, zvito in zavito kačo, danes skrbimo tri društva – PD Idrija, PD Cerkno in PD Javornik Črni Vrh. Za rojstni dan bo dobila nov vodniček, ki bo dosegljiv tudi na naši spletni strani.¹⁰ Najlepše ji bomo voščili, če jo bomo obiskali, in to ne le enkrat, kaj ko bi jo prehodili v celoti? Gremo in odtnemo vsaj kakšen žig, morda pa se skorajzimo kar za vseh 25. Mi vas prisrčno vabimo, da se srečamo na naših poteh. ●

⁸ Zapisi slikarja in rotvartarskega krajinarja Rafaela Terpina v dveh knjigah in filmu z istim naslovom o svetu, ki izginja.

⁹ Dario Cortese http://www.planinskivestnik.com/arhiv/pdf/pv_2003_04.pdf#page=16.

¹⁰ <https://planinsko-drustvo-idrija.si/icpp/>.

Divje jezero
Foto Franci Horvat

Na obisku pri graparjih

Idrijsko-Cerkljanska planinska pot v živo

Bližam se
najvišjemu cilju
ICPP.

Foto Vladimir Habjan

Stojim pred kočo na Hleviški planini. Jutro je, letošnji april. V načrtu imam večdnevno hojo po Idrijsko-Cerkljanski planinski poti (ICPP). Ne vem še, ali jo bom snel v celoti naenkrat ali pa bom prej odnehal in nadaljeval po posameznih etapah. Bomo videli.

Prejšnji večer so me dostavili v bližino koč, kjer sta me sprejeli prijazni oskrbnici. Pogovor je bil prav simpatičen, zato ker ju zaradi idrijskega *zavijanja* nisem skoraj nič razumel, pa tudi zato, ker smo vsi po malem že naglušni. Pogovor gluhih, sem jima rekel, pa smo se vsi smejali. Postregli sta mi z ruševim likerjem z ingverjem in ričetom, večer pa je minil v spremljanju Rogliča, ki je zmagal v kronometru na dirki po Baskiji. Punci sta me zapustili ob sedmih zvečer ter se odpravili v dolino in ostal sem sam. Spanje na skupnih ležiščih je bilo odlično, zajtrk z doma spečenim kruhom je bil že pripravljen, tudi kava v kafetjeri, ki sem jo na plinu le pogrel. Kaj bi si želel še več? Zelo lepo od osebja in Planinskega društva Idrija, da so mi omogočili tak komfort.

Huda statistika vezne poti

Že nekaj časa sem iskal možnosti, da bi se podal na kako vezno pot, s katerimi nisem imel prav nič izkušenj. Ob naključnem pogovoru z Anko mi je tako vneto govorila o Idrijsko-Cerkljanski poti, da je zamikala še mene. Pri Anici na Planinski založbi sem dobil zadnji izvod vodnika in dnevnika, ki sem ga v hipu prebral. Tako sem dobil osnovne podatke o poti. V tej knjižici je tudi bogat uvodni del, kjer piše vse o zgodovini poti in treh društev, ki zanjo skrbijo, geološki sestavi ozemlja, favni in flori, opisi pa so razdeljeni po

urah (ne po dnevih). Ni pa podatkov o dolžini poti, vsoti vzponov in sestopov, kar je za načrtovanje tur kar pomembno. Imel sem to srečo, da mi je Anka poslala delovno gradivo novega vodnika, kjer pa so vsi ti podatki bili. To sem si stiskal in to je bilo moje vodilo za pot. Po teh informacijah je etap devet, skupne hoje 73 ur in 195 kilometrov. Vseh žigov je 25. Imam se za zmerne hodca, nisem hudo hiter, ker niti nočem biti, nisem pa med najpočasnejšimi, moja prednost pa je vztrajnost, ki sem si jo pridobil v dolgih letih obiskovanja zahtevnih gora Alp. Torej se nimam česa bati. Pa bo res tako?

Igrivi gams v stenah nad Strugom

Opreme sem imel s seboj kar precej, izbrana je bila skrbno. Nahrbtnik je bil težji kot običajno. Zunaj je svetil mali krajec lune. Prste na nogah sem namazal s stikom proti žuljem, poskropil hlače proti klopom. Počakal sem, da se zdani. V dolini so svetile lučke. Gremo na pot! Prva etapa, ki sem si jo zadal, vodi od Hleviš do Javornika, po vodniku devet ur.

Ves prejšnji dan je deževalo, tako da je bil teren silno namočen. Po strmi travi sem hodil previdno. Imel sem nizke čevlje, s katerimi nimaš tako dobre opore, bo pa za ceste bolje, kot če bi hodil z gojzarji. Vsega pač ne moreš imeti. Ko sem sestopal, mi je po glavi odmevala pesem *Time to Say Goodbye*.

*Idiličen svet, ko se
spuščam k Idrijci.
Foto Vladimir Habjan*

Da gre 'zares', sem se spomnil šele po desetih minutah, ko sem se prvič ustavil. Mokrota na poti me je spomnila na plezanje v Lovski smeri v Loški steni, ko je bil prav vsak korak ali stop na meji padca. Povsem nepravilno izbran dan za plezanje v travnati steni, a kaj bi, na napakah se učimo. Na vzhodu v ozadju je bilo rdeče nebo. Kar srce mi je igralo, tako je bilo lepo. A treba je gledati pod noge, večkrat sem se zapeljal po blatu.

Ali mi gre za dosežek prehoditi pot ali za doživetje, sem se spraševal. Naj hitim ali naj uživam? Bolj drugo, se mi zdi. Nisem navajen začeti dol, običajno gre najprej navzgor. V blatu sem videl veliko sledi živali, kopit. Sestopal sem v meglo, a me na asfaltni cesti, kjer mi nerodno odložen nahrbtnik skoraj vrže deblo na noge, da sem komaj uspel odskočiti, le objame prvo sonce. Za travnatim robom sem presenetil ujedo, ki je stala na tleh, in ta se je pognala v meglo proti soncu. Kak neverjeten prizor! Iz bližnje

*Jutranje meglice
prvega dne;
v ozadju Govci
Foto Vladimir Habjan*

koče se kadi iz dimnika. Že v mladosti sem se dobro počutil v naravi, imel sem svoj bivač na Šišenskem hribu. Tu se počutim podobno, kot da bi bil tukaj še sam doma. Nasproti imam mogočen hrbet Govcev s Poldanovcem. Pogosto se ustavljam in opazujem ter poslušam, kolikor pač uspem zaslediti s svojimi ušesi. Pri samotni domačiji me je zvedavo gledala koza.

Svet je postajal bolj skalnat, travniki so obdelani in pokošeni. Le 30 metrov stran me je prehitel gams. Za robom sem ga spet videl, ko je stal na poti in me gledal. Ustavil sem se, nekaj časa se gledava, potem se je le umaknil. Igrivi gams, ni kaj. Pa radoveden tudi. Pokrajina je fantastična, redek gozd v skalnatem svetu. Na bližnjem razgledišču ni videti nič, ker – je v dolini megla. Lesene deske na mostu čez Idrijco so zelo spolzke. Na cesti ob vodi sem srečal prvega človeka po dveh in pol urah hoje. Na strmem pobočju sem stopil na leseno stopnico, ki pa je bila trhljena in se je zlomila, da sem skoraj padel vznok. V vodniku piše, da tukaj pazljivo, če je mokro. Kaj pa naj, počakam, da se posuši? Žal ne gre. Na sončnih travnikih sem le iz megle. Potem dolgo ni več poti, le še ceste, makadam in asfalt, pa psi, ki me oblagajo. S prevala pri Zadlogu se mi je odprl nov svet. Kaka lepa dežela! Le kdo tu hodi? Tile tereni so odlični tudi za kolo. Pri orientiranju mi pomaga mapy.cz, ki mi na zemljevidu pokaže, kje sem. Na prostranih travnikih me preseneti klic Anke, ki me pride razbremeniti. Ko pripelje, ji nekaj odvečne robe dam v avto in takoj sem lažji. Pa ravno maloprej sem razmišljal, kako sem povsem sam in brez spremljevalne ekipe ... Sploh ni tako slabo!

Po kolovozih in poteh sem dosegel Špičasti vrh z razmajanim lesenim stolpom, ki se v vetru čudno gunca. Tu *napopam* prvi žig v svoj novi dnevnik. Žigov ne zbiram že od rane mladosti, nikoli mi to početje ni bilo zanimivo. Bolj štejejo doživetja, spomini, fotografije,

sklenjena prijateljstva in še kaj. V sestopu je bilo tako mraz in pihal je leden veter, da sem moral obleči dolge gate. Pokrajina je ves čas prav simpatična, urejeni travniki, samotne domačije in počitniške hišice, le markacije so redke, da vmes tudi iščem. Z opisa, ki ga imam s seboj, ne morem vedno zadeti, na kaj se nanaša. Pri samotni domačiji mi je starejša ženica povedala, kam naj grem, in res sem spet našel markacije. Hiš je komaj kaj, tudi ena počitniška, kjer sem se hotel preobleči, a ko sem šel mimo, je zatulil alarm, da me je kar odneslo. Lahko da me je posnela tudi kamera ...

En kilometer po asfaltni cesti, kjer vodi ICPP, je silno moteč, saj me iz mirnih tihih koncev, kjer sem bil maloprej, težki kamioni spravljajo v obup. Na srečo se tega dela hitro rešim. Pot me spet povede navzgor v blaten opuščen svet. Podrto drevo ječi v močnem vetru in rojeva zanimive zvoke. Ves dan imam kapo in rokavice, ker je tako mrzlo. Oblaki so nizki, a dežja ni. S Čelkovega vrha (zanimivo ime) je lep razgled. Počasen sem in ko me izza vogala preseneti Anka, ki mi pride nasproti, hodiva do njenega prijetnega doma skoraj celo uro. Kako živijo tu ljudje, se sprašujem med hojo. Anka je posebna, njena hišica stoji ob SPP in včasih kakemu popotniku, tudi tujcem, kar ponudi prenočišče. Če ji plačajo, vse pokloni planinskemu društvu. Pri njej se dobro podprem, da niti ne zmorem vse ponudbe in utonem v sen.

Deževna pot ob Idrijci

Nimam izkušenj z veznimi potmi, veliko več pa s turami, pri katerih na nek vrh prideš v več dneh, tudi treh ali celo štirih, na tri- in štiritisočake. Tule pa sem v sredogorju ali še nižje. Nisem kaj dosti pričakoval od hoje, a očitno je na ICPP veliko cest, tako makadamskih kot asfaltnih. Ni čisto po mojem okusu, a tako pač je. Nemogoče je povezati kraje in vrhove, če bi hotel hoditi le po poteh, ceste so žal nujne.

Aprila je vse še precej zimsko, hladno, a vidi se daleč, ker še ni vse zaraščeno. Anka je odpekotala nekam v dolino, jaz pa sem sam šel naprej. Jutro je hladno, mrzel veter brije. Z vrha Javornika vidim kraje, kamor se podajam. V daljavi je zasneženi Triglav. V gmajni se kregajo lisaste šoje. Po vrhovih so meglice, kaj se bo razvilo iz tega? Pomislil sem na tiste, ki zdaj ždijo v službah, na bližnje in prijatelje, ki ne vedo, kje se potikam. Z Javornika sem šel le še v dolino, kjer sem videl zelene travnike in bele ceste. Včasih sem gledal vse tisto v daljavi, vse, kar je bilo visoko, mnogo tega tik pred nosom pa spregledal. Seveda, kaj pa bo videla mladost? Zdaj vidim tudi detajle, malenkosti, ki so ravno tako lepe in zanimive. Od polžev in čebel naprej. Vse to ni daleč, prav pred nosom jih imamo običajno. V gozdu je veliko vlak, na veliko ga obdelujejo. Gozdarstvo se tepe z naravnim okoljem, oboje pa ne gre skupaj. Končno se je pokazalo sonce, prav tako nasmeh na bližnji markaciji. Nekdo od markacistov je bil hudomušen. Pravilno. Spet so se oglašali ptiči in se kregali. Na štoru piše 1000 m, a se še naprej spuščam. Vse polno je sledi kolesarjev.

*Ceste, ceste ... zadaj pa Špičasti vrh, ki ni videti prav nič špičast.
Foto Vladimir Habjan*

Mrzlo jutro na vrhu Javornika Foto Vladimir Habjan

Kolovoz, tipična idrijska pot Foto Vladimir Habjan

*Nikjer ni nikogar,
le srnjad se lovi po
travnikih; v ozadju
Bevkov vrh.*

Foto Vladimir Habjan

Do Črnega Vrha hodim dlje, kot je pisalo na tabli. Kolesar, ki pride nasproti, je bil prvi človek danes. Nič se ne ustavljam. Skozi zanimiv skalni usek sem prišel v vas Predgrize, kjer sem dolgo iskal pot, ki pa gre kar po makadamu. Mimo ribnika z otočkom, racami in maketo hišice ter mimo lovske preže sem stopil v območje medveda. V Idrijskem Logu mi je sprehajalec v lovski opremi spet pomagal pri orientaciji.

Temni oblaki na zahodu prinašajo dež. Malo sem čakal pod nadstreškom, a moram naprej. Pohodne hlače sem slekel, nad dolge gate sem si oblekel vetrne hlače, zgoraj pa jakno in šibam dalje. Izmenjujejo se kolovozi, poti in ceste. Tipično za ICPP. Najprej začne močan dež, nato sodra, a sem v gmajni in rahlo zaščiten. Kakor je neurje prišlo, je tudi odšlo. Pri domačiji Na Pevcu se spet lovim, spregledam oster ovinek levo navzdol, čas pa teče. Potem divjam dol, tako da pri delam kri pod nohtom na nogi. Spolzko je, a takega terena sem vajen in ga kar obvladam. Eden redkih delov, kjer sem hitrejši, kot piše v opisu.

Mimo Divjega jezera sem prišel na drugo stran doline. Pri zadnji hiši sem spet čakal, da nov naliv mine, a to se ni zgodilo, zato sem jo kar ubral v klanec. V gozdu sem presenetil sovo, ki je prestrašena poletela kar vodoravno. Za prevalom je počasi le prenehalo deževati, še vedno pa je rosilo. Pri eni od domačij je tulil pes v bajti, potem je prišel ven in šel za mano. Dokler se nisem obrnil in z nogo udaril ob tla, ni nehal, potem se je pobral, od koder je prišel. Naslednji domačin je bil prijaznejši. Svet je planotast in valovit, travniki,

Kje je tu sploh pot?

Foto Vladimir Habjan

Le kam se ti mudi?

Foto Vladimir Habjan

nekaj gmajne, redke domačije, sadovnjaki. Zemlja je tako vlažna, da so se mi palice udirale in sem jih na silo vlekel ven. Na tleh je ležalo belo perje, le še ostanki mačjega obroka. Končno se je le pokazalo sonce. Je tamle Blegoš v ozadju?

Noge so že trde, a treba je naprej. Po kolovozu sem obšel Jelični vrh. Sonce je počasi sušilo pot. Po telefonu sem rezerviral spanje v gostišču na Ledinskem Razpotju. Šel sem mimo vasi Dole vse do sosednje vasi Gore. Hecno poimenovanje, kajne? Ljudska domišljija nima meja. Na asfaltni cesti so se spet pojavili črni oblaki, padalo je, pa spet nehalo. Še dobro, da se ne more odločiti ... Pri domačiji me je ogovoril možakar, ki kar ni nehal govoriti, vse ga je zanimalo. Dal mi je tudi napotke za naprej, tudi to je povedal, naj takoj rečem za večerjo. Da mi ni bo treba čakati. V tem trenutku sem bil tako utrujen, kot bi bil na ledeniški turi, tako da mi je malo pavze dobro delo.

Domačini povsod nekaj delajo, ali pri hišah ali na njivah, traktorji in bagri vozijo, urejajo ceste, gradijo hiše, delajo v hlevih, sliši se žaganje, pripravljajo drva ... Zdaj sem že sam malce del teh krajev, ko sem se jim tako približal. Končno sem pri gostišču, kjer me res takoj postrežejo. Mimo je prišla Anka na kratek posvet, a kmalu je spet šla, vedno se ji nekam mudi. Jaz pa moram počivati.

Ptičji koncert na Gradišču

Končno je lep dan pred mano. Začel sem strmo po asfaltu mimo domačije, kjer sta bila spuščena dva velika napadalna psa. To je na poti najbolj zoprno. Rinila sta vame, da sem ju odganjal s palicami, ko se je le pojavil gospodar in tulil nanju, meni pa je rekel, da sta zoprna. Res sta bila. Potem sta se le spokala k njemu. Na prečni cesti sem se v hiški za pesek preoblekel, ker me je zeblo. Na drugi strani doline se je odkril Jelenk, kamor moram še priti. Razgledi so vedno obširnejši. Šel sem mimo hiše, kjer sta bila domačin in poškodovan pes, ki začuda ni tulil name. Možakar je bil bolj tihe sorte in je opazoval psa, mene pa je pozdravil le mimogrede. Na travnikih nad vasico se je pasel mlad srnjak. Nekaj časa sva stala in se gledala, potem je odsakkljal v gozd. Imam totalen mir, nikjer

ni nikogar, le ptiči žvrgolijo in ustvarjajo ptičji koncert. Prejšnjo noč je ves čas skovikala sova.

Obšel sem Gradišče. Na drugi strani se je na travnikih pasla srna, ko me je videla, se je umaknila v gmajno. Tudi živali so tako kot ljudje rade na prostem, ne le v gmajni. V daljavi sem videl Kobariski Stol, Matajur in zasneženi Kanin. Iz doline po poti je prišel možakar in povedal, kje je lepo razgledišče in da je veliko gamsov tukaj. Naprej je svet naravnost čudovit. Čez travnike, dolinice in skozi gozd sem stopil na novo razgledišče. Vse je zeleno, polno je šmarnic. Trije mladi jeleni so se podili po travnikih in se lovili. Kar ostal bi tukaj ... Kakšni krasni kraji!

Za robom pod travniki je hiša z žigom. Dva možakarja sta žagala drva, njun mladi pes pa je skakljal okoli mene in nikakor ni hotel stran. Odganjal sem ga, onadva sta ga klicala Astra, pa ni ubogal. Pohitel sem, da bi mu ušel, a je šel kar za mano. Ko je od daleč pritekel gospodar, sem se ustavil in se opravičil, a je rekel, da ga imajo le en teden in da so to začetniške težave. Pred vasjo Jazne je bila ženska z lajajočim psom. Tako majhen pa tako glasen, ji pravim, pa je odvrnila, da tak mora biti. Možakar v vasi je v samokolnici vozil drva. Povedal je, da je veliko hodil po Kamniških Alpah, dokler mu niso zamenjali kolena in kolka. Pri hiši nekaj nižje sta mi domačina ponudila bezgov sok. Ceste so strme, onadva pa prisegata na suzukija, imata kar dva in še starega dizla, za katerega je mož rekel, da je najboljši za te kraje. Povedal je tudi, da ne bi zamenjal za mesto za noben denar. Zgovorna sta bila.

Pot naprej je slabše uhojena, veliko je podrtega drevja, pa spet veliko divjadi, celo tik nad cesto v dolini. Na drugi strani sem zagrizel strmo v breg po asfaltu, makadamu in kolovozih mimo več domačij. Čez kolovoz je stekla črna veriverica. Ko sem v gmajni prečil strmo

pobočje, je za mano glasno zašumelo in sunkovito sem se obrnil. Deset metrov za mano je pridivjal gamso od zgoraj čez pot in izginil v spodnji gošči. Če bi bil par sekund počasnejši, bi me tako nabil, da bi letel 50 metrov po pobočju ... Dvomim, da ne bi ostal brez poškodb.

Čez samotne Masore vodi stezica navzdol, nižje sem hodil po asfaltni cesti vse do glavne ceste. Vmes sta se v ozadju kazala Porezen in Kojca ter vasica Jagršče, kamor moram še priti. Možakar ob hiši bo podrł trhljeno drevo, a ne danes, ker preveč piha in bi ga lahko zaneslo na hišo. Na mostu čez Idrijco se je ob meni ustavil možakar v avtu in vprašal, če grem v Cerčno, da bi me peljal. Ne, hvala, zelo prijazno od vas, a zaključim pri Želincu. Danes bom etape zaključil, nadaljujem drugič. Razlog? Ma, ni važno. Mogoče sem se samo naveličal cest.

Povzetek treh dni je kombinacija navdušenja in presenečenja. Kraji so res čudoviti, izreden mir je na teh travnikih, goličavah in v gmajnah, kjer še živali uživajo. Ljudje so prijazni. Res je preveč cest, a ... Kar me je šokiralo, pa so dolge etape, ki jih kar ni konca. Krempo se moraš potruditi, da si do večera na dnevnem cilju. Iskanje poti tudi jemlje nekaj časa, pogosto sem se lovil. Z ljudmi se pa tudi moraš pogovoriti, to pa spet vzame čas. Kakor koli, ni slabo, dober trening, če ne kaj drugega. Pa raje kaj drugega.

Hudournik in Jelenk

Še smo aprila. Eno dolgo etapo, ki ima kar devet ur, sem skrajšal z delnim 'vzponom' na Hudournik. S tisoč metrov višine Vojskega sestopam po cestah. Spet je mrzlo, imam zimske hlače in puhico. Po kotanjah je še sneg. Spet je lepa pokrajina, valovita, razgledi so bogati, v daljavi so beli vrhovi. Pri dveh

Razgled s Hudournika na Julijce; dan je turoben.

Foto Vladimir Habjan

Travniki na vrhu
Jelenka
Foto Vladimir Habjan

domaćijah na samem me je možakar v zeleni delovni obleki spraševal, od kod sem in kam grem, pa koliko kilometrov naredim na dan. Čez vlake in prostrane travnike sem stopil na razgleden vrh, ki je na sever strmo odsekan. Vidi se vse do Kanina, zasnežene bohinjske gore, Porezen, Blegoš ...

V sestopu sem šel strmo do ceste in skozi dolgo gmajno do samotne domačije. Izmenjujejo se bolj odprti in razgledni tereni, pa gmajna, kjer ne vidiš nič. Pa gor in dol ves čas. Med hišami sem se kar lovil, vmes sem se tudi vračal. V zeleni dolinici me je zavedel srnjak, da sem spet zgrešil. Končno se je naredil lep dan, sončen, prej je bila visoka oblačnost, le mrzlo je še vedno. Ko na razpotju markacije ICPP zavijejo desno, sem šel mimo tekaškega in smučarskega centra nazaj do Vojskega. Žig sem iskal pol ure, pa je bil tik pred nosom ... Neroda nerodna.

Čez dva dni sem na poti na Jelenk iz Kanomlje. To je dolinica, stisnjena med zelenimi strmimi pobočji. Precej drugače je kot pred dnevi, bolj zeleno in precej bolj toplo, sončno. Mimo domačije sem zagrizel v strm breg na senožeti do domačije Žirovček, kjer me je možakar povabil na pijačo, a sem se izmotal, da se bom oglasil na povratku. Drevje že cveti, lepo ga je videti. Pot naprej je pestra, nekaj po cestah, pa poteh, tudi navzdol, nikjer pa ni nikogar. Po daljšem vzponu sem na asfaltni cesti na vršni planoti. Poskušal sem skrajšati pot do Jelenka, pa sem *zabluzil* v tako gosto rastje, da sem se komaj rešil. Če bi šel po cesti, bi bil že davno na vrhu. Ta ni prav nič razgleden, razgledišče je deset minut stran. Tja se mi pa ne da ... (ker sem tam že bil). Sestopil sem čez travnike in gmajno, prečkal cesto in nižje kamnit plaz, kjer sem spet zgrešil markacije in se dvakrat vrnil, da bi ja vedel, kje gre original, ne pa nekaj *kvazi* izvedba prehoda – čeprav tudi ta pride tja, kamor hočem. Pot vodi po vlaki, ki so jo zgradili

leta 2014 ob požledu. Mimo počitniške hišice, kjer piše "Ta najblj dobra voda", sestopim do ceste. Na poti do Žirovčka so prišle nasproti tri sprehajalke, ena me nekam čudno gleda. Pri prej omenjeni domačiji potrkam, saj me je sem napotila njegova žena, ki sem jo predtem srečal na cesti in možakar je postregel vse mogoče in govoril tako dolgo, da so se vrnila tri dekleta. Končno sem izvedel, da je to Veronikin oče, ki dela na Valu 202, in s katero sem bil ne dolgo nazaj na novinarski konferenci Planinske zveze na terenu. Njen stric je nekdanji minister Ivan Svetlik, moj nekdanji profesor. Majhen svet tale Slovenija, a ne? Katere teme smo obdelali, se ne spomnim najbolje, ker je bila postrežba tako temeljita ... V dolino me je z avtom odpeljala Veronikina sestra.

Utrgana naramnica nahrbtnika na Lajšah

Minilo je kar precej časa, da sem se spet lotil ICPP. Avgust je. Načrtujem tri etape, torej tri dni potikanja po odročnih krajih. Zjutraj sem na Želinu ob cesti Cerkno–Tolmin/Idrija, blizu križišča. Ne vem, kje bi pustil avto, zato sem pozvonil pri hiši. Starejši možakar mi je dodelil mesto in hvaležno sem ga sprejel. Kam gor, se sprašujem? Markacij ni, pa se kar poženem v breg in jih tudi najdem. Dan je soparen, da sem v hipu moker. V dolini mukajo krave in pojejo petelini, pestro je. Pot vodi čez travnike v gmajno, ki je silno zaraščena, prekinja jo še podrto drevje. Asfaltna cesta me je pripeljala blizu cerkve sv. Pavla. Počasi se dvigam, razgledi se odpirajo. Pri domačiji mi je ženska v "spalni opravi" povedala, kam gre pot naprej. Zahvalil sem se ji, ona pa odvrne 'Malenkost' in izgine v notranjosti. Listje pada, jabolka letijo po strmih travah, očitno prihaja jesen. V sadovnjaku pihlja, lažje se diha.

83 let star možakar mi je razlagal o teh krajih, ljudeh in domačijah. Vsi se selijo v doline, počasi ne bo več nikogar v teh bregih. Leta 1961–62 so do domačije naredili cesto, trije so delali kar 800 ur. Bager je prišel od daleč, saj jih tukaj ni bilo. Vodo so napeljali dva kilometra daleč. Jelenjad je odgnala srnjad, pravi.

Svet naprej je spet silno zaraščen, težko bi se gibal brez poti. Vmes se odpirajo razgledi na Masore, Kojco in Porezen, ki je v meglicah. Naravna znamenitost Zaganjalka je zanimiva. Okoli naslednje domačije se lovim, da je že kar smešno. Mladine in tudi starejših pri hiši je veliko, nihče pa mi ne pove, kam gre markirana pot, pa gledajo me kot sedmo čudo. Pot res zavije ostro levo, nato pa takoj ostro desno, zato se nisem takoj znašel. Na travnikih vse gomazi od žuželk, pa pravijo, da izginjajo, ne vem, no ... Na vetrovnem sedlu igrive vrane lovijo veter. Na Bevkov vrh sem stopil mimo domačije, kjer sem zaman iskal vodo. Na vrhu je steber novega daljnovoda, žic je ogromno. Nujno ali nenujno, grdo je videti. Tu mi oživijo spomini. Kot mulc sem bil leta 1968 na Sivki in Bevkovem vrhu z očetom. Tako sem se najedel gozdnih jagod in borovnic, da jagod potem več desetletij nisem mogel jesti ... Borovnice pa ja. Ko sem se vračal mimo iste domačije, mi je možakar prijazno pokazal pipo in kar nekaj časa sem bil tam.

Na asfaltni cesti mi je nasproti prišel fantič okoli 14 let. Sam hodi po SPP, danes je začel pri Bolnišnici Franja, gre pa naprej do Idrije. Tako je prav, to je prava mladina! Na poti proti vrhu Lajš mi je nenadoma zanihal nahrbtnik. Ajej, kaj pa je to? Strgana naramnica! Revež, koliko teže je moral prenesti ... Na srečo je ob spodnjem robu zelen trak, za katerega sploh ne vem, čemu služi, a sem ga z naramnico z ambulantnim vozlom zvezal nanj in zadeva je delovala. Alpinizem mi je dal veliko mero improvizacije, yes!

Vrh Lajš se dviga sredi gmajne. Do Kladja me je mučil makadam in asfalt, tam pa sem si postregel na javni pipi. Na poti do vrha Škofje sem srečal Francoza, ki je hodil po Via Alpina. Začel je lani, letos je nadaljeval iz Nemčije, končal bo v Trstu čez osem dni. Ima podobne izkušnje, kot jih imam sam, ljudje se izseljujejo v doline, po severni verigi Karnijcev pa je preveč ljudi. Zabaven je. Prijazno sva se poslovila. Pot na Škofje je travnata. Na vrhu je žganjemat. Da prideš na vrh in si postrežeš z žganjem, da si si vrh zaslužil ... Ogledal sem si skoraj celotno današnjo etapo, tak razgled je. Na travnikih je sedel par na kamp stolčkah. Vprašal sem ju, če čakata jelene, pa sta se nasmehnila. Ne, le uživata v naravi. Tudi to je prav.

Sestop je kar zapleten, saj nihče več ne hodi po direktni poti v Cerčno. Vprašal sem pet deklet, kje gre pot, pa niso imele pojma, pot pa gre le pet metrov zraven. Ne glede na to sem le uspel priti do Cerknega. V vodniku piše, da je žig v baru Albinca, a o tem natakara ne ve nič, potem ga le najde v enem od predalov. Torej to pomeni, da nihče ne vpraša za žig? Lastnik Gačnika me je prišel iskat kar tja in me odpejljal v gostišče, vmes je na cesti pobral še možakarja,

Tipičen graparski svet: samotne domačije sredi zaraščene divjine

Foto Vladimir Habjan

Sredi ničesar je naravni spomenik.

Foto Vladimir Habjan

Nemi spomeniki na Bevkovem vrhu

Foto Vladimir Habjan

Smerokazi pred
bolnico Franjo
Foto Vladimir Habjan

ki je pri njem sedel še dolgo v noč. Najedel sem se in napil tudi sam, lastnik mi je pripravil še malico za jutri. Kakšna prijaznost! Še kavo mi je skuhal, spil bom pa mrzlo, je dodal. Ja, seveda, brez težav, z užitkom, tudi če je mrzla.

Due etapi z najvišjo višinsko razliko navzgor in navzdol

Ob 6.15 sem že na poti, saj me je čakala dolga in naporna etapa. Spet je bilo zelo soparno. Na srečo je bilo oblačno. V vasici Labinje je žig, možakar pa je povedal, da je bil letos pri njem le en sam mlad fant. Prečno in po grdi vlaki sem šel mimo vasi Poljane ter po lepih travnikih prišel do Novakov. Domačinko sem vprašal, kje bi dobil kavo, pa mi jo je skuhal kar sama. Povedala je, da se z mozem rada vozita z električnim kolesom in vedno spijeta zjutraj kavo. Ne preseneča me prijaznost tukajšnjih ljudi. Na deželi se ljudje pozdravljamo med seboj, v mestu nikoli.

Makadama naprej ne zmanjka. Možakar pri hiši s senčnikom z napisom Laško pivo me je ustavil. Pravim mu: 'Veliko točeno, prosim', a reče, da tega

Zaviti kolovozi, ki
vodijo proti Poreznu.
Foto Vladimir Habjan

nimajo, imajo pa orehovec, pivo 0,0 ali jabolčnik. Izberem slednjega. Še en *ta prijazen*. Časovnice so zmedene, na tabli Robidnica je pisalo dve uri, v vodniku je za isti cilj ura in pol, moji časi pa so čisto tretji. Tega ne jemljem več resno.

Spet tolčem asfalt, avtov, da bi štopal, pa nobenih. Smučišče Črni Vrh je en sam obup. Nikjer nikogar. Poleti je na Krvavcu vse polno ljudi, za vse je poskrbljeno, tudi za otroke, adrenalinski park, gostišča, urejeno parkirišče ... Tu pa ničesar, niti žive duše.

Porezen je še daleč, ne smem se obirati. V Davči mi je ustavila ženska z golfom, a me ni hotela peljati, ker je škoda avta ... Poslal sem sms nekdanjemu sodelavcu iz službe, ki je tu doma, in takoj je odgovoril. Nasproti sta prišli dve dekleti, ena me je vprašala, če sva skupaj hodila na salso. Žal ne. A se pozna od kod drugod, kličem za njo, pa noče nič več slišati zame. Salsa, to je ena posebna plesna subkultura. Žal nisem del nje. Zadnji del etape je končno pravi planinski, a se neskončno vleče. Na Cimprovi sem že blizu vrha. Tu sem nekoč turno smučal in totalno zabredel v južnem snegu v eni strmi grapi. Komaj sem se izvlekel.

Ob petih sem na koči. Zadnji del je bil prava optična prevara, zdi se ti, da si blizu, pa nisi. Osebeje je prijazno. Spil sem košutnik, kuharica pa mi je naknadno prinesla še smrekovec. Dežurajo le domači ljudje, vsak en teden. Z gorskim tekačem sem razpredal o vzrokih za hojo v hribe, kjer pa zame tek ni prav visoko na lestvici. Še posebej, če greš tristo krat na isti cilj. A smo pač različni, ponavlja oskrbnik, ki je skušal miriti nastajajočo napetost. Tekaç je povedal, da je šel nekdo 365-krat na Triglav. Kaj pa ob slabem vremenu, sem ga vprašal. Ja, čaka na Kredarici, dokler se vreme ne *zrihta*, potem pa gre dvanajstkrat gor in dol. Ja, če to ni najmanj čudno? Zame je rekreacija smiselna, dokler koristi telesu. Pretirana je za telo škodljiva. Naj si preberejo knjigo *Naravno gibanje* (UMco, 2021). Celo stuširam se in grem zgodaj spat.

Za zajtrk so jajca s slanino in kava. Poslovil sem se od prijaznih ljudi. Mrčasto je, na vrhu piha. S poti sem

prišel na kolovoz, od tam na cesto. Nasproti sta prišla dva dvanajstletna fantiča, ki sta spala na vrhu Kojce. Gresta na Porezen, potem v Novake, od koder sta doma. To je prava vzgoja! To je mladina! Sama, samostojna hribovca. Ne pa poležavanje doma s telefonom v roki. Dedek in babica sta peljala tri vnukinje na izlet do planine Otavnik. V vasi Zakojca sem si v kmečkem turizmu Flander vzel prosto uro in se sprehodil še do Bevkove domačije, a to pomeni, da sem šel 600 metrov navkreber točno ob dvanajstih, ko je najbolj vroče ... ne najbolj pametno.

Severna pot na Kojco je ena najgrših, po katerih sem kdaj koli hodil, strma, spolzka in neuhojena. A vrh je naravnost izreden. V lesenem bivaku sem našel hladen union (tu se pa res ne bom pritoževal nad znamko ...), ki je naravnost sedel. V lonček sem zmetal ves drobiž, kar sem ga imel. Prečna pot v sestopu je naporna za noge z nizkimi čevlji. Našel sem izredno lepo rjavo-belo pero ene od ujed in še celo vrsto črnih. Očitno tu veliko letijo, najbrž je preprih. Sestop, ki je najdaljši na celotni poti, se res vleče, a svet in senožeti okoli vrha Rodne so naravnost čudovite in to odtehta vse napore. Do avta sem hodil še dva kilometra po cesti, kjer so avtomobili mimo mene leteli kot *metki* iz puške. Lepi trije dnevi, naporni, brez vsake oskrbe med potjo, da moraš imeti vse s seboj, a spet neznani skrivnostni konci. Še to: improvizacija naramnice je zdržala tri dni!

Presenetljivi novi podatki

September je in končati moram 'sago' ICPP. Moram priznati, da tale vezna pot ni kar tako. Prav nasprotno, silno zahtevna je in čestitam vsakemu, ki mu jo uspe izvesti v devetih dnevih, kolikor etap so predvideli organizatorji. Do septembra sem imel na voljo podatke, ki mi jih je posredovala Anka, v začetku meseca pa mi je poslala nove, ki so povzeti na osnovi maPZS. Razlike so naravnost precejšnje! Že seštevek ur kaže skoraj 20 ur razlike (73–91), da ne govorim o višinskih razlikah in časih. Najdaljša etapa je Ledinsko Razpotje–Želin, čez 30 km in kar 12 ur. Najvišja višinska razlika je etapa na Porezen – kar 1919 metrov. Najdaljši sestop je s Porezna v Reko – kar 2335 metrov. V starem vodniku ima ta etapa sedem ur, po novem enajst ur in 35 minut. Ni čudno torej, da sem tudi sam hodil skoraj toliko. ICPP bi mirno lahko podaljšal na deset, enajst ali dvanajst dni.

Pa vse to ni edini problem. Težava je, ker povsod ni toliko možnosti prenočevanja, da bi lahko izvedel krajše etape. Če se lotiš celotne poti v enem kosu, imaš kar precej težji nahrbtnik in se časovnica zgotovo podaljša. Kot pravi Anka, logistična priprava in načrtovanje sta že pol ture. Skratka, ICPP je zahteven zalogaj in je velik test svojih sposobnosti. Tudi če je ne izvedeš v enem kosu, je celotna prehojena pot dovolj velika nagrada za napore in namenjeni čas. Pa ne le to, nagrajeni bomo z bogatimi razgledi, odročno divjino in prijaznimi ljudmi.

Jutro na planini Otavnik Foto Vladimir Habjan

Na vrhu Kojce Foto Vladimir Habjan

Mlada Idrijca Foto Vladimir Habjan

Značilen idrijsko-cerkljanski teren Foto Vladimir Habjan

Razgledi s poti do vasice Zakojca

Foto Vladimir Habjan

Zadnji dve

Zadnji dve etapi sta logistično zapleteni in sem ju kombiniral s kolesi. Zjutraj sem na Hlevišah pustil kolo, začel pa v Kanomlji. S ceste sem zavil na pot in srečal Šturmovca, domačina, kjer je prvi žig. Zgovoren je. Veliko sta hodila z ženo, poleti po Kamniških, pozimi po dolenskih gričih, pa tudi po visokih Alpah. Požled leta 2014 je naredil veliko škode v teh krajih. Devetnajst dni so bili brez elektrike, že takrat je imel lastni agregat. Rekel je, da ni prave turistične ponudbe. Obut v visoke gojzarje bo naredil eno krožno turo okoli domačije. Razloži mi pot naprej. Na Hleviša sta hodila z ženo na žlikrofe in nazaj, je povedal. Žena mi je pri hiši pokazala staro stavbo, ki je spomeniško zavarovana. Ni več veliko snega zadnja leta, pravi, pred leti pa je bila vedno visoka snežna odeja.

Do Vojskega, ki je najvišji cilj dneva, je strm vzpon. Zemlja je povsem presušena, le redki potočki tečejo. Zadnji del steze je pokošen. Od cerkve sem šel četrte ure po cesti, dvakrat mi niso ustavili. Kje je tako opevana prijaznost domačinov? Nato sem sestopil v Mrzlo rupo, kar me je presenetilo, ker sem premalo podrobno pogledal karto. Nasproti je zid strmih Govcev. Na križišču cest sem zgrešil in sem ob pol ure, pa še očala sem pozabil na tleh, da sem moral dvakrat nazaj. Dva tuja motorista bi jih lahko povozila, a sem imel srečo, ostala so cela. Pot naprej je tako zaraščena, da ji komaj uspem slediti. Ob mladi Idrijci je najlepši del etape, svet je zelo divji, čisto po mojem okusu. V stranskem potočku sem si natočil vodo. Mimo klavž in obvoza ceste, kjer je odlom, sem prišel do domačije Tratnik. Noge so bolele od hoje po cesti.

Etapa	Čas (h)	Dolžina (km)	Višinska razlika (m)	
			Vzpon	Sestop
1. Reka–Šebrelje–Jagršče–Krnice–Jelenk	8,35	18,53	1300	429
2. Jelenk–Kanomlja–Vojsko	6,25	13,17	783	822
3. Vojsko–Hudournik–Mrzla rupa–Idrijca–Tratnik–Hleviša	10,20	26,17	865	1118
4. Hleviša–Strug Zadlog–Špičasti vrh–Čelkov vrh–Javornik	11,10	23,48	1436	1010
5. Javornik–Črni Vrh–Koševnik–Podroteja – Govekarjev (Zagodov) vrh–Gore–Ledinsko Razpotje	12,00	30,23	865	1399
6. Ledinsko Razpotje–Jazne–Travnik–Masore–Želin	8,30	20,47	806	1264
7. Želin–Bevkov vrh–Kladje–Škofje–Cerkno	10,25	22,44	1215	1142
8. Cerkno–Labinje–Partizanska bolnica Franja–Robidensko brdo–Črni Vrh–Porezen	11,05	24,15	1919	612
9. Porezen–Vrh Ravni–Zakojca–Kojca–Reka	11,35	23,87	942	2335

Prijazen domačin Bojan mi je ponudil vodo, mladina pa je skuhala kavo. Kar dolgo sem počival, da sem prišel k sebi. Doma sem pozabil vse energetske ploščice in gele, zato ni prave moči. Tratnik je bil zgovoren. Tudi tu je žled naredil veliko škode. Sam je ves čas na kmetiji, ni bil v službi, saj je tu 365 dni na *šiltnu*. Včasih so delali vse na roke. Nekdaj so hodili dve uri in pol do Idrije, pa še *ta stari* so jim naložili vse živo v nahrbtnike, da so prinesli gor. Tu živi tudi nečak, ki ne mara živeti v betonu. V službo hodi v dolino. Če se kdo pripelje z avtom do domačije, mu ne da žiga, pravi. Naj se raje potruji peš. Kolesar Jan Tratnik je njegov daljni sorodnik.

Z grmenjem v ozadju nadaljujem čez hribovit svet gor in dol vse do Hleviš. Tam me oskrbnica spozna in se nasmejemo. Žlikrofi z golažem sedejo na pravo mesto, nato pa se poženem s kolesom v dolino in nazaj v Kanomljo. Do avta je dobrih 17 kilometrov.

Prva etapa iz vodnika je moja zadnja. Kolo sem pustil pri prijaznem kmetu v Idrijskih Krnicah pod Jelenkom. Vožnja po ozki cesti iz Idrije proti Tolminu, kjer vsi naravnost divjajo, me navdaja z grozo, če bi jo moral prekolesariti. Na kolesu sem pozabil pustiti kolesarsko čelado, pa jo moram vso pot nositi na hrbtu. V zgodnjem jutru me takoj nad zadnjo domačijo pozdravijo igrive srne. Ko je konec pokošenih travnikov, mi trave sežejo do obraza. Pot do sv. Ivana je prav zanimiva, vodi skozi skalnat svet, kjer je pot ograjena z žičnato ograjo. V Šebreljah se ustavim pri stari mami naše *ta mlade*, kjer dobim ustrezne napotke za na pot, malico in še *kofe*. Babica je sestra župnika in misleca Otmarja Černilogarja, ki je izhajal ravno s te domačije. Opozorilo babice, da se tod okoli kladi medved, me straši pri sestopu v temačno sotesko potoka Sevnica, kjer prav zaudarja po divjačini. Z razgledne vasice Jagršče, kjer si *napopam* zadnji žig (!), si ogledujem okolico, kje vse sem že hodil. Pokliče me Tone Sazonov - Tonač, ki je veliko sodeloval s Černilogarjem. Naključij ni ...

Do kolesa nabijam ceste in redke bližnjice. Vmes me pri počitniški hišici ustavi zgovorni Šiškar in ponudi *štamperle* domačih zelišč. Kmetu sem se zahvalil za ga-ražiranje in se odpeljal v dolino. Sestop po glavni cesti odpade, saj sem odkril navdušujočo bližnjico – ravno tam, kjer sem hodil. Z Jagršč v dolino me je naravnost odneslo, tako je strmo. Vmes sem razmišljal, da je prav-zaprav ta trenutek končanja te dolge vezne poti lahko tudi malce slovesen ...

Epilog

Po ICPP sem se klatil od aprila do septembra, torej čez tri letne čase. Čeprav sem prehodil velik del Alp, tudi Zahodnih, in tako videl veliko gorskega sveta, sem na tem malem območju spoznal nove lepote naše male dežele, ki so mi bile do zdaj skrite. In to navdušuje. Vse slabo seveda pozabiš, ostane samo tisto, kar najbolj šteje. In to je najlepše. Nisem še za staro šaro! Dobro sem se nahodil. Malce pa tudi *nakolesaril* ... 📍

Proti vasici Jagršče

Foto Vladimir Habjan

Idrijsko-Cerkljanska planinska pot

Skupen čas hoje: 90,05 h

Skupna dolžina: 202,50 km

Koče: Koča na Hleviški planini, 815 m, mobilni telefon +386 51 644 405, e-pošta kocahlevise1955@gmail.com.

Pirnatova koča na Javorniku, 1157 m, mobilni telefon +386 70 722 174, +386 41 403 224 (oskrbnik koče), +386 41 288 035 (predsednik PD), e-pošta sajevic.anica@gmail.com.

Koča na Poreznu, 1585 m, telefon +386 5 9944 759, mobilni telefon +386 41 221 795, e-pošta pdcerkno@pzs.si.

Vodnik: Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, vodnik in popotni dnevnik, PD Idrija, PD Cerklje, PD Javornik Črni Vrh, 2024.

Zemljevidi: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1: 50.000.

Škofjeloško, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, Kartografija, 1: 40.000.

Ratitovec in okolica, PZS, 1: 25.000 (delno).

Vladimir Habjan

Ta pot ni mačji kašelj

Pogovor z Anko Rudolf

Tik pred izidom je prenovljena izdaja vodnika po Idrijsko-Cerkljanski planinski poti, ki ga pripravljajo ob 120-letnici planinskega društva Idrija in 45-letnici odprtja poti. Ob tej priložnosti so vso pot, ki jo sestavlja devet etap, ponovno prehodili in na novo opisali. Markacisti so ji kljub pomanjkanju delavnih rok namenili še posebno pozornost. Izkoristili smo priložnost in se pogovorili z avtorico opisov, Anko Rudolf, saj so takšne izkušnje gotovo zanimive tudi za tista planinska društva, ki imajo vodnike svojih veznih poti, ali jih šele načrtujejo.

Anka Rudolf
Arhiv Anke Rudolf

Rudolfova je članica komisije za stike z javnostmi pri planinskem društvu, kjer skrbi tudi za publiciranje. Ker je druga, predelana in dopolnjena izdaja vodnika¹ pošla, so se odločili za novo, tretjo izdajo. Kot je povedala Anka, so razmišljali, ali je to sploh smiselno, saj čas tiskanim vodnikom ni ravno naklonjen. Ker se je v 45 letih načrtovanja poti precej spremenilo, predvsem so se spremenili načini in možnosti iskanja informacij, so se odločili, da nov vodniček ne bo tako obsežen. Ker se z Anko že dolgo časa pozna, sva se v pogovoru tikala.

Si avtorica novega vodnika. Ali si uporabila že obstoječe opise? Kako ste v komisiji zastavili delo?

Dosedanji vodnik dobro poznam, po toliko letih ga ni bilo treba le posodobiti, zastavili smo ga na novo. Besedila vodnikov ti ne puščajo prav veliko literarne svobode, opise smo skrajšali na najnujnejše. Tisk je seveda povezan tudi s stroški. Celotno pot sem z

največjim veseljem tudi prehodila in sproti delala zapiske. Besedilo smo pripravili skupaj z markacisti, ki teren poznajo precej bolje od mene.

Kdo je dal pripombe in koliko ste jih dobili?

S starim besedilom ni nič narobe, le sprememb v času in na terenu je veliko. Vsi, ki v društvu dobro poznajo pot, so nam pomagali s popravki starega besedila, poleg tega smo vseskozi zbirali odzive obiskovalcev, ki se jih je v dolgih letih nabralo kar nekaj. Upoštevali smo tudi vse pobude s terena. Lastniki zemljišč imajo stalen stik s pohodniki in teren dobro poznajo ter vidijo možna izboljšanja. V društvu smo vsake pripombe in predloga zelo veseli. Skoraj 200-kilometrsko trasa se v tako zahtevni konfiguraciji terena zelo spreminja. Vse, kar je v naravi, je živo in naši markacisti ne zmorejo biti neprestano na poti. Obiskovalci so nam radi povedali, kje so se izgubili, ali pa so zapisali opažanja. Pripombe so bile različne, največ jih je bilo zaradi mest, kjer so nameščeni žigi. Seveda je bilo veliko tudi pohval.

Ali je zdaj problem, kam postaviti žig?

Če so pred desetletji domačini radi videli, da je bil žig v hiši in bili veseli tega direktnega stika z obiskovalci, zdaj vedno ni več tako. Ne zaradi tega, da bi bili manj družabni, ampak ker hiše niso več stalno odprte. Ljudje odhajajo v službe, ali kam drugam. Tudi na podeželju so zaklenjena vhodna vrata, nepridipravi so prevečkrat izkoristili njihovo zaupljivost. Časi so se spremenili, še vedno pa so veseli vsakega mimohodnika, radi pokramljajo, ponudijo okrepčilo, odstopijo tudi posteljo ... Po novem so žigi večinoma ob hišah, na skednjih, lopah ali škarpah.

Ali ste ob prenovi vodnika obnovili tudi pot?

Zdaj za pot skrbimo tri društva; PD Idrija, PD Cerkljano in PD Javornik Črni Vrh. Leta 2006 je bila prvič po odprtju leta 1979 kompletno obnovljena. V tej veliki akciji so poleg članov markacijskega odseka sodelovali tudi nekateri drugi planinci in prijatelji. Zdaj pot vzdržujemo vseskozi. Dela na terenu je bilo zaradi človeških vplivov, vremenskih razmer, geoloških pogojev ... od zadnje izdaje kar veliko.

¹ Prvi vodnik je na 73 straneh izšel leta 1979, drugi na 114 leta 2009, naklada 1000 izvodov.

Kaj si ti opazila na terenu? Sam sem pogrešal blazinice pri žigih, saj svoje s seboj nisem imel.

Res je, nekaj škatlic je opremljenih z blazinicami, vendar te tu in tam kar čudežno izginejo ... Običajno imajo planinci svojo, če nimajo, je pa težava. Sporočila do društva potujejo kar nekaj časa. Že vseskozi opazujem, kako se spreminja pokrajina; svet je postal bolj divji, težje prehoden in predvsem samotnejši. Opustile so se mnoge kmečke hiše. S prenehanjem kmetovanja so se marsikje izgubile nekdanje poti, košenice, gozd je prerastel več sto let staro kulturno krajino. Veliko sprememb je zaradi vremenskih ujm, plazov, naravnih katastrof, kot so lubadar, žledolomi ali vetrolomi, v gozdovih se nadelujejo nove vlake, ki prekrizajo traso. Kjer koli se gozd odpre, se hitro zaraste najprej z visokimi steblikami, nato sledi grmovna plast. Čiščenje enkrat letno v takih predelih ni dovolj, vegetacija je silno bujna. Pozimi, ko sem bila na poti, teh težav nisem imela. Seveda sem tudi zašla, a sem vedno ugotovila, da pač nisem bila dovolj pozorna. Tu pa tam mogoče manjka kakšna oznaka, precej je novih poti, ki te zapeljejo, pod žago pade kakšno drevo s knafličevko, pa se zgodi ... Delo markacistov v visokogorju ali sredogorju se razlikuje. Ekipa našega društva je zelo prizadevna, najbolj jim pomagamo tako, da smo skrbni opazovalci, in jih na poškodbe in pomanjkljivosti opozarjamo.

Komu je pot ICPP v bistvu namenjena?

Pot je namenjena vsem ljudem, ki imajo radi naravo, jih zanima način življenja in radi hodijo. Prvotno je bila ICPP darilo društvu ob 75. obletnici. Takratna želja leta 1979 je bila seveda v duhu tistega časa, da bi ob 30. obletnici osvoboditve povezali vsaj trideset partizanskih obležij in obiskali vse naše planinske postojanke, najimenitnejše vrhove, razglede ... Trasa naj ne bi bila namenjena le trimu in rekreaciji, temveč tudi spoznavanju pokrajine, zgodovinskih in nara-

*Bevkova domačija
Foto Franci Horvat*

voslovnih zanimivosti. Ideje za obhodnico nekdanje idrijske občine so bile sicer še starejše. Pobudnik je bil planinec Lado Božič,² domoljub, izjemen hodec in poznavalec terena. Trasa, kot je bila leta 1979 in je z ne veliko spremembami aktualna tudi danes, pa je v večji meri predlog Rafka Terpina.

Ali se je z leti namen ICPP spreminjal?

Namen poti ostaja isti, naša želja je obiskovalcem približati lepote in posebnosti območja. Kulturna krajina v tako zahtevnem svetu kaže na umnost, pogum in pripadnost mnogih rodov prebivalcev, tudi to je naša kulturna dediščina. Divje jezero so prepoznali kot prvi naravni spomenik v Sloveniji, obiščemo krajinski park Zgornja Idrijca, klavže, Zaganjalko. Naši gozdovi so življenjski prostor velikih zveri in druge divjadi. Svet nas prepozna kot naravoslovno središče, botanični zakladi na stičišču različnih biogeografskih vplivov že od nekdaj v naše loge vabijo strokovnjake z vsega

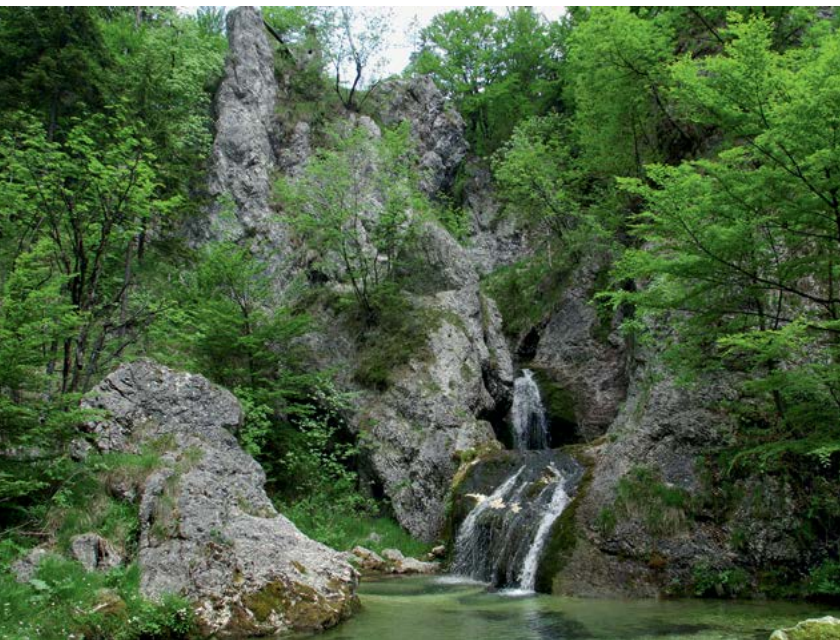
*Kojca nad
prostranimi travniki
Foto Franci Horvat*

² Tudi dolgoletni plodoviti sodelavec *Planinskega vestnika*.

Star kozolec v Zakojci Foto Anka Rudolf

Mlada in poskočna Idrijca nad Klavžami
Foto Anka Rudolf

sveta. Navsezadnje so tu za hribovce tudi hribi, ki jim mi rečemo griči, saj segajo od 1000 do 1600 metrov. Razgledi z vrhov so čudoviti, z njih si lahko ogledamo naše julijske velikane v vsej veličini. Najvišji je Porezen, a med njimi se moraš nešteto krat spustiti do dna, na višino med tristo in štiristo metrov ob Idrijci. Naš svet je zelo naguban in obhodnica nas povede v prav vse kotičke. Dandanes ICPP mogoče v večji meri obiskujejo ljudje, željni miru in samote; ljudje, ki zaradi takšnega ali drugačnega vzroka stopijo na svoj camino.³

Koliko ljudi je v 45 letih prehodilo pot? Imate podatke?

V prvem letu po odprtju je pot prehodilo 700 ljudi, kar je zavirljiva številka. Od leta 1980 do 2001 so podelili okrog 300 značk. Za leta med 2002 in 2007 žal ni podatka. Od 2008. je bilo tistih, ki so prehodili celotno pot, okrog 200. To niso velike številke, a vseeno, glede na to, da jo obiskuje mnogo ljudi, ki pa je ne prehodijo v celoti, to niso tako slabi podatki.

³ Pot, na kateri se posvetijo sami sebi in poskušajo spet najti svoj notranji mir.

Koliko se je v tem času spreminjala trasa poti?

Spremenila se je na nekaj kratkih odsekih, vse zaradi optimizacije hoje in tudi vzdrževanja poti. Nekaj sprememb so predlagali lastniki zemljišč in domačini ob poti, nekaj zelo koristnih pa smo prejeli tudi od obiskovalcev. Prvotna ideja je bila, naj se pot ne bi pokrivala z drugimi veznimi potmi, SPP ali z Loško planinsko potjo, kar še vedno velja. Od vsega začetka pa nekaj kratkih odsekov vseeno hodijo vse tri z roko v roki. Vsak metrek skupne trase pomeni tudi lažje delo za naše markaciste.

Ali veste, če po ICPP hodijo tudi tujci?

Tudi tujci nas obiskujejo, tako iz nekdanjih jugoslovanskih držav kot tudi drugi.

Kaj v društvu opazate na terenu, je ljudi v hribih (in na ICPP) vedno več ali manj? Koliko je mladih? Jih hribi sploh še zanimajo?

Število pohodnikov se povečuje ne le v visokogorju, pač pa tudi v sredogorju, morda so julijski vršaci le boljši magnet za instagramoljubno mladino. Ljudje vedno bolj iščejo divjost, samoto in mir. Največ obiska so deležne posamezne točke na poti, kot so Hudournik, Hlevišje, Javornik, Porezen ...

Ali po izdaji vodnika in promociji pričakujete več ljudi na ICPP?

Pričakujemo predvsem, da ga bodo ljudje uporabljali, da jim bo koristil. Da bo samo zaradi vodnika porastel obisk, na to ne računamo. Če imamo pot, mora biti tudi vzdrževana, obiskovalcem moramo ponuditi informacije, da se nanjo lahko pripravijo in odpravijo.

Etape so zastavljene kar konkretno, gre za velike razdalje, veliko ur in višinske razlike. Zakaj tako, če naj bi se vmes razgledoval in pogovarjal z domačini, kar terja čas? Etape lahko sicer pohodnik tudi drugače zastavi – da so krajše.

Starih in novih poti je ogromno, samo v registru PZS jih je več kot osemdeset. Ljudje v vseh krajih sveta so aktivni, vsepovsod bi radi obiskovalcem predstavili svoj kraj. Roko na srce, prav vsepovsod je tudi kaj videti. Najlažje posebnosti predstavljajo z neko zanimivo aktivnostjo, kar poti z vsebino vsekakor so. Največ jih je namenjeno za povprečne popotnike, ki trajajo med dve do štiri ure hoje, tudi povpraševanje po takih poteh je gotovo največje. Za ljudi, ki zmorejo, želijo in so tega sposobni, pa lahko načrtujemo tudi malo bolj resne trekinge. V novem vodniku je devet spodobno dolgih etap. Kdor se pripravlja na pot, vidi tudi težavnost, dolžino poti, višino in etape prilagaja glede na svoje sposobnosti.

Na mnogih samotnih poteh ni veliko krajev, kjer bi se pohodnik ustavil in okrepal. Je pot namenoma speljana tako, da si odvisen sam od sebe? Torej je res nujno potrebno dobro načrtovanje.

Tako je, moraš biti dobro pripravljen, izvedba terja precej inovativnosti, nič te ne razvaja. Teče po s prebi-

valci redko naseljenem hribovju, le izjemoma obišče mesta in večje vasi. Na vsaki etapi, včasih na začetku, morda na koncu, večkrat pa tudi vmes, si lahko prisrbiš najnujnejše. Naša dolžnost je, da ljudi na to opozorimo. Večino obiskovalcev vzame pot kot izziv. Pot prehoditi v enem kosu – to res ni mačji kašelj.

V vodniku opozarjate na možnosti prenočišč, največ je gostišč. Ste z njimi kako dogovorjeni? Na poti so tudi tri planinske kočje, ki so pozimi zaprte. Kako je s tem?

Vsaka etapa ima možnosti prenočevanja, ne le eno, to bo v vodniku navedeno. Težava današnjega časa so hitre spremembe, gostišča in apartmaji se vsak dan odpirajo in tudi zapirajo, avtobusne povezave niso stalne, aktivnosti ob poti se spreminjajo, niti na spletu podatki niso vedno ažurirani. Telefonske številke niso več tako fiksne, kot so bile nekoč. Načrtovanje terja kar nekaj iznajdljivosti. Tudi planinske kočje niso vedno odprte, a kočje na Poreznu in Hlevišah imata svoja bivača. So pa vsepovsod skrbniki odprti za vse dogovore. Dobro načrtovanje je pol poti! V društvu vedno priskočimo na pomoč in z veseljem pomagamo.

Kdaj je najboljši čas za hojo po ICPP?

Najboljši čas hoje je od septembra do konca aprila, seveda je treba pozimi paziti na snežne razmere. Večinoma gozdna pot nam ponuja lepše razglede, ko je drevje brez obleke. Poleti se pohodniki običajno hladimo v višjih nadmorskih višinah. Letos je bilo še posebno vroče in s tem hoja težavnejša.

Kakšne izkušnje imate s potjo in kakšne si ti pridobila pri izdelavi vodnika?

Sama sem na poti predvsem uživala in mnogokrat pozabila na namen hoje. Ker je to moj domači teren, kjer se klatim že vrsto let, sem traso dobro poznala. Nikoli pa nisem poti prehodila v celoti od začetka do konca. Nekaj delčkov poti je bilo tudi zame novih.

*Nekje na poti
Arhiv Anke Rudolf*

Izdelava vodnika je bila zame velika odgovornost. Veselim se ga, opisi na spletni strani Planinskega društva bodo enako prenovljeni. Ohranili bomo tudi staro verzijo dnevnika, ki je bil mnogo obširnejši. Na spletu je vse enostavnejše, potrudili se bomo in dodali koristne povezave, ki bodo v pomoč pri zbiranju informacij.

Kaj pa digitalna podpora na poti? Kaj predlagate obiskovalcem?

Pot je v etapah, kot bodo v vodniku, tudi na spletni strani Planinske zveze Slovenije maPZS. Tam si lahko traso tudi načrtujemo in jo prenesemo v aplikacijo, ki jo uporabljamo na terenu. PZS priporoča Locus Map, a na trgu je poplava podobnih. Najboljša je seveda tista, ki jo znamo uporabljati. Vse pa delujejo brez povezave, ki jo na terenu velikokrat ni. Spremljanje lokacije in pravilno sledenje, potem je na ta način zelo preprosto. Skoraj nas ti pripomočki že preveč razvajajo ...

Bi za konec še kaj dodala?

Kaj lahko največ narediš za svoj kraj, ki ga imaš rad? Da ga ljubiš! In verjemite, tudi ostali bodo opazili njegovo lepoto. 📍

*Razgledišče nad
vasico Jagršče,
zadaj Porezen
Foto Anka Rudolf*

Branko Dolinar

Po sledi stare fotografije kranjskega jegliča

Soteska Kobilji curek

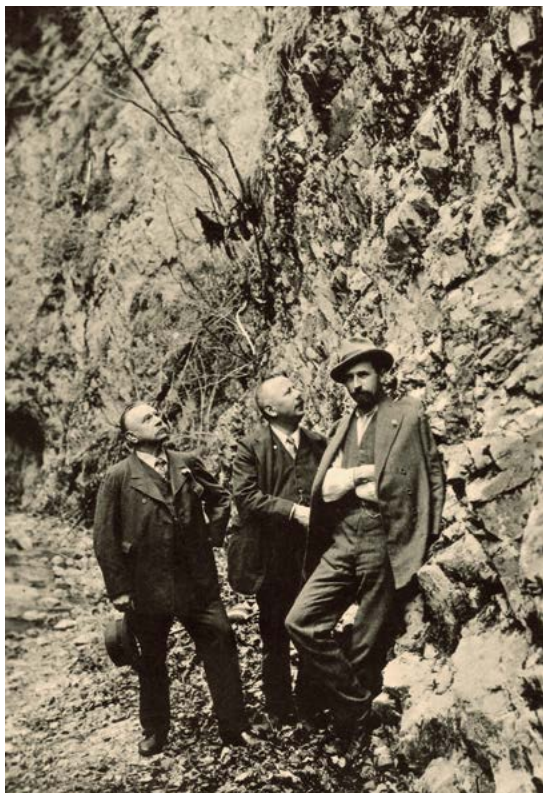
Ob sedemdesetletnici biblioteke Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) je leta 2008 izšel zbornik, v katerem je bil tudi članek Toneta Wraberja Pisna zapuščina botanika Alfonza Paulina v biblioteki SAZU. V prispevku je bila objavljena fotografija z datumom 16. april 1913 in podnapisom "Alfonz Paulin na nahajališču kranjskega jegliča (*Primula carniolica*) v soteski Rob pri Velikih Laščah".

Ob prebiranju članka in ogledu fotografije sem prepoznal nahajališče, ki je v soteski potoka Kobilji curek, kakor sotesko imenujemo danes. Po skalah, pod katerimi je pred 111. leti nastala fotografija, še danes v velikem številu uspevajo kranjski jegličiči. Zanimalo me je, kdo so možje v nedeljski opravi, ki so se takrat fotografirali v soteski pod skalami. Alfonz Paulin (1853–1942) je bil botanik in raziskovalec flore tedanje Kranjske, vodja botaničnega vrta v Ljubljani, profesor na Univerzi v Ljubljani in dopisni član SAZU. Spisal je prvi izvirni slovenski učbenik za botaniko *Prirodopis rastlinstva za nižje razrede srednjih šol*. Od 1886 do 1931 je vodil Botanični vrt v Ljubljani in ga v tem obdobju povzdignil na evropsko raven. Sodeloval je pri herbarijski zbirki *Flora exsiccata Austro-Hungarica* ter pozneje ustvaril zbirko *Flora exsiccata Car-*

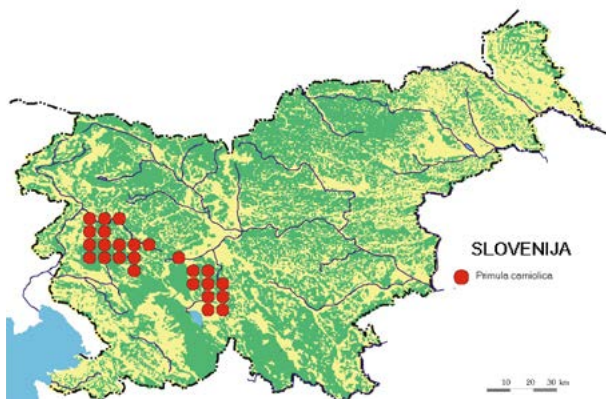
niolica. Septembra 2023 je bil v njegovem rojstnem kraju v Leskovcu pri Krškem simpozij ob 170. obletnici njegovega rojstva, tako so se domačini in slovenski botaniki poklonili njegovemu spominu ter osvetlili njegovo delo in življenje.

Naravoslovec Alfonz Gspan (1878–1963) je bil entomolog, botanik in geometer. Po prvi svetovni vojni je kot geometer sodeloval v razmejitvenih komisijah za novonastale meje med Kraljevino SHS, Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Od leta 1920 je predaval geodezijo na Tehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Gspan je ljubiteljsko zbiral rastline in hrošče. Odkril je več novih vrst in podvrst hroščev, nekateri nosijo tudi njegovo ime. V Prirodoslovnem muzeju Slovenije je uredil veliko študijsko zbirko hroščev, ki je med največjimi tovrstnimi zbirkami v Sloveniji. Kakor je napisal

Alfonz Paulin (levo),
dr. Hans Högler
(sredina), Alfonz
Gspan (desno) v
soteski Rob (danes
Kobilji curek) na
Dolenjskem
Vir neznani fotograf,
16. april 1913,
priređil B. Vreš

Nahajališče kranjskega jegliča, kjer je leta 1913 nastala fotografija, je še po 111 letih dobro ohranjeno. Foto B. Dolinar

Zemljevid razširjenosti kranjskega jegliča
(*Primula carniolica*) v Sloveniji Vir FloVegSi

tedanji ravnatelj Prirodoslovnega muzeja Slovenije Anton Polenc v reviji *Proteus* leta 1958, je bil prav A. Gspan tisti, ki je nahajališče kranjskega jegliča v soteski Kobilji curek odkril in vodil druga dva botanika na ogled. Paulin in Gspan sta bila tudi sopodpisnika znamenite Spomenice, ki jo je izdalo Muzejsko društvo za Slovenijo – odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Spomenica iz leta 1920 je bila prvi narovarstveni dokument na območju sedanje Slovenije. Tretji mož na fotografiji je bil po zapisu botanika Frana Dolšaka iz leta 1936 zdravnik Hans Högl, ljubiteljski botanik in Paulinov pomočnik pri nabiranju rastlin za zbirko *Flora exsiccata Carniolica*.

Avtor fotografije ni poznan, zato smo želeli pridobiti original in zvedeti več podatkov o njenem nastanku. Najprej smo jo iskali v biblioteki SAZU med zapuščino Alfonza Paulina, nato v arhivu Botaničnega vrta v Ljubljani, kjer je Alfonz Paulin služboval. V botaničnem vrtu je tudi zapuščina Toneta Wraberja, vendar fotografije nismo našli. Po naključju so jo leta 2018 našli v zapuščini Ernesta Mayerja v Inštitutu Jovana Hadžija na Igu. Zanimivi so podatki na hrbtni strani fotografije, kjer je poleg datuma 26. 4. 1913 zapisana vas Rob in poimensko navedeni vsi trije botaniki. A. Gspan, ki je fotografijo hranil, jo je 4. 9. 1942 poslal botaniku Viktorju Petkovšku s pripisom "za spomin". Petkovšek je tesno sodeloval z Alfonzom Pavlinom, bil prvi predavatelj za botaniko in redni profesor na Biotehnični fakulteti v Ljubljani. Zadnja leta službovanja je bil zaposlen na Inštitutu za biologijo SAZU, ki se je pozneje preimenoval v Biološki Inštitut Jovana Hadžija in kjer je kot znanstveni svetnik deloval tudi akademik Ernest Mayer. Prav pri urejanju in pregledovanju Mayerjeve botanične zapuščine je botanik Branko Vreš našel izgubljeno fotografijo.

Zanimalo nas je tudi, kako so botaniki z vso potrebno fotografsko opremo, ki je bila leta 1913 verjetna boks kamera na stojalu in ni bila prav lahka, prispeli na mesto, kjer je nastala fotografija. Najprej so z vlakom iz Ljubljane potovali do Velikih Lašč, saj je bila kočevska železnica zgrajena že leta 1893. Od tam so se čez Trubarjevo Rašico do vasi Rob verjetno peljali s konjsko vprego, nato pa po gozdni cesti mimo slapu

Kobilji curek do kamnite stene, kjer je nastala fotografija. Danes lahko do te lokacije pridemo z avtom čez Turjak in Rašico do vasi Rob v pol ure. Od tod dalje je speljana dobra gozdna pot do parkirišča in obračališča, nato pa peš po strugi potoka in gozdni vlaki. Maja 2023 je bil organiziran izlet v sotesko Kobilji curek, ki smo se ga udeležili člani odseka za varstvo narave pri PD Ljubljana - Matica skupaj z domačini iz vasi Rob. Na ta način smo se spomnili obletnice dogodka, ki predstavlja edinstven dokument za našo botanično zgodovino.

Po naši oceni je nahajališče v soteski Kobilji curek eno večjih v Sloveniji, saj tu uspeva več sto rastlin kranjskega jegliča. Populacija je vitalna in stabilna, nahajališče bi ogrozili le, če bi podaljšali gozdno pot od obračališča navzgor po soteski.

Kranjski jeglič je slovenski endemit, ki raste v približno 70 kilometrov dolgem in 25 kilometrov širokem pasu zahodno in južno od Ljubljane. Rastlina uspeva na vlažnih previsnih skalah v senčnih soteskah, le redko na traviščih. Ohranjamo jo predvsem z varovanjem rastišč, ki so vključena v omrežje Natura 2000. Uvrščena je v Prilogo II in IV Direktive o habitatih. V rdečem seznamu ogroženih rastlinskih vrst je kranjski jeglič označen z znakom O1, kar pomeni, da vrsta ni več ogrožena, obstaja pa potencialna možnost ponovne ogroženosti. Po uredbi o zavarovanih prostoživečih rastlinah je za to rastlinsko vrsto treba ohranjati ugodno stanje rastišča (oznaka H). ●

Na nahajališču v soteski Kobilji curek, kjer je nastala fotografija, uspeva dobro ohranjena populacija kranjskega jegliča.

Foto B. Dolinar

Viri

- Dolinar B. & B. Vreš, 2012: Pregled flore Mišje doline in zgornjega porečja Rašice. *Hladnikija* 30:3–37.
- Dolšak F., 1936: Prof. Alfonza Paulina *Flora exsiccata Carniolica*. Centuria XV. –XVIII. Prirodoslovne razprave (Ljubljana) 3 (3): 85–131.
- Polenc A., 1958: Alfonz Gspan – osemdesetletnik. *Proteus* (Ljubljana) 20 (10): 289–290.
- Seliškar T., B. Vreš & A. Seliškar, 2003: FloVegSi 2.0. Računalniški program za urejanje in analizo bioloških podatkov. Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Ljubljana.
- Skoberne P., 1991: Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije – 2. del: osrednja Slovenija. Ljubljana, str. 607.
- Skoberne P., 2007: Zavarovane rastline Slovenije. Mladinska knjiga Založba Ljubljana, str. 92.
- Wraber T. & P. Skoberne, 1989: Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk Slovenije. *Varstvo narave* (Ljubljana) 14–15: str. 9–429.
- Wraber T., 2008: Pisna zapuščina botanika Alfonza Paulina v Biblioteki SAZU. V: Fabjančič M., D. Merhar, D. Samec & D. Koman (ur.). *Sedemdeset let Biblioteke Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, Biblioteka 13: 199–236.

Vrh Pamževega špica
nagradi z eno od
lepših karavanških
panoram.
Foto Štefan Šmigoc

Šodrovska nebesa

Prečenje grebena na Pamžev špic

Med otepanjem nadležnih rojev muh, ki očitno niso vajene slastnega (od znoja slanega) človeškega obiska, med zadrževanjem sape pri izčrpavajočem prebijanju skozi labirinte prašече ga ruševja in potem, ko so sotrpino štrleče veje že drugi v nekaj minutah preluknjale hlačnice, se mi je od nekod prikradla v zavest misel.

Narisala mi je nasmešek na obraz: to je tiste vrste tura, ki bi je ne privoščil sovražniku, če že ni ravno najhujši, ki pa je lahko v družbi zanesljivega hribovskega prijatelja vseeno en sam (mazohistični) užitek. Prava mala šodrovska nebesa, le streljaj onkraj turističnega vrveža od vsepovsod oblegane Zelenice. Prečenje grebena od Starega Ljubelja do Palca, v celoti ali po delih – in vsakič malo drugače in malo po svoje – je v zadnjem obdobju postalo kar vsakoletna rutina. Seveda je svet poln drugih grebenov, višjih, večjih in daljših, a ta je tako prikladno blizu in domač, hkrati pa ponuja dovolj odmika od hribovskih avtocest in dovolj pestrosti za vse gorniške želje, da se ga zlepa ne naveličaš. Kot se za grebene spodobi, je tudi ta lepo razgleden, poglede privlači predvsem znani okoliški vrhovi Karavank: Stol, Vrtača, razpotegnjeni hrbet Košute; pa seveda Možje in severna ostenja Begunjščice in Palca. A mene je že nekaj časa bolj vabil precej nižji, s slovenske strani očem povsem skrit greben, ki se dviga nekje na sredini med grebenom Ljubeljščice na južni strani in grebenom Rjavce in Svete peči nad dolino Poden na severu. Ta poraščeni greben z ogoljenim vrhom se na najvišji točki (okoli 1500 metrov) ostro prelomi navzdol proti vmesnemu sedlu in se nato proti Možem nadaljuje vse do

SV raza filmsko postavnega Zgornjega Plota (na avstrijski strani meje lokalno imenovanega tudi Severni Zob ali Matterhorn).

Med letošnjim pomladanskim obiskom po lovski stezi čez Povno peč sem si prvič vzel malo več časa in s fotoaparatom približal ta izraziti vrh. Opazil sem, da iz njega štrli nekaj pokončnega. Hm, lesena rogovila, morda ostanek križa? Zaželel sem si stati na vrhu, da se na lastne oči prepričam, če res ni vreden niti imena, kot ga nima na nobenem bolj znanem tiskanem ali spletno dostopnem zemljevidu (OpenTopo, Bergfex, PZS karte itd.)¹ Povsem očitno mi je bilo tudi, da se mora – glede na njegovo topografsko izolacijo z njega ponujati edinstven pogled na drzno ostrico Zgornjega Plota in na severne obraze Mož.

Štrom v drotu

Za vzpon mi Andreja ni bilo treba preveč prepričevati, najin hribovski pogled na nekoristni svet pogosto

¹ Takrat še nisem vedel, da bom pozneje med pisanjem od hribovskih znancev in TPIC Tržič prišel do odličnega planinskega zemljevida Pod okriljem najdaljše slovenske gore 1: 25.000, ki temelji na razširjeni verziji zemljevida PZS Storžič in Košuta. To sta edina meni znana zemljevida, na katerih je greben sploh označen z imenom – in sicer kot Pamžev vrh.

nese v isto smer, te konce sva že prelazila po dolgem in počez in pred časom skupaj stala tudi na vrhu sosednjega Zgornjega Plota, ki le redko dočaka obisk. Razen vročine izbranemu junijskemu dnevu ni bilo česa očitati; trenutek stabilne jasnine po dolgem obdobju nestanovitnega vremena in le malo pred prihodom nove porcije puščavskega peska nad naše kraje. Zgodaj zjutraj sva se dobila na mejnem prehodu Ljubelj, zaradi lažje logistike pustila en avto na parkirišču na slovenski strani in se z drugim odpeljala k sosedom skozi predor. Avstrijci so naju usmerili na kontrolo dokumentov, nato pa naju še nekaj časa precej sumničavo motrili, ko so naju videli obračati in parkirati na drugi strani prehoda. Ko so videli, da iz prtljažnika vlečeva nahrbtnike, čelade in vrvi, so naju pustili na miru in kmalu sva bila pod osamljeno domačijo Pamž.

Pot, ki pelje proti Rjavci, se kmetiji spodaj v širokem loku izogne – in ker so v križišču postavljeni svarilni napisi v nemščini (o nedotakljivosti zasebne lastnine in o zelo hudem psu), sva najprej nameravala začeti vzpon z ovinka pod kmetijo, da bi se izognila odvečnim nevšečnostim. Gospodarji osamljenih domačij na mejnem območju do neznancev, ki "stikajo" okoli njihovih hiš, dostikrat niso ravno prijazni. Potem sva se le opogumila in stopila v klanec proti kmetiji; več kot nagnati naju ne morejo, lahko pa dobiva še kakšno koristno informacijo iz prve roke. Izkazalo se je, da sva se odločila prav: kmetija je zelo lepo urejena, pes je na najino veselje očitno še sladko spal in pri prečenju dvorišča so naju opazovale le oči nadzornih kamer.

Ko sva jo že ubirala v hrib nad domačijo, sva zaslišala zvok odpiranja garažnih vrat. Na prag je stopil mlajši moški in naju opazoval. Andrej mu je zaklical, če zna slovensko – ko je prikimal, sva se spustila nazaj dol in izmenjali smo par besed. Mudi se mu v šolo, je povedal, kakih dvajset let je imel in govoril lepo (po koroško) slovensko. Razložila sva mu, da sva samo namenjena mimo in navzgor na greben in ga vprašala, kako oni imenujejo njegov vrh. Najprej je razumel,

da greva le na Zelenico in rekel, da oni temu pravijo Triangel (zanimivo je, da se Vrha Ljubeljščice – Triangla od njih sploh ne vidi in je pri tem kazal na najvišji, neimenovani stolp v grebenu, ki se ga pot od Starega Ljubelja izogne po južni strani). Ko pa sva mu dopovedala, da misliva na vrh grebena, ki se pne naravnost gor od rebra iznad njihove kmetije, naju je malo nejeverno pogledal, se nasmehnil in rekel: "Ja, mi smo mu vedno rekli Pamžev špic!"

No, evo, zdaj pozna vsaj pravo ime! Saj je čisto logično, nad Pamžem je, pa špicast tudi! Zagotovo bi še katero rekli, pa je moral žal na pot, midva pa sva se spet zagnala v hrib; preden se je odpeljal, je le še v prisrčni koroščini zaklical za nama: "No, ne phreveč thrave pomendhrat, pa pasta, je zgohraj u dhrotu šthrom!"² Moram priznati – nisem kaj prida militanten domoljub – ob takih izjavah se mi pa vseeno kar milo pri srcu stori ...

Zasluženi razgled

Začetek grebena je dokaj udoben, a se takoj strmo dvigne skozi lepo počiščen gozd. Nekaj časa je še videti sledi človekovega gospodarjenja, naletela sva na

*"Jahanje"
kosmatega grebena
Foto Štefan Šmigoc*

*Samotna Pamževa
domačija; v ozadju
severna stran
mejnega grebena
Ljubeljščice
Foto Štefan Šmigoc*

² "Pa ne pomendrajta preveč trave, in zgoraj pazita, ker je v žični ograji elektrika."

Ruševje na nekaj odsekih olajša zahteven sestop. Foto Štefan Šmigoc

posamezne mejnike, oznake na drevesih in ostanke ograj, kmalu pa se je greben mestoma precej zožil in je bilo že treba malo premisliti, ali riniti naravnost navzgor ali pa na kakšnem mestu raje izbrati obvoz. Po dobre pol ure hoje se je svet bolj zares postavil pokonci, prišla sva do prve večje ovire, skalne pregrade, ki je na vzhod sicer zoprno strma in spolzka, a še poraščena z drevjem, na sever pa že povsem odsekana. Pogled v desno je odkril zanimive spodmole in z listjem postlane votline; štirinožni domorodci po sledih sodeč očitno redno uporabljajo njihove prenočitvene kapacitete. Naravnost navzgor bi torej med drevesi nekako še šlo, saj je pregrada precej široka, a se je zdelo zaradi mastne zemlje in prhke kamenine bolj varno in udobno uporabiti obvoza po južni strani in se ob prvi možnosti vrniti na greben. Taktiko sva še nekajkrat ponovila, skupaj z naraščajočo strmino pa je počasi naraščala tudi izpostavljenost terena. Pravi gozdni alpinizem, kot takem terenu radi rečemo v šali. Z roba so se med drevesi vse pogosteje odgrinjali razgledi na Rjavco in severno ostenje Palca. V užitek je bilo s pogledom slediti poteku Vzhodne grape v Palcu, imenovane tudi Pomladni cvet, ki je z 800 višinskimi metri ena najdaljših zimskih smeri v Karavankah. Njen "portal" je nezgredljiv orientir za tistega, ki je v njej že kdaj bil. Hribovski spomini lepo grejejo, ampak tisti dan sva imela nove cilje, brez višinskih rekordov, a vendar s podobno mero pustolovskega pridiha. Tako sva počasi in brez večjih zapletov grizla v hrib, dokler ni drevja in grmovja na grebenu zamenjalo rušje. Od tod naprej o stezi ni bilo več sledu, še živalske stečine so se kar naenkrat nekam porazgubile – in začel se je "zabavnejši" del vzpona. Na sever je od tod naprej povsem prepadno, zelena afro frizura grebena pa očitno že zelo dolgo ne-

ovirano raste in se je bilo ponekod čisto nesmiselno neposredno meriti z njo. Tako sva brez slabe vesti naredila nekaj krajših južnih obvozov, pa tudi ti niso bili nič kaj udobni, saj so dostikrat šli čez skale sumljive kakovosti in ruševja, obešenega visoko nad dolino.

Po nekaj take telovadbe sva prišla do mesta, kjer se greben še bolj zoži, pa tudi izravna in se zadaj že sluti vrh. A se ga še ne vidi, saj se ruševje ne da kar tako, čeprav ga vse večkrat prekinjajo otočki golih skal, ki naložene samo čakajo, da se jih kdo dotakne in tako odčarane končno lahko zdrviyo navzdol. Tako je bilo včasih hitreje in varneje kak kratek odsek bolj prejahati kot pa preplezati. Potem pa, končno, vrh! Vrh, ki se v trenutku odkupi za vse praske, ki so potrebne, da se pride nanj. S svojo relativno udobnostjo, kjer si brez težav najdeš prostor za malico, predvsem pa z imenitnim razgledom, ki je zame med lepšimi v Karavankah. Svež, po s smolo napolnjenih vršičkih dišeč gorski zrak, odsotnost hrupa in idealno vreme so k počutju dodali svoje. Če sva bila mogoče prej vsak pri sebi malo skeptična, kaj se je bilo treba vlačiti sem gor, namesto da bi osvajala kak "prestizni" alpski dvatisočak, sva ob 360-stopinjski panorami z vrha pozabila vsakršne pomisleke.

Zmaga pa, ko se zdaj rado reče, pogled proti severni strani Mož, kjer je glavni Zgornji Plot. Komaj 1700 metrov visoki stolp dominira nad okolico in je od tod videti res impozanten; ni težko razumeti, zakaj ga severni sosedje imenujejo Matterhorn ali Severni Zob. Še bolj fin pa je občutek, če veš, da si že stal na njem in da je bistveno manj ljudi stalo na njegovem vrhu kot na tistem švicarskem. Kaj je s križem na vrhu špica? Križ to ni, je le pokončna rogovila, zataknjena med nekaj skal. Če je kdaj bil, to že dolgo ni več. Je pa dokaz svoje prisotnosti nekoč nekdo postavil tja gor in pri tem užival isti razgled – mogoče sami Pamževi, mogoče okoliški lovci, ki imajo spodaj napeljanih kar nekaj svojih steza – navsezadnje se od tod ponuja lep helikopterski pogled na lovsko kočjo na severni strani grebena. Svoj obisk sva zaznamovala tudi midva; če sem pred časom na vrhu Zgornjega Plota možica postavljaj jaz, ga je tokrat Andrej.

Tudi sestop ni od muh

Na takem vrhu se čas malo ustavi, a če nič drugega, te z njega prepodi junijska sončna pripeka – pa tudi dejstvo, da se nama ni sanjalo, kako bo potekal sestop na drugo stran. Brez vrvi se je najbrž bolj pametno vrniti po isti strani nazaj, čeprav tudi to ne bi bilo ravno prijetno. A midva sva imela s seboj nekaj opreme in predvsem namen prečiti greben še malo naprej, najti lovsko pot do sedla Čez Pod in od tam čez Zelenice nazaj na Ljubelj. Že prvih nekaj korakov ob rušju navzdol nama je dalo vedeti, da od tod najprej heca ne bo. Razbiti greben v par kratkih, a strmih, nekje celo previsnih stopnjah pade do bližnjega sedla. Prosto plezati po takem nestabilnem in izpostavljenem terenu bi bilo zelo neugodno in nevarno, spust do sedla pa bi zahteval precej več vrvi in skoraj zagotovo bi se ta ob vlečenju navzdol še kam zataknila, veselje bi bilo popolno.

Andrej se je javil za izvidnico in se ob ruševju spustil na polico, od koder sva potem vrv napeljala okoli rušja in se ob njeni pomoči spustila do prve izravnave. Precej mukotrpna zadeva, saj sidrišče ni delovalo dovolj močno za pravi spust po vrvi in sva jo uporabila le kot oporo pri previdnem plezanju navzdol. Na sedelcu sva si malo oddahnila, a je pogled naprej in navzdol kmalu razblinil lažne občutke varnosti. Greben zapirajo številni bolj ali manj kosmati skalni stražarji fantastičnih oblik, na jug skrotasta strmina meji na prepad, na severni strani pa je podor izbrisal lovsko stezo, ki je glede na karto očitno nekoč malo više prečila greben. Možno, da prehod vseeno še obstaja, saj sva na drugi strani videla nekaj obešene vrvi, a do tja je treba nekako priti. Če si ptica, najbrž ni težko, midva pa sva krila pustila doma, zato sva se raje odločila za sitno prečenje južnega pobočja tik pod samim grebenom.

Ob ruševju sva se spuščala strmo navzdol, kjer ga je zmanjkalo ali pa je bil teren vseeno preveč odsekan, sva napeljala vrv in se ob njej počasi prebijala od grebena navzdol in navzgor po dolini med Zgornjim Plotom in Ljubeljščico. Če je bilo prečenje zoprno, pa je ambient tam prav romantično prvinski. Nad nama so se dvigali gotski stolpiči Severnega Zoba, na drugi strani "Innominata" (najvišji raztreskani stolp grebena Ljubeljščice, ki na zemljevidih nima nobenega imena). Nazaj nama je pogled uhajal na vrh Pamževega špica, s katerega sva se pravkar spustila. Po karti naj bi tukaj nekje, v redkem gozdu, srečala lovsko stezo, ki se potem po južni strani spusti navzdol do Pamža ali zgoraj pripelje na sedlo Čez Pod. Za kratek čas sva jo celo ujela, a se je kmalu povsem izgubila v visoki travi.

Teren tu ni več zahteven, zato sva zagrizla naravnost navzgor in kmalu prišla do studenca, ki je premogel še ravno dovolj vode, da sva si v njem osvežila obraz. Tu sva bila že kar dobro prekuhana, a še par strmih korakov

in že sva bila na sedlu med "Innominato" in Vrhom Ljubeljščice, kateremu sva se odpovedala, čeprav je bil le še nekaj korakov stran. Na njem smo bili že nešteto krat, saj je lepo, a midva sva svoj vrh za ta dan že dosegla in karseda hitro sva se prevalila Čez Pod, saj se nama je na Zelenici v prijetni senci obetalo zaslužen pivo. A z zeleniške strani je v naju v hipu butnil tako nasilno glasen civilizacijski šok, da sva potem preventivno še slabe pol ure taborila pod prvo košato smreko s pogledom na kočjo in pivo popila kar tam. No, vsaj prvega, konec koncev človek nima vsak dan petdeset let. ●

Vrv ni ostala v nahrbtniku.

Foto Štefan Šmigoc

Pamžev špic, približan pogled s sedla Čez Pod

Foto Štefan Šmigoc

Mojca Volkar
Trobevšek

Punči, to so hribi

Na zbirno mesto v Kamniško Bistrico se je privlekla med zadnjimi. Sledi prekratke noči so se vlekla za njo kot slab parfum. V gruči zaspanih tečajnikov je obračala glave, tokrat ne zaradi redke lastnosti ženske narave, ki je bila med prenapetimi mladci, željnimi alpinističnih dogodivščin še vedno v manjšini, ampak zaradi krmežljavega izraza, ki v slabih štirih urah spanja ni dobil dovolj počitka, da bi si opomogel od številnih naporov pretekle noči.

Zabuhla okoli oči in s poležano črto na levem licu se je čudila nekaterim starejšim inštruktorjem, ki so kljub neprespani noči delovali nenavadno sveže. Spomnila se je njihovih prešernih nasmehov, umetno ustvarjenih od čarobnosti noči in nekaterih substanc, ko so v lokalu, kjer so preživel marsikatero noč, ki je sledila sestanku na ferajnu, sproščeno nakladali, da še sami sebi niso mogli verjeti. V čistini jutra, ki do skrajnosti razgali, se nihče več ni glasno smejal, nihče ni zabavljaj, nihče je ni poskušal prijeti za rit. Vsi so bili resno osredotočeni na častno nalogo – popeljati zelene tečajnike v apnenčaste stene nad običajno vsakdanjost dolgočasne rutine. Obetala se je dogodivščina!

Nahrbtnik je bil prevelik, oprema nepravilno razporejena, vrv slabo zvita. Še preden so določili pare inštruktorjev in tečajnikov, je najbolj zoprn od njih zarohnel, da sledi pregled opreme. Kot v vojski, je pomislila. Z izsušenim jezikom, ki se je valjal nekje med nebom in čudno mehko za spodnjimi zobmi, je poskušala ugovarjati, a je iz njenih ust prišel le grgrajoči vzdih, ki se na srečo ni prebil do ušes glavnega preganjalca. Stresla je robo na kup in se lotila razporejanja kompletov, trakov, vponk. Skoraj vse je bilo izposojeno, saj si niti slučajno ni mogla privoščiti nove opreme. Ena sama samcata vponka, modra s srebrno matico, je bila njena last. Podaril ji jo je oče, ko je doma upala povedati, da se je vpisala v alpinistično šolo. Darilo je bilo bolj izraz olajšanja, da ga ne bo več biksala po hribih brez znanja, kot pa spodbuda za nadaljnje avanture. Nekaj kompletov si je kupila sama s težko privarčevanim denarjem od strežbe. Rumeno gurtno pa ji je kupil on, katerega ime je pokopala pod hektolitri pretočenih solza v zadnjih dveh tednih. Podržala je svetinjo v rokah in zasikala skozi zobe: »Mater ti, kreten!« Gurtne je bila predragocen kos opreme, da bi jo iz samega besa zavrgla.

V steni
Foto
Andrej Trošt

»Ne bi jaz zdaj resne zveze. Nisem pripravljen,« je nenadoma usekal med tem, ko je na vrhu Babe pospravljaval malico v nahrbtnik.

»Saj jaz tudi ne, imejva neresno zvezo,« se je ustrašila in pomislila, pa ne moreš ženske pustiti na Babi!!!

»A, dej, ti si za oženit, ne za avanture. Kaj naj s tabo? Ne morem te izkoriščat.«

»Pa dej me, izkoristi me, kolikor hočeš!«

To je bilo absolutno preveč in s tem stavkom si ga je napravila za vekomaj. Strahopetno je pogledal stran in skozi zobe komaj slišno zašepetal: »Konec je. Resno.« Spomin je kot ostra harpuna zarezal skozi utrujene možgane in v hipu so se ji nabrale solze v oči. Požrla je dol smrkelj, z rokavom obrisala preko oči in se s stisnjenimi ustnicami lotila zvijanja vrvi. Tega opravila res ni marala. Težko se ji je zdelo. Še težje kot preklemano stvar nositi do stene. Pa kaj nas mučijo, starci jedni, a smo jim za to plačali?!, se je jezila kar naprej. Samo začnimo že enkrat hoditi, da se zrak premakne, da pustim to postano godljo v tej zabačeni dolini! Oprema, lepo zložena nazaj, je bila vstopnica za naslednji dve uri sopihanja v hrib. Še prej so določili, kdo bo s kom plezal. Po malem si je želela, da bi jo v navezo vzel prijazen fant rjavih las, malo starejši od nje, sicer pa čisto nasprotje kretenu, ki se je že zjutraj dirl na njo zaradi štrika in še večjemu kretenu, kate-rega imena ne bomo povedali, ker je za v zgodovino. Opazila je tega umirjenega kitastega plezalca že na stenci v telovadnici, pa na prečki v bližnjem gozdu, nekajkrat sta se s pogledom ujela tudi na pivu po sestanku. Nikoli pa nista še rekla besede. Očitno je tudi danes ne bosta, ker ga je vodja šole določil debelušnemu fantu, ki je bil zgleda še bolj pomilovanja vreden kot ona. Povezali so jo z resnobnim tipom arijskega izgleda, ki je ves ta čas, ko so se oni matrali z opremo, čemel v ozadju in kadil cigareto za cigareto. Svetli, kratko pristrizeni lasje, hladne modre oči, dvometraš, roke kot lopate, slok, postaven, trden, a totalno neprijuden. Pravi gorjan. Na momente zoprni. Odrezav. Daleč od topline, ki bi jo ta trenutek potrebovala.

Ničesar ji ni rekel, samo poskeniral jo je od nog do glave, si mislil svoje, pokimal in se pognal v breg. Komaj mu je sledila in se trudila, da ne bi vsebine želodca izpraznila že za prvo markirano smreko. Tempo je bil ubijalski, nahrbtnik pa pretežak za njeno drobno postavbo.

Zakaj sem sploh šla danes? Mar bi ostala doma in se smilila sama sebi! Tako bi dobila potrditev, da ne bo nič iz mene. Niti za v hribe nisem, kaj šele za v stene. To je za dedce, ne zame ... Bentila je v sebi brez prestanda in to ji je dajalo moč, da ni zacvilila ob vsakem koraku. Po dobri uri se je naveličala strmenja v rit današnjega »angela varuha«, zato je z zadržanim glasom sporočila, da mora lulat. »Babe,« je zamomljal skozi zobe, med katerimi se je že valjal čik, pripravljen, da ga vžge med kratko nenapovedano pavzo. Imelo jo je, da bi se kar s spuščeni hlačami zavalila tja dol po bregu in končala ta dan par deset metrov nižje v kotanji mehkega listja. Pokrila bi se čez glavo

in se delala, da je ni. Iz zamaknenosti jo je predramil sikajoči glas: »Gremo, nimam cel dan čajta!«

Tolažila se je, da bo bolje, ko bosta v skalah. Tam bo imela vsaj mir. Spet se je od nekod privabil sladke spomin na dostope z onim brez imena. Redko se je zgodilo, da sta na dostopu molčala. Pravil ji je, da je njegova sorodna duša in da bi se z njo lahko pogovarjal neskončno dolgo. Zakaj si me potem pustil, ti nedorasel idiot?! Bogve, kaj zdaj počne in s kom. Gotovo je v hribih, na tako lep dan bi bil greh ostati doma. Lepo mu je in se nje še spomni ne več. Minila sta že dva tedna, pa si je verjetno že našel novo ljubico?! Ona pa rine sem gor samo zato, da bi mu bila bliže ... Da bi morda s pogledom oplazila isto nebo, iste vrhove, pod večer iste zvezde in morda luno, ki se spreminja prav tako kot človeška naklonjenost. Danes je, jutri ne. S hitrejšim tempom je zabila občutke zavrženosti, razočaranja in žalosti globlje v medenično dno in zapahnila vrata za spomini, ki so ji nenapovedano prihajali na površje, ko je to najmanj hotela. Namenila se je plezat in to bo storila. Z njim ali brez njega.

Po dobri uri se je naveličala strmenja v rit današnjega »angela varuha«, zato je z zadržanim glasom sporočila, da mora lulat. »Babe,« je zamomljal skozi zobe, med katerimi se je že valjal čik, pripravljen, da ga vžge med kratko nenapovedano pavzo. Imelo jo je, da bi se kar s spuščeni hlačami zavalila tja dol po bregu in končala ta dan par deset metrov nižje v kotanji mehkega listja. Pokrila bi se čez glavo in se delala, da je ni.

»Greva levo! Ne bom se drajsal po šodru. Če že morava, bova plezala vsaj štirico,« in je zavil pod južno steno Planjave, medtem ko so vsi drugi krenili desno pod greben Zeleniških špic.

»Kok splezaš v plezališču, punči?«

Ne ti men punči!

»6b,« se je zlagala. V resnici je preplezala 6a+.

»Dobra boš. Ti sam plezaj. In da mi izbiješ vse kline! Niso zastoni in niti slučajno nimam namena hoditi nazaj in izbijati samo zato, ker se nekomu ne da!«

Boljše motivacije pred vstopom v smer, ki je veliko težja od česarkoli, kar je kdaj v hribih plezala, si ne bi mogla želeti. Po tihem pa ji je pasalo, da bo lahko vse misli preusmerila v rešitev problema, kako postaviti noge in roke, da se bo privlekla do naslednjega štanta. Plezanje v gorah je imela rada. To je gibanje, kjer pozabiš na vse nepomembnosti okoli sebe in če uspeš izklopiti še šumenje notranje navlake, izkusiš stanje silne povezanosti z naravo, ki je močnejša kot vsi trenutni problemi. Začela sta hitro. Zagnal se je v prvi raztežaj, še prej pa sta na hitro ponovila temeljno komunikacijo naveze. Pokazati mu je morala, kako varuje, tik preden je zaplezal v prvo trojko, pa je pomenljivo ošinil njeno kladivo.

»Zabijal bom le tam, kjer bo nujno. Vmes bo tudi kakšen frend. Da ti ne bi slučajno ušel iz rok. In ne mi hoditi po štriku!«

Ja, šef, mu je cinično odgovorila v mislih, na glas pa:

»Varujem.«

»Grem.«

Ti samo pejd, da te ne vidim več. Kolcalo se ji je po čudežni povezanosti soplezalcev, ki si neskončno zaupata, saj sta na isti vrvi, ki ju ohranja pri življenju ... Bla bla bla. A je že kdaj kdo napisal kaj o zoprnih soplezalcih, ki so obenem še šovinistični gorjani brez najmanjšega občutka za potrebe nasprotnega spola?! S temi mislimi je napredovala meter za metrom in dobro ji je šlo. Plezanje je bilo najmanjši problem. Mučila se je z njegovimi, do ušes zabitimi klini, za katere je porabila vso svojo energijo. Izgubljala je živce in preklinjala dan, ko se je odločila za alpinistično šolo. Eden je bil še posebej trdoživ in nikakor ni hotel iz špranje. Na vse mogoče načine ga je izbijala, a se ni premaknil niti za mišjo dlako. Gledala je zdaj klin, zdaj kladivo, gledala je okoli sebe, a vse, kar je videla, so bile skale, poraščene z gorskimi lišaji, kakšna jesenska drobna rožica, ki si je izborila še zadnje tople dni, da se razcveti in morda priključ kakšno žuželko ali gamsa, da jo poje in pokaka in s tem raztrese po okolici. Dlan, s katero je izbijala, je imela ožuljeno, nesrečno se je kresnila po členkih, zato je bila vsa krvava. Tečajniki, bi zaničljivo prhnili njen »angel«.

Niti pod razno pa ni želela, da jo vidi ranljivo, nepripravljeno, šibko. Babe tako ali tako niso za v stene, bi rekel.

»No, krasno, zdaj bo zgledalo še, da me ena švoh petica tako izmuči, da nisem za nikamor. Pa dej izbij ta preklet klin, saj ga ni zabil vesoljec, samo človek je, pa čeprav najbolj zoprn na svetu,« se je spet oglašal njen notranji policaj. Vrv je začela cukati, kar je pomenilo, da je vesoljec zaznal, da se je ustavila za daljši čas. Cuknila je nazaj, besno in obupano, ker ni mogla naprej brez izbitega klina in ni vedela, kaj naj stori. Zjokala se je od jeze in nemoči in poslala v najbolj temačne in neslavne organe in luknje njega in tistega brez imena in vse ostale, ki so jo pripeljali do tega, da visi v eni zagamani steni in izbija en neumen klin iz razpoke, ki prvotno sploh ni bila mišljena za to, da bi ljudje ali kdorkoli vanjo tlačili kose pocinkanega železa!!!

Iz sosednjih sten se je slišalo uživaško ukanje in »Tri gole riti, ku ku«, ona pa se je utapljala v najbolj gnusnih čustvih, ki jih je v sebi zadrževala zadnje tedne. Bila je sama, čeprav navezana na vrv s popolnim tujcem, ki ji ni v ničemer olajšal stvari. Niti pod razno pa ni želela, da jo vidi ranljivo, nepripravljeno, šibko. Babe tako ali tako niso za v stene, bi rekel. Zbrala je vse moči, pustila nesojeni klin v tisti razpoki in se z novo močjo, porojeno iz čiste trme, vzpenjala više in više proti naslednjemu stojišču. Zagledala ga je s čikom med zobmi, seveda. Zadovoljno se je hahljal in jo gledal, kot da ve za vse njene skrivnosti.

»No, punči, smo se spucali? Bo zdaj šlo naprej?«

»En klin sem pustila noter. Ni šel ven. Sori. Navilo me je, nisem mogla več.«

»Klinc pa tisti klin. A si v redu?«

Nenadna pozornost jo je zmedla. Od kje pa zdaj to?

»Jasno. Zakaj?«

»Gor bo sonce. Boš vidla, da bo sonce! Drugi bodo cel dan v senci, midva bova pa na toplem.«

Nekam zgovoren je postal in to jo je plašilo. Bolj ji je odgovarjala njegova zadržana plat. Brez besed sta izmenjala robo in spet je šlo kot prej in še naprej. Varujem. Grem. Varujem. Grem. Varujem. Grem.

Plezanje je postalo užitek, njena glava pa lahko tna. Gledala je skalo pred seboj in okoli sebe. Misli vsiljivke so se poskrile v svoje brloge in jo za tisti blaženi čas pustile pri miru. Kri na členkih se je strdila in ni več peklo. Obstajalo je samo gibanje v navpičnem svetu, ki je od nje zahtevalo vso pozornost. Med prsti je polzela vrv in vsak poteg je čutila utrip nekega drugega telesa, ki se je gibalo nekje nad njo. Hvaležna je bila zanj, pa čeprav ga ni marala. Bil je človeško bitje in mar mu je bilo. Če drugega ne, jo je moral varno pripeljati na rob stene in že to je nanjo delovalo kot topla odeja. Povsem mu je zaupala, ker ji drugega ni preostalo. Čeprav je bil možki, je bil zaupanja vreden, ker je znal in ker je imel izkušnje.

Ko je priplezala na rob, obzaran s popoldanskim soncem, je najprej opazila kupček cigaretnih ogorkov, lepo zloženih v nekakšno pagodo. Poleg njega je ležala rdeča škatlica marličev, skoraj prazna.

»Ja, kok pa ti pokadiš takole čez dan?« jo je zanimalo.

»Glih prav.«

Zarezal se je in pokazal niz belih zob, začuda še ne porumenelih od nikotina. Zarezala se je nazaj in potem se je iz obeh kar usulo. Smejala ste se na glas, od olajšanja, od navdušenja nad uspelim vzponom, od presenečenja, da se imata dobro. Sonce je sodelovalo s toplo rumenkasto svetlobo, ki še najbolj ostre poteze naredi mehke in priljudne. Beli grebeni okoliških vršacev so se zlivali z modrino neba in se spogledovali s komaj prebujeno luno, ki je jemala zalet za novo rast. Dišalo je po mehkih jesenskih travah, tišina pa je utripala v njej kot po dolgem neurju, ko se že privadiš na grom in te preseneti le še kapljanje zadnjih ostankov vodne ujme.

Ko sta se najedla, zvila vrv in pospravila robo, je končno spet spregovoril.

»Punči, to so hribi. Iz tebe povlečejo najboljše in najslabše. Ne hodi več plezat takšna.«

Potem ji je stisnil roko, kot je to v navadi po uspešno preplezani smeri. Njegove modre oči so dobile rumenkast odblesek sonca, ki ga je ujel v svoj neizprosni pogled. Zadovoljno je takoj spet prižgal in se usmeril proti sestopu. Za njim je stopala, rumeno-modra. Nikoli več se nista navezala na isto vrv, čeprav sta se še srečala na sestankih, v mestu in tudi med stenami. Vedno jo je pozdravil z zadržanim nasmeškom, za katerim se je skrival tisti krohot s Planjave. Med njima pa je ostal prijeten občutek skupne dogodivščine in spomin na dragocen trenutek bližine na osončenih Planjavskih zelenicah. ●

Premalo cenjeno delo

Markiranje s Katjo

V mesecu februarju letos se nam je v službi pridružila pripravnica Katja Štucin. Določena sem bila, da bom njena mentorica. V svojem dolgoletnem službovanju še nikoli nisem bila mentorica pripravniku, vsaj uradno ne, in bila sem počaščena, da sem dobila to nalogo. Še bolj pa sem bila vesela, ko sem Katjo spoznala.

Povedala mi je, da je tema njene diplomske naloge urejanje okolice planinskih koč. Seveda sem jo vprašala, zakaj je izbrala to temo. Katja hodi v hribe že od rojstva, odkar se je postavila na noge. Pa ne samo hodi, tudi turno smuča. Je vodnica PZS, opravljen ima tudi tečaj za markaciste. Najin odnos je zelo kmalu postal takšen, kot je pač odnos med planinci, ne glede na razliko v starosti. In tega sem zelo vesela.

Že nekaj mesecev nazaj mi je povedala, da je dobila nalogo, da markira del poti E6, in me vprašala, če bi naju z Mihom zanimalo, da se ji pridruživa. Seveda! Sodelovala sva že na različnih planinskih delovnih akcijah, še nikoli pa nisva markirala, risala markacij. "Kako mi bo šlo?" sem se spraševala. A težav ni bilo.

Katja je imela za akcijo vse vzorno pripravljeno. Barve, čopiče, na čopičih označeno, kakšna naj bo velikost markacije oziroma širina posamezne barve. Barvo nam je razdelila v prazne pločevinke piva Laško (bela in rumena barva) in Union (rdeča barva), ki jih je opremila z žico, da smo jih lahko nosili.

Parkirali smo v Želimljah pred gimnazijo in se po poti E6 napotili proti Velikemu Ločniku. Pred začetkom akcije nas je Katja poučila, kako se markira. Ne preveč barve, ne predebelih robov, barvi se ne smeta stikati, markacija ne sme "jokati" ... Povedala je, kje naj bo markacija, ona bo počistila podlago z žično ščetko in narisala bel ali pa rumen krogec, mi pa bomo krogec obkrožili z rdečo barvo. Katjin oče, ki je tudi sodeloval v akciji, je poskrbel, da je bilo v okolici markacije počistično rastje, da so bile markacije, ki smo jih potrpežljivo in pazljivo risali, tudi dobro vidne. Najraje smo jih narisali na isto mesto, kjer so že bile – jih obnovili in jim dali novo moč. In ne samo to. Katja je poskrbela tudi, da smo imeli počitke, da smo dovolj pili, saj je bilo zadnjo soboto v avgustu res peklensko vroče, posebej še, ko nismo bili več v gozdu.

Napredovali smo počasi. Katja je ves čas nadzorovala, da smo res na pravi poti. A to niti ni bilo zelo težavno, saj smo odkrili še kar nekaj starih markacij. Nekaj težav pa so nam – še več pa jih bodo morda pohodnikom – povzročale poti, ki niso vrisane v register PZS. S Knafečevimi markacijami označena je triindvajset kilometrov dolga krožna pohodna Svarunova pot, ki vodi po krajih, ki jih je Fran Saleški Finžgar vključil v svoj zgodovinski roman *Pod svobodnim soncem*. Njen začetek je na Škofljici, poteka pa po gričevnatem svetu do Vrha nad Želimljami, nato se spusti v dolino Želimeljsčice

Katja pri markiranju
Tominškove poti
Arhiv Katja Štucin

in po petih urah hoje krožno pripelje na izhodišče.¹ Skozi Želimlje gre, nekaj časa prav po trasi poti E6, tudi Slovenska pisateljska pot, ki je označena s peresom in občasno z rumenimi tablami. A pohodniki po poti E6 se bodo orientirali po rumeno-rdečih markacijah, večina pa jih ima verjetno tudi že GPS sled.

Čeprav se z urejanjem poti, razen nekaj obrezovanja vej, nismo ukvarjali, smo za približno štiri kilometre poti potrebovali skoraj štiri ure, za vrnitev, ko smo samo še preverjali naše delo, pa le dobro uro. Ja, zamudno, odgovorno in velikokrat premalo cenjeno je tole delo markacistov. Če samo pomislimo, koliko pridnih rok je potrebno za vzdrževanje vseh naših poti! In vse to s prostovoljci. Nekateri pravijo, da ni mladih prostovoljcev, a to ne drži. Katja je v svoji mladosti polna novih idej. Aktivna je v planinskem društvu, kjer dela v mladinskem in markacijskem odseku, pa v Mladinski komisiji PZS, kjer kot članica strokovnega odbora za delo mladih pomaga tudi pri organizaciji izletov in taborov, in kot krajinska arhitektka je tudi aktivna članica društva Pazipark. Seveda ni treba poudarjati, da ni odgovorna samo pri svojih prostovoljnih aktivnostih, ampak je odgovorna in dosledna tudi v službi. Zato je priljubljena prav pri vseh. ●

¹ Vir: <https://zelimlje.eu/zelimeljske-znamenitosti/pohod-po-svarunovi-poti/>.

Tomaž Hrovat

Zaključek vzpona na
Junsko goro
Foto Tanja Jankovič

Onstran meje

S kolesom na Junsko goro

Tokrat nas je radovednost spet gnala pogledat tja čez Karavanke. "Rož, Podjuna Zilja, venec treh dolin"... smo prepevali v osnovni šoli. Obiskovat pa hodili v glavnem celovške trgovine z bananami, kavo, toaletnim papirjem in drugimi produkti, ki jih je v Jugoslaviji primanjkovalo. Zdaj je v trgovinah doma vsega dovolj in preveč. Žal mnogo Slovencev niti ne ve več, kje naj bi te doline bile, če sploh vedo za njihov obstoj.

Kolo je kot nalašč za dovolj počasno raziskovanje Podjune. Tura naj ne bo pretežka, da bo časa dovolj za opazovanje in raziskovanje naravnih in kulturnih znamenitosti, ki jih tod res ne manjka, če je človek le dovolj zvedav in se potepa z odprtimi očmi. Da vseeno ne bo prelahko, si je treba izbrati nek vrh. Romarski vrh, arheološko najdišče, izjemen vodni izvir, vse v enem. Junska gora.

Uzpon na Junsko goro (goro Sv. Hemme/Hemmasberg)

Uspešen izlet se začne z dobrim načrtovanjem. Izhodišče bo Žitara vas/Sittersdorf, do koder pridemo po neskončnih ovinkih najprej navzgor do Jezerskega sedla in nato še globoko v Železno Kaplo/Bad Eisenkappel. Območje Podjune je dvojezično, kako bridek in težaven pa je boj za slovenski jezik in narodno preživetje slovenske manjšine nasploh, si v matici komajda lahko predstavljamo. Velja prebrati kakšnega od sicer po obsegu drobnih romanov velikana slo-

venske literature Florjana Lipuša, ki biva in ustvarja prav v teh krajih. Ali pa imeti srečo in izvedeti v razgovoru od naključnega domačina, kako je v 70. letih prejšnjega stoletja celo mama doma z njim govorila nemško, ker je bilo ozračje med narodoma tako sovražno strupeno in napeto. Ozračje je danes bistveno prijaznejše in na površinskem enodnevnem obisku mednarodnih trenj ne bomo zaznali.

Primerno mesto za začetek naše poti je veliko športno igrišče na začetku Žitare vasi. Tu pustimo avto in se napotimo ob glavni cesti navzdol po kolesarski stezi, ki je ločena od cestišča, tako da je poganjanje varno in nestresno. Pri tem se kolesarju kar milo stori ob misli, kako pri nas narišemo oznako za kolo na vozišče in to naj bi bila že kolesarska steza.

Na koncu Žitare vasi zavijemo desno po asfaltni cesti v prvi klanec, ki nas ustraši z oznako 12 odstotkov. Ker smo še sveži, ga hitro odbrcamo in že smo pri majhnem kopalnem Ženeškem jezercu/Sonner See. Tu zagledamo prvo usmerjevalno tablico

z napisom Hemmasberg in skrenemo desno ter v prvem križišču takoj spet levo v Banjo vas/Pfannsdorf. Po manjši ravnici proti severu prikolesarimo do naslednje Stare vasi/Altendorf, kjer moramo pri opuščeni gostilni Škof paziti, da bomo prav nadaljevali. Tu namreč ni smerne tablice Hemmasberg, temveč sledimo zeleni kolesarski oznaki "Karawanken Runde".

Vseskozi asfaltirana, a neprometna cestica se zdaj postavi pokonci in po nekaj kilometrih solidnega vzpona dosežemo prelaz, onkraj katerega leži raztresena vasica Slovenje/Slovenjah. Tu se lahko odločimo za postanek v gostilni Benetek ali pa takoj zavijemo levo po grebenu mimo mogočne kapele proti najvišji točki našega izleta. Za finale do vrha odkolesarimo še strmo makadamsko pot in že smo na Junski gori. Od začetka do tod je devet kilometrov in približno 400 višinskih metrov vzpona.

Znamenitosti Junske gore

Na Junski gori se pomudimo vsaj kakšno uro, saj smo na vroči točki zgodovinskega dogajanja. Če začnemo kronološko, si najprej ogledamo veliko arheološko najdišče iz 5. stoletja. Gre za obsežen krščanski kompleks, ki so ga postavili takratni prebivalci Podjune, Kelti in Rimljani, umikajoč se pred prihajajočim slovanskim ljudstvom. Slovani, tedaj še častilci boginje Žive, so ta zgodnjekrščanski kompleks v maniri zavajevalcev požgali in oplenili. A zgodovina je polna ne navadnih obratov – v nekaj generacijah so bili ti naši predhodniki pokristjanjeni pod vodstvom irskega misijonarskega škofa Modesta, ki ga je v Karantanijo napotila salzburška škofija. Osupljiva podrobnost, ki jo preberemo na eni od informacijskih tabel, pove tudi to, da je bil bivalni standard v 5. stoletju na Junski gori skorajda eliten. Tedanji romarji so imeli namreč v objektu, ki jim je bil namenjen, na voljo nič manj kot talno gretje.

Neposredno poleg arheološkega najdišča je sedanja cerkev, posvečena blaženi sveti Emi Krški. Romarska cerkev, ki je bila zgrajena v letu 1500, je bila pozneje večkrat prezidana in povečana. Cerkev ima po pričakovanju izredno zanimivo notranjost. Če ne želimo biti odvisni od sreče, se je glede odprtja pametno predhodno pozanimati pri bližnjem arheološkem muzeju v spodaj ležeči Globasnici. Prijazen kustos nam je ob našem obisku v domačem jeziku natresel obilo zgodovinskih dejstev in zanimivosti.

Naslednjo izjemno točko na Junski gori dosežemo nekaj minut peš navzdol. Po stezi se spustimo do podzemne jame z vdrtim stropom, kjer je vodni izvir. V jami je lesena kapela, posvečena sv. Rozaliji.

*Arheološko najdišče
s sv. Hemo v ozadju
Foto Tanja Jankovič*

*Goslinsko jezero
Foto Tanja Jankovič*

Pogled na Podjuno z
Junske gore
Foto Tanja Jankovič

Voda naj bi bila med drugim zdravilna za oči, brez dvoma pa je najmanj osvežilna in prijetna za pitje. Ko s hladno vodo napolnimo še bidon, smo pripravljeni na nadaljevanje naše poti.

Spust v dolino

Vrnemo se do cerkve sv. Hemme, od tam pa se s kolesom spustimo nazaj do asfaltne ceste in levo mimo kmetije Gradišnik in v lepem spustu dosežemo Globasnico. Globasnica je dvojezična občina s slovenskim županom, ki poleg arheološkega muzeja in kostnice pri cerkvi premore zanimiv gradič v neorokojskem slogu. Okusi so različni, je pa stavba vsekakor osupljiva tako po zamisli kot po umetelni izvedbi.

Iz Globasnice nadaljujemo ob vznožju Junske gore zahodno v blagem naklonu in kolo teče kar samo. Ni dobro preveč hiteti, da ne bomo zgrešili obilja malin ob cesti. Prva vasica, do katere prispemo, je Podjuna/Jaunstein. Iz Podjune bi lahko nadaljevali naravnost nazaj do Žitare vasi, vendar si bomo to etapo podaljšali še s prijetnim ravninskim delom.

Iz Podjune bomo spet po idealnih kolesarskih poteh vrteli pedala proti Dobrli vasi/Eberndorf. Za orientir nam služi kar zvonik mogočnega samostanskega kompleksa, ki si ga je vredno vsaj na hitro ogledati. Izvorno avguštinski samostan, ki so ga pozneje prevzeli jezuiti, je danes lepo obnovljen. Ne služi več svojemu prvotnemu namenu in je odprt za javnost. Zgrajen je bil leta 1106 in ena od njegovih zanimivosti

je nebesna lega cerkvenega zvonika. Ne stoji namreč tako, kot je običajno, na zahodnem delu samostana, ampak s svojo obrnjenostjo proti jugu kaže na podrejenost oglejskim patriarhom.

Dobrla vas je naša skrajna severna točka in tukaj obrnemo proti izhodišču. Najprej po stranski cesti do Goselne vasi/Gösselsdorf in nato spet po eni od odličnih kolesarskih poti ob istoimenskem jezeru. Goslinsko jezero je sicer precej zamuljeno in večino njegove površine prekrivajo lokvanji. Na južnem delu je v celoti preraslo z gostim sestojem trstičja in je kot poseben ekosistem naravovarstveno zaščiten. Del jezera je kopalen, vendar zaradi temno rjave barve vode na pogled nič kaj preveč privlačen za skok v vodo.

Naš krožni kolesarski izlet je tako zaključen. Podatki iz elektronske naprave prikažejo suhoparne številke: 27 km, 500 višinskih metrov. Če po opisani poti ne bomo le športno hiteli, si bomo pripravili bogat poldnevni izlet. Kolo je mogoče uporabiti vsakršno: cestno, treking ali gorsko kolo. Priporočljivo na lastni pogon, da baterije ne delajo namesto naših nog. Za zaključek si bomo privoščili še kosilo v eni od gostoljubnih koroških gostiln, če tega nismo storili že neke med potjo. Povratek domov skozi dolino Bele nazaj na Jezersko bo pod vtisom doživetij minil hitreje in prav mogoče je, da bomo že isti večer načrtovali nova kolesarska odkrivanja po Rožu, Podjuni ali Zilji, vencu treh dolin. ●

Etapa 3: Vojsko–Hleviše

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

Na Vojskem na križišču pri cerkvi sv. Jožefa gremo po cesti severno do Krpcije in proti Ogalcam ter mimo kmetije Žgavec. Za njo se kmalu desno odcepi dobra pot, ki sprva skozi gozd, nato po košenicah pripelje na razgledni Hudournik, 1148 m, kjer nas čaka **žig 6**. Z vrha in razgledišča (mizica, klopca) nadaljujemo južno čez travnik in kratko skozi gozd do bližnje kmetije Medved (Vojsko 80), prečimo gozdno cesto Vrh Hotenje–Žgavec in zavijemo desno na novejšo gozdno vlako v gozd. Mimo domačije Za Robom in lesenega vikenda zavijemo levo na kolovoz, ki nas vodi nižje čez potok Gačnik in do ceste Vojsko–Gačnik–Gorenja Trebuša. Zavijemo desno proti kmetiji Gačnik in po cesti levo do Bendije. Pred hišami se usmerimo za markacijami levo. Po dolini malih Bendijskih jam nas vodi širok voznik, nato stopimo v Velike Bendijske jame in do Jelenkarjeve domačije (Vojsko 30). Naprej gremo po cesti proti Kotlarju (Vojsko 27) ter kmalu za hišo zavijemo desno v gozd. S Slovensko planinsko potjo (SPP) družno zakorakamo po

asfaltni cesti jugovzhodno do križišča (info tabla, klopca, kapelica). Smo na dolgem, grebenastem prehodu, v svetu Mrzle Rupe in v Krajinskem parku Zgornja Idrija. Sledimo levi cesti naprej, mimo kmetije desno do pomembnega razpotja. Takoj pri oznakah stopimo na levi spodnji zaraščeni kolovoz (pozor, markacija na drevesu, žična ograja), ki nas mimo izviru Idrijce pripelje na Log k mladi Idrijci, ki jo prečimo. Višje sledimo kolovozu desno (kratko) nad Idrijco, na bližnjem križišču spet izberemo levi kolovoz. Preden z njega stopimo levo navzgor na pot, se lahko spustimo desno do 13 metrov globokega slapa. Pot nas ves čas po gozdu čez stranske grape in mimo starih kopišč privede do poplavne izravave na reki Idrijci, kjer je treba nekaj iznajdljivosti pri prehodu. Oznake nas pozneje povedejo višje na cesto, po kateri se desno spustimo do Idrijskih klavž. Pot nadaljujemo po gozdni cesti skozi Kramaršco, ki pomeni predel ob Idrijci, visoko po levem bregu Idrijce. Pridemo do poškodovanega cestišča, ki ga pot

obvozi po levem bregu nad njim, in nadaljujemo do kmetije Tratnik (Čekovnik 14). V hiši hranijo **žig 7**. Pod hlevom nadaljujemo po označeni poti. Gremo po širšem vozniku, nato čez potok in na novejšo cesto proti Čekovniku, ki jo zapustimo po nekaj sto metrih. Prečkamo še en potok z leve, nato nas markacije usmerijo navzgor na star kolovoz skozi gozd. Nad domačijo Pod bregom stopimo na asfaltno cesto Čekovnik–Kočevše. Po njej gremo približno kilometer navzgor, dokler je v prvi rajdi nad Podobnikom ne zapustimo in stopimo desno na kolovoz. Po nekaj deset metrih se s kolovoza začnemo vzpenjati po strmi poti na Slaniški greben. Na njem se spet pridružimo Slovenski planinski poti, ki prihaja z Vojskega in nas čez Blaškovo senožet in vrh Hleviških planin, 908 m, (skrinjica) pripelje do koč na Hleviški planini, 818 m. **Žig 8**. Z vrha je posebno lep pregled na divji svet onkraj Idrijce, na Javornik, Črnovrško, Špičasti vrh nad Zadlogom, Nanos, na cel Trnovski gozd z Golaki. (Do parkirišča pod kočo se je mogoče pripeljati

Etapa 4: Hleviše–Javornik

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

Od Koče na Hleviški planini, 815 m, se spustimo južno po poti mimo igral desno povprek nad Pepkom (Čarjem), dokler ne dosežemo grebena, po katerem se spustimo na Vrh Bele, kjer prihaja v Čekovnik asfalt z idrijskega konca. S prevala se dvignemo po razglednem hrbtu na vrhu Zagrebenca, 763 m, in mimo vršne domačije stopimo levo čez senožet na kolovoz v gozd, z njega zavijemo ostro levo proti razgledišču Prižnica. Pot se spušča v okljukih in blizu reke doseže staro pot v Idrijsko Belo. Zavijemo levo proti Idriji, vendar hitro spet zavijemo desno in navzdol do visečega mostu čez Idrijco. Na drugem bregu (desnem) stopimo na asfaltno cesto Idrija–Idrijska Bela in gremo desno po idiličnemu Strugu do ovinka in manjšega parkirnega prostora, kjer nas markacije usmerijo levo strmo navzgor v gozd na pot po Kaponejcah. Najstrmejši je prav začetek (pazljivo v mokrem). Dvakrat prečimo traso nekdanje vojaške železnice – feldban, nato se višje pot izravna in hoja postane udobnejša, pripelje nas na makadamsko cesto. Sledimo ji južno na

odprti svet Idrijskega Loga in proti naselju Zadlog. Pri hiši Zadlog 66 gremo desno zahodno, na naslednjem križišču levo južno – vseskozi pred seboj opazujemo svoj cilj – Špičasti vrh s stolpom. Iz zaselka Na Sredi pred Bizarjevo kmetijo (Zadlog 42) zavijemo levo južno na makadamsko cesto, ji sledimo, izbiramo leve odcepe, cesta se spremeni v pot, dokler se ne dvignemo v gozd. Hodimo navzgor do makadamske ceste, sledimo ji desno, nato pa zavijemo levo na kolovoz. Dvignemo se do grebena z mejnim kamnom in mu sledimo levo do Špičastega vrha, 1128 m (**žig 9**, vpisna knjiga). Z vrha sestopimo jugovzhodno, bolj ali manj po grebenu. Kmalu smo nižje na udobnejši poti, kolovoz pa nas dokaj hitro pripelje na odprt svet Kobilice, kjer stopimo na makadamsko cesto in zavijemo desno navzdol mimo dveh hiš, vikendov. Pri zadnji zavijemo s ceste levo po bližnji do spodnje ceste, pri križu na drugi strani stopimo na gozdno pot, ki nas pripelje mimo Zgornjega Žgavca (Mrzli Log 7) in Žgavčevega križa na makadamsko

cesto. Z nje zavijemo desno, prečimo jaso in skozi gozd po poti dostopimo do kmetije Pri Smrčku (Križna Gora 4). Mimo nje nadaljujemo po makadamski poti na preval in se levo spustimo do Cencka, 847 m. Pri Cencku stopimo na asfaltirano cesto Črni Vrh–Col, zavijemo levo proti Vodnjaku (Strmec 1) do Kampelca. Tam cesto zapustimo in se po poti dvignemo na makadamsko cesto, po njej gremo levo do odcepa desno ter po bližnji dosežemo višje isto cesto. Smerokaz nas vodi deloma po gozdu, deloma ob njegovem robu in čez košenine na Čelkov vrh, 1106 m. Z neporaščenega vrha je lep razgled na vse strani (**žig 10**, vpisna knjiga). S Čelkovega vrha sestopimo po poti vzpona na cesto in nadaljujemo levo do domačije Skokc (Strmec 7), kjer se cesta konča. Nadaljujemo v isti smeri v gozd, kjer stopimo na zapuščen kolovoz. Dobra orientacija so drogovi električne napeljave, ki se nekaj metrov levo od naše poti spuščajo proti Šajzni Ravni. Ko pridemo iz gozda, se spustimo na sedlo

Etapa 3: Vojsko–Hleviše

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

z avtomobilom, najboljša pešpot v Idriji vodi po lovski stezi. Potrebna je dobra ura hoje.)

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: Vzpon 865 m, sestop 1118 m

Izhodišče: Vojsko, 1068 m
WGS84: N 46,025122°, E 13,902367°

Koča: Koča na Hleviški planini, 815 m, mobilni telefon +386 51 644 405, e-pošta kocahlevise1955@gmail.com, odprta je od petka do nedelje, v njej je možno prenočiti.

Časi: Izhodišče–Hudournik 2 h
Hudournik–Mrzla Rupa 2.30 h
Mrzla Rupa–Idrijske klavže 1.30 h
Idrijske klavže–kmetija Tratnik 1.30 h
Kmetija Tratnik–Koča na Hleviški planini 2.30 h
Skupaj 10 h

Razdalja: 26,17 km

Sezona: Kopna sezona

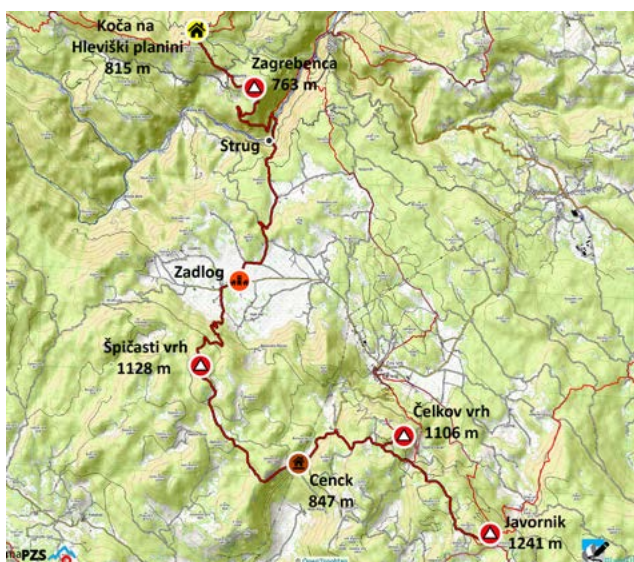
Vodnik: Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, PD Idrija, PD Cerkljano, PD Javornik Črni vrh, 2024.

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1:50.000

Po opisu iz vodnika priredila
Irena Mušič Habjan.

Etapa 4: Hleviše–Javornik

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

(Križpotje). Levo pod nami je Šajnsna Ravan s tremi kmetijami. Nadaljujemo vzhodno navzgor deloma skozi bukov gozd, deloma čez jase in pašnike do makadamske poti na prevalu. Kmalu za Polharjem na desni zavijemo levo. Gornja pot gre na vrh Javornika, 1241 m, spodnja proti Pirnatovi koči, 1156 m, (žig 11).

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: Vzpon 1436 m, sestop 1010 m

Izhodišče: Koča na Hleviški planini, 815 m
WGS84: N 45,987316°, E 13,995869°

Koči: Koča na Hleviški planini, 815 m, mobilni telefon +386 51 644 405, e-pošta kocahlevise1955@gmail.com, odprta je od petka do nedelje, v njej je možno prenočiti; Pirnatova koča na Javorniku, 1156 m, telefon +386 70 722 174, +386 41 403 224, odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih, možno je prenočiti.

Časi: Izhodišče–Strug 2 h
Strug–Idrijski log 1.30 h
Idrijski log–Špičasti vrh 2.30 h
Špičasti vrh–domaćija Cenc 1.30 h
Domaćija Cenc–Čelkov vrh 1 h
Čelkov vrh–Javornik 2.30 h
Skupaj 11 h

Razdalja: 23,48 km

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, PD Idrija, PD Cerkljano, PD Javornik Črni vrh, 2024.

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1:50.000

Po opisu iz vodnika priredila
Irena Mušič Habjan.

Etapa 6: Ledinsko Razpotje–Želin

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

Pri hiši na križišču (Ledinsko Razpotje 5) so smerne tablice, ki nas vodijo navzgor do asfaltirane ceste proti Ledinam, ki jo prečkamo pod domačijo Zajc. Ta del poti je skupen s SPP. Nadaljujemo po cesti skozi naselje Pečnik, na vrhu klanca zavijemo levo za gospodarskim poslopjem (Pečnik 18) na asfalt. Mimo kozolca in lovske opazovalnice po kolovozu po vzhodnem pobočju obhodimo Gradišče, 998 m, lep razglednik nad Idrijco in svet nad njo. Iz gozda stopimo na senožet, jo prečimo in smo na razglednem Kladniku (preval). Gremo desno (levo vrh Gradišča)

na asfalt. Pod nami je kmetija Fojda, na ovinku krenemo levo po dolini navzgor. Pazimo na odcep desno in nadaljujemo čez jase in po gozdu ter se dvignemo po kolovozu in sledimo levo za smerokazoma Likar - Jazne. Ob robu senožeti gremo mimo lovske preže do razvalin kmetije v Gorenjem Kamniku. Tu zavijemo desno vzhodno in se čez senožet ter po kolovozu spustimo do gozdne ceste, zavijemo desno proti kmetiji Pri Tešarju in se levo priključimo SPP. Nadaljujemo po cesti do kmetije Pri Likarju (Mrzli vrh 13), kjer je na lopi pri hiši **žig 14**.

Pod hišo je smerna tablica za Bevkov vrh, mi se strmo spuščamo na sedlo k Ocvirku na Rupah ter Cornu (Jazne 22). Gremo levo navzdol do Znojil in zapustimo traso SPP. Oznaka Jazne in Travnik nas napoti levo in po prijetnem kolovozu skozi gozd smo kmalu na košenicah pred Gorenjimi Jaznami in pri cerkvi sv. Miklavža. Od cerkve nadaljujemo zahodno pod telefonsko napeljavo, gremo po robu travnikov do roba, prečimo strmo senožet in stopimo na kolovoz, ki nas pripelje v Dolenje (ali Spodnje) Jazne. Gremo skozi vas in po kolovozu mimo podirajoče se bajtice pri Cirlu (Jazne 4). Nizko spodaj kolovoz na dolgo obide nekaj grap, pri največji (Lomova grapa) ga zapustimo in nad desnim bregom grape stopamo proti domačiji na Gostem brdu (Travnik 25). Mimo njive navzdol pridemo na avtobusno postajališče na Travniku, na cesto Idrija-Cerkno-Tolmin. Čez most prečimo Idrijco in se mimo domačij Mlakar, Bende in Pavšič vzhodno na sedlo s kapelico (levo cesta v Idrijske Krnice), pred nami je domačija Na Jezeru (Masore 21). Na stebru obnovljenega kozolca je pritrjena skrinjica z **žigom 15**.

Na planoti Masore Foto Anka Rudolf

Etapa 7: Želin–Cerkno

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

Začnemo nasproti mostu čez Idrijco, kjer smo prišli z Jezera. Levo nas napis na betonski ograji usmeri desno na kolovoz do domačije Na tratah (Straža 10), ki je tik nad križiščem. Nad njo gremo čez travnik, mimo vikenda in levo navzgor v gozd in na cesto. Sledimo ji do ostrega ovinka, od tam pot vodi desno navzgor proti cerkvi sv. Pavla na Straži. Od cerkve se malo spustimo do domačije pri Mihi ter zavijemo desno navzgor čez travnik v gozd. Na manjšem sedlu nad Jakobčem gremo desno in se po strmi cesti dvigamo po grebenu. Ko pridemo na čistino pod Lajšami, zavijemo desno navzdol in se mimo domačije Trbovje spustimo do potoka Zaganjalka.

Pot nadaljujemo po strmi cesti do domačije Za krogom, kjer zavijemo desno na kolovoz in se čez pašnike dvignemo do zaselka Na Krogu. Tu se svet zravna in odpre. Nadaljujemo po kolovozu pod čebeljakom v gozd in po predelu Sončnice do domačije Zalanišar (desno kolovoz iz Lazca). Tu zavijemo levo in se mimo domačije V dolini vzhodno na preval

Veharše, kjer se pridružimo SPP in Loški planinski poti, gremo do kmetije Na Ravan. Pri kozolcu zavijemo levo čez pašnike in se vzhodno do kapelice na Bevkovem vrhu, 1051 m. Ob kapelici je skrinjica z vpisno knjigo in **žigom 16**.

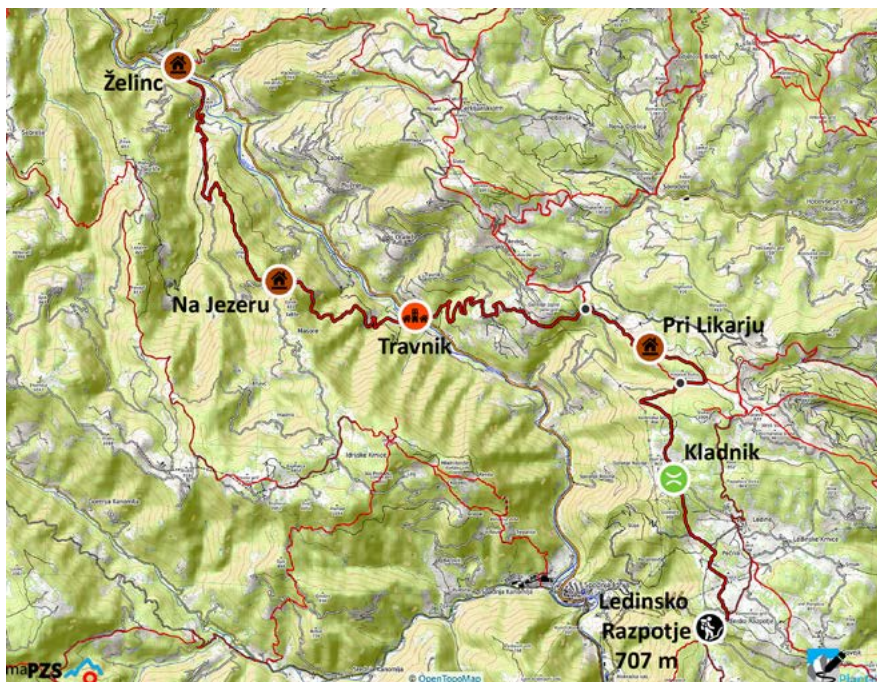
Z Bevkovega vrha sestopimo na preval Veharše in se po asfaltni cesti proti Kladju dvignemo do transformatorja in do križišča za Novo Oselico in Sovodenj, kjer zavijemo levo navzdol po travnati dolinici do Bendeta. Nadaljujemo desno po ravnem kolovozu čez travnike do ceste, ki se spusti do kmetije Za vrhom, nato spet po kolovozu do ceste, ki povezuje Kladje z Lajšami (parkirišče v bližini). Zavijemo levo po cesti mimo kapelice do vrha Lajš ali Velikega vrha. Na Lajšah je TV-pretvornik in betonski steber z označenimi stranmi neba. Na samem vrhu razgled ni preveč radodaren.

Sestopimo do parkirišča in ceste Kladje-Cerkljanski Vrh. V križišču zavijemo levo proti Kacinu, tu nas cesta v rahlem spustu popelje skozi smrekov gozd na preval Kladje, 787 m, in do glavne ceste

Cerkno-Škofja Loka. Zaselek Kladje je del Podlanišča. Na križišču je korito s pitno vodo in nekaj hiš. Ko prečkamo glavno cesto Cerkno-Škofja Loka, nadaljujemo med hišami v isti smeri in zavijemo levo na kolovoz. Skozi gozd gremo mimo posestva pri Ratovžu (kamnita miza pod lipo z vklesano letnico 1797) in na planem nadaljujemo mimo domačije Za zidom do Vrat, kjer se znova na kratko dotaknemo SPP. Pot nadaljujemo na Vrhulce, 814 m, kjer pri križu prečkamo cesto Cerkno-Podpleče. Pot se dviga ob robu travnika, gremo skozi gozd in spet po travniku do grebena in do razglednega vrha Škofje, 974 m, kjer stoji betonski steber. Ob stebru je drog z vpisno skrinjico in **žigom 17**. Z vrha sestopimo na Vrhulce, kjer se s ceste proti Cerknemu desno odcepi pot, ki nas pripelje do ceste, ki pelje čez pobočja Škofja v Novake. Pred prvim vikendom (Cigaletošev) jo zapustimo (desno SPP) in se spustimo skozi gozd in jase mimo Očanca in Svetika do glavne ceste Cerkno-Škofja Loka. Po slabih 30 metrih po glavni cesti se pred

Etapa 6: Ledinsko Razpotje–Želin

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

Z Jezera nadaljujemo desno po kolovozu ob grebenu proti opuščenima domačijama Na Ledinah in Razorju. Začnemo se zlagoma spuščati do domačije Grepíše. Nadaljujemo desno po cesti mimo

kmetije v Rovtu do Črva, kjer pod hišo prečimo potok Otuška in se vzpnemo do kmetije Ripšer in po cesti za Jagršče pridemo v nekaj minutah do mosta čez Idrijco, kjer prestopimo na njeno desno stran

(Straža). Smo na cesti Idrija–Tolmin, na levi je križišče, kjer se desno odcepi cesta v Cerkno, nekoliko naprej pa stoji turistična kmetija Želinc (prenočišče).

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: Vzpon 806 m, sestop 1264 m

Izhodišče: Ledinsko Razpotje, 707 m
WGS84: N 46,027713°, E 14,047636°

Časi: Izhodišče–Kladnik 1.30 h
Kladnik–Travnik 3 h
Travnik–domačija Na Jezeru 2 h
Domačija Na Jezeru–Želin 2 h
Skupaj 8.30 h

Razdalja: 20,47 km

Sezona: Kopna sezona

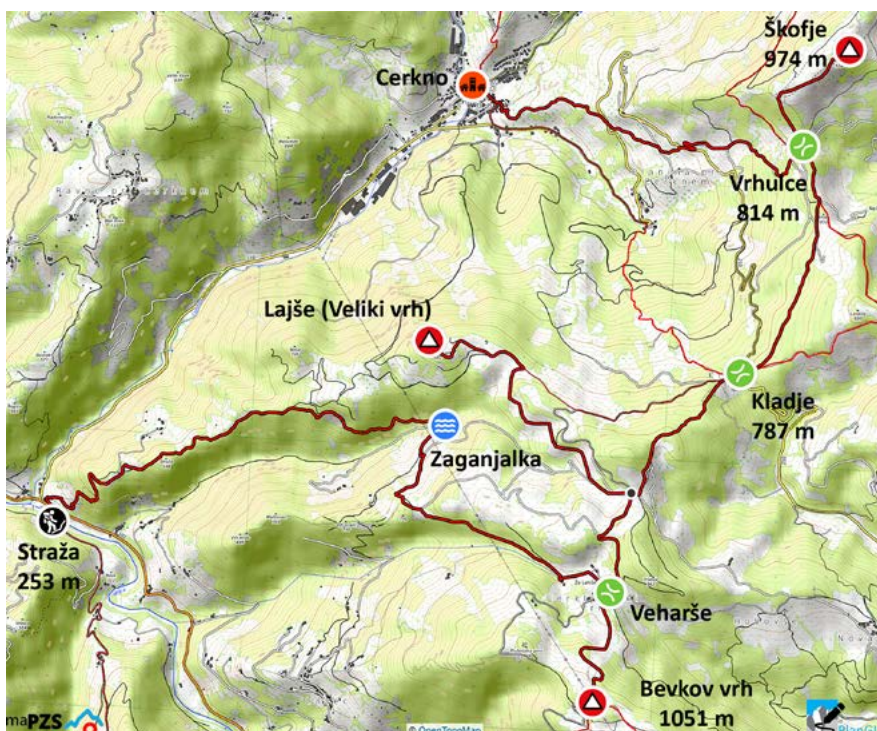
Vodnik: Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, PD Idrija, PD Cerkno, PD Javornik Črni vrh, 2024.

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1:50.00

Po opisu iz vodnika priredila
Irena Mušič Habjan.

Etapa 7: Želin–Cerkno

Idrijsko-Cerkljansko
hribovje

Šoštarjem pot odcepi pod cesto, ki jo nižje prečimo še enkrat. Mimo kapelice v Planini nas pot pelje čez polja pod

vasjo do Cerkna. V hotelu v Cerknem in v baru Albinca, ki je nasproti avtobusne postaje, dobimo žig 18.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: Vzpon 1215 m, sestop 1142 m

Izhodišče: Straža, 253 m
WGS84: N 46,101592°, E 13,949971°

Časi: Izhodišče–potok Zaganjalka 2 h
Potok Zaganjalka–Bevkov vrh 2 h
Bevkov vrh–Lajše 1.30 h
Lajše–Kladje 1.30 h
Kladje–Škofje 2 h
Škofje–Cerkno 1.30 h
Skupaj 10,30 h

Razdalja: 22,44 km

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Idrijsko-Cerkljanska planinska pot, PD Idrija, PD Cerkno, PD Javornik Črni vrh, 2024.

Zemljevid: Škofjeloško, Cerkljansko in Idrijsko hribovje, PZS, 1:50.00

Po opisu iz vodnika priredila
Irena Mušič Habjan.

Jesen se obira, listja ne pobira

Botra Jesen je tistega septembrskega jutra blaženo ždela v svojem zapredku in se hladila z malinovcem. Mirovanje ji je zaradi dolgega vročega poletja nadvse godilo in tudi malinov sok je srkala z velikanskim zadovoljstvom. Spokojnost trenutka so ji kvarile le misli, ki so ji kot tečni črvički vrtale po možganih in jo opominjale, da mora čim prej dvigniti svoja jadra. Čas je, da jih razprostre nad širono pokrajino in prebudi jesensko vzdušje.

»Uf, koliko dela me spet čaka,« je kot vsako leto osorej potarnala sama sebi.

»Staram se, zato me vse utruja. Ampak ker je komaj začetek septembra, lahko brez slabe vesti še malo zadremam in si nabiram moči,« se je tolažila. Ko je iz čaše srknila še zadnjo kapljo malinovca, je namesto jesenskega pometanja omahnila na mehko ležišče in sladko zaspala.

Kje je jesen

Medtem so planinski travniki v Zadnji dolini pod Triglavom samevali v tišini. Tudi visokogorje si je končno oddahnilo od živahnega poletnega vrveža in celo Beli potok je drugače žuborel brez spremljave človeških glasov. Turisti so se poslovili in s krajšimi dnevi celo planincev skoraj ni bilo več, ko se je v tem delu dežele začela prebujati Pravljíčarija.

»Končno smo spet sami z našo tišino. Le še botra Jesen mora priti in potem bo vse tako, kot mora biti,« so se veselili mladi škratje.

Prelestna vila Aliv je frfotavo letala naokoli in se občudovala v vsaki rosni kaplji, ki ji jo je uspelo najti. A je prav vsaka tožila nad vročino in se prestrašeno skrivala v cvetu, da je pripeka ne bi presušila.

»Le kje se obira jesen?« je pomislila vila, na glas pa ni rekla ne bev ne mev, saj je vedela, da bi s tem utegnila še bolj prestrašiti kaplje, ki bi se potem tako skrile, da bi njej zmanjkalo zrcal. To pa bi bilo najhuje, kar bi se ji lahko zgodilo, zato je raje molčala.

Skrbelo pa ni le rosnih kapelj in vile Aliv. Tudi planinske živali so se začele spraševati: »Pa kje se letošnja jesen tako dolgo mudi?«

Veverice je skrbelo, kdaj bodo pripravile nujno potrebne zaloge lešnikov za zimske čase, rovkam je grozilo, da bodo poginile v presuhi in prevroči prsti, svizci in polhi pa ... Ja, tudi oni so že želeli pospravili žir v svoje shrambe.

Toda kaj, ko brez botre Jeseni še nič ni dozorelo!

»Pravijo, da se je zadržala na drugi strani sveta, kjer ji bolj ustreza podnebje, zato bomo mi morali še malce potrpeti,« so vedeli povedati razgledani netopirji, ki so vsako noč prečesali nebo in prvi izvedeli najnoveše novice.

Mineval je čas in neučakanost je zamenjala potrpežljivost.

Odpadki namesto odpadlega listja

Dixie je po dolgem času znova pripeljala svojo gospodično v njuno hišico pod gorami. Obe sta že med vožnjo opazili kar veliko odpadkov, ki so se valjali ob cesti in kazili videz pokrajine.

»Le zakaj so ljudje taki packi, da ne pospravijo za seboj, hov hov,« se je jezila psička, gospodična pa je ustavila avto in navlako zbasala v črno vrečo, pripravljeno za odpad. Med potjo do hiške sta se še večkrat ustavili in z odpadki napolnili kar tri vreče. Odložili sta jih na odlagalíšču in se zadovoljni zleknili na domači ležalnik prav takrat, ko so prebivalci v Pravljíčariji zdolgočaseno postopali sem in tja. Nobenemu se ni nič ljubilo,

vse je utrudila neznanska poletna pripeka, ki ni in ni hotela odnehati.

»Ja kdaj pride, kje se obira botra Jesen, ali je res pozabila na nas?« Tako so se spraševale živali in začudeno zrle v modro nebo brez oblakov, ki ga je gredo vroče sonce. Tiste jeseni res niso in niso mogli pričakati Jeseni, čeprav se je že bližal oktober.

»Kaj ko bi ti, ki si najhitrejša, skočila do botre in pogledala, če je vse v redu z njo?« se je slednjič domislil ježek Plešek in za uho pocukal srno Drno.

»Kje pa naj jo najdem?« ga je vprašala Drna, saj se ji niti sanjalo ni, kje prebiva Jesen.

»Kje, kje, malo se ozri naokoli, povohaj zemljo, prečeši gozd, skoči do svojih tovarišev gamsov ali pa do kozorogov. Zagotovo te bo kdo umeril na pravo pot,« kar ni nehal pritiskati nestrpni jež.

Drna se je – zelo nerada – slednjič vendarle odpravila na ogled. Ko pa se je vrnila, je lahko poročala le o številnih odpadkih, ki so jih za seboj pustili človeški obiskovalci. O botri Jeseni ni izvedela ničesar. Prinesla je le žalostno vest o nesreči planinskega zajčka Srečka Feliksa, najmlajšega potomca slovite rodbine Lepus. Najhitrejši, najživahnejši in najbolj neulovljiv zajčji mladič vseh časov, ki ga nihče ni mogel ujeti, ustaviti ali zaplesti v pogovor, saj ga ni zanimalo nič drugega kot neprestano šviganje sem ter tja, se je očitno rodil pod srečno zvezdo. Kajti usoda mu je bila naklonjena tudi tistega jutra, ko je neprevidno stopil na odvrženo konzervo in si rnil tačko. Ranocelnik ježek Plešek je pohitel k njemu in mu rano skrbno umil, povezal in ga poslal na okrevanje k mami, hujšega pa ni bilo.

Čistilna naj bo

Med očividci se je prebudilo ogorčenje nad človeškim obnašanjem.

»Staro in mlado množično lazi po naši deželi. Večina je skrbnih, so pa med njimi tudi packoni, ki odpadke odvržejo, kamor se jim zljubi. Temu moramo enkrat za vselej narediti konec,« je misli večine glasno povzela bistra strina lisica.

»Kaj pa sploh lahko naredimo?« je stoično vprašala ververica Vera.

»Najprej bomo zavihali rokave in pospravili za ljudmi, pozneje pa bomo razmišljali, kako jih prepričati, da tega ne bodo več počeli,« je sklenila lisica. Ker ji nihče ni oporekal, je bila stvar dogovorjena.

»Čistilna akcija, čistilna akcija, čistilna akcija,« so se razveselili mladiči.

Ptice so vest o pospravljanju odpadkov, ki se bo zgodilo ob prvi polni luni, brž ponesle do vseh

prebivalcev Pravljčarije. Zanje so izvedeli celo krti v krtinah in kune v duplinah, zato ni bilo prav nič čudnega, ko so se veliki in mali, stari in mladi, poskočni in leni, no, kar vsi po vrsti, celo ranjeni zajček Srečko Felix, ob prvi polni luni še pred dogovorjeno uro zbrali pod mogočnim kostanjem, ki se ga je videlo celo z vrha Triglava, in čakali navodil. Ki pa niti niso bila potrebna, saj je že vsak sam vedel, kaj bo naredil.

Marljivo so torej pobirali zavržene predmete in ostale odpadke, ki jih je v naravi pustil človek. Nalagali so jih v vreče, dokler niso počistili prav vse nesnage, raztresene po hribovju, skalovju in doleh.

»Videti je, da ljudje najraje odmetavajo prazne plastenke, pločevinke, toaletni papir, čike in plastično embalažo,« so se strinjali, ko so še zadnjo vrečo odložili v zabojnik sredi vasi.

Stari slovenski pregovor pravi Najprej delo, potem jelo in po njem so se ravnali tudi v tem primeru. V bistrem potoku so zajeli vodo za umivanje in se ocedili, kot se spodobi, potem pa vsi snažni in sveži posedli okoli bogato obložene mize, s katere so kot sneg po dežju kopneli koruzno in pšenično zrnje, orehi, sveže pokošena trava, sladka jabolka in hruške. Tudi domači jabolčnik je teklen v potokih, zato ni nihče ostal praznih ust. Zadovoljni z dobro opravljenim delom so polnih želodčkov utrujeni plegli na tla in spokojno zaspali.

Jesen vendarle prihaja

Spali pa so zelo malo, kajti komaj se je jutro prevesilo v dan, je iznad Pihavca tako glasno završalo, da so se sunkovito prebudili in zaskrbljeno zrlili proti gori. Od tam se je v dolino valil močan veter, in ko so malo bolje pogledali, so opazili tudi botro Jesen, ki ga je spretno usmerjala s svojimi vajetmi. Vetrno vprego je pošiljala v listje dreves. To se je usipalo in tla zagrinjala z rjavo preprogo. Oblaki so ravno prav zakrili sonce, da se je prijetno ohladilo. Jesensko idilo je obogatila še rahla meglica, ki se je kot pajčolan spuščala vse niže ...

»Pa smo te končno le pričakali,« so se njenega prihoda razveselile živali.

»Juhuhu, juhuhu, jesen je vendarle spet tu!« so tako navdušeno vzklikale druga za drugo, da je od gorskih sten odmevalo: tu, tu, tu, tu. Čeprav niso bile prav nič hude na zakasnelo botro Jesen, se je ta vseeno posipala s pepelom in priznala, da je trdno zaspala. Tako močno je drnjohala, da jo je prebudila šele njena sestra Zima, ki jo je obiskala, saj se ji je čudno zdelo, da v deželi pod Triglavom še vedno vlada Poletje. Botra Jesen se je slednjič pretegnila,

se sestri zahvalila za budnico in se zagnano podala na delo. Najprej je prebudila vse gorske sape in sapice, vetrove in vetriče in jim ukazala, naj brž odpihnejo vse porjavele liste z dreves. Njeni marljivi pomočniki, ki so že komaj čakali, da se zganejo, so seveda takoj poprijeli za delo in uprizorili velikansko naravno čiščenje. V oblakih pa so se prebudile tudi dežne kaplje in začele pršiti na presušeno zemljo, ki jih je željno vpijala.

»V redu, vse smo počistili za ljudmi, zdaj pa se moramo domisliti, kako jih bomo prepričali, da bodo svoje odpadke odnašali s seboj,« je čivknila mlada kosovka in čivkala tako dolgo, da ji je prisluhnila vsa Pravljíčarija.

»Na mladih svet stoji. Starejši računamo na vas. Povežite se, staknite glave skupaj in gotovo boste našli rešitev,« je odločila najstarejša škra-tovka Aja Prva. Vsi so vedeli, da ni nobene možnosti za ugovor, zato so jo ubogali. Rešitev se je ponudila kar sama od sebe. No, pravzaprav jo je spodbudila vila Aliv. Obljubila je, da bo že zgodaj spomladi s svojo čarobno paličico v Zadnji dolini pod Triglavom pričarala tako pravljíčno vzdušje, da nobenemu človeškemu prišleku niti na konec pameti ne bo več padlo, da bi odvrigel kakršno koli smet, kaj šele odpadke. Da pa se ji podvig ne bi sfížil, so se mladi soglasno odločili, da bo kar takoj naredila poskus.

Ni dolgo čakala, ko je na stezi zagledala zapo-znelega turista s pločevinko v roki, ki jo je prav v tistem nameraval skriti za skalo. A je bila Alivina čarobna paličica hitrejša.

»Abrakadabra, čirula čarula ekogala!« je izustila in jo zavihtela nad popotnikom. Ta je v trenutku otrpnil.

»Menda ja ne boš storil tega, saj si vendar sredi neokrnjenega visokogorskega sveta,« se je v njegovem srcu prebudil tanek glas, da je brž vedel, kaj mora storiti. Pločevinko je pospravil v nahrbtnik.

»Deluje, deluje!« so vzkliknili vsi prisotni, ponosna čarodejka pa je veselo odbrenčala k prvi dežni kaplji.

Gospodično je istega jutra prebudil nenavaden hlad.

»Očitno je prišla jesen,« je ugotovila, se podvzala iz mrzle postelje, zaprla okno in zakurila v peči. V lončku je segrela vodo, z njo prelila planinsko meto in rman, ki ju je nabrala sredi vročega poletja, in si privoščila prvo jesensko skodelico svežega zeliščnega čaja. Njena pri-jateljica Dixie pa se je raje še naprej grela na svojem ležišču. S tačkama si je prekrila krme-žljave oči in še malo zadremala. Veliko bolj kot vlažna jesen jo je namreč mikala zima in njene snežne radosti, ko se bosta z gospodično spet sankali po snegu in drsali po ledu. ●

Botra Jesen se je vendarle prebudila ter ukazala sapam in sapicam, vetrovom in vetričem naj brž odpihnejo vse porjavele liste z dreves.

*Ilustracija
Jernej Mynt*

Mateja Pate

Kdo je tukaj šef?!

Zgodba s skupnih ležišč

Nekoč, ko sem v gorah preživela zares veliko časa, sem le sem ter tja zajadrala v kakšno planinsko kočo. S prenočevanjem v planinskih postojankah torej nimam bogatih izkušenj. Zato (morda naivno?) upam, da je vedenje, ki ga opisujem v spodnjih vrsticah, izjema in ne pravilo.

Opažam, da se je med mojo hribolazniško abstinenco v gorah marsikaj spremenilo. Povejte mi – se je vstric s hribovsko modo zamenjal tudi gorniški bonton? So bile poleg edine meni doslej znane nadloge na skupnih ležiščih, smrčacev (bog jim daj zdravja in mirnega spanca!), tam od nekdanj prisotne tudi take sorte ptičice, kot sem jih imela priložnost srečati?

Zaplet pred spanjem

Topel poletni večer v osrčju Triglavskega narodnega parka. Sonce je potonilo za vrhove in skupna ležišča se počasi polnijo. Mrak v sobi je vse gostejši. Nekateri že spijo, drugi bi radi zaspali, pa jih motijo šumi tretjih, ki se šele pripravljajo na nočni počitek.

Na drugem koncu sobe ne prav po tihem žlobudrata dve ženski.

»Pššššt,« nekdo skozi stisnjene zobe spravi prijazen opomnik, da je čas za nočni mir; zvok je dolg in mehak, ne trd in odsekan, ki bi nakazoval nestrpnost in jezo. Žlobudranje počasi pojenja.

Čutim, da me spanec še ne bo kmalu obiskal, zato prižgem čelko in se lotim križank. Toda snop svetlobe ne osvetljuje prav dolgo vzglavnika moje postelje v kotu sobe, saj se nekdo odloči, da je čas tudi za čisto temo.

"Can you turn off the light, please?" me šepetaje poprosi ženski glas pri mojih nogah. Uvidevno ugodim prošnji priložnostne sestanovalke. Prekobalim se na hrbet in se zastrmim v nepopolno temo. V sobi je še vedno precej živahno. Spalke šumijo, svetlobni krogi poplesujejo sem in tja, ko se novi prišleki orientirajo in zavzemajo svoje spalne položaje. Soseda tik preden zleze na pograd, skoraj na stečaj odpre edino okno v prostoru s štiridesetimi ležišči. Ni še v spalni vreči, ko se z drugega konca sobe, s tistega, od koder je do opozorilnega pšššt prihajalo nepritajeno žlobudranje, zasliši jezen ženski glas:

"Zapri okno!"

Moja soseda, ki sicer govori nemško, je tiho.

To razburi žensko na drugi strani sobe:

"Poglej ti to, kar tiho je!" pokomentira molk svoji kolegici.

Trenutek za tem zaslišim, kako ženska skoči na tla in ježno odtopota po prehodu med pogradi proti oknu.

Ihtavo ga s treskom zapre, da se mi nič krivo okno kar malo zasmili.

"Pusti okno zaprto!" zapove in se godrnja je povzpne nazaj v svoje kraljestvo.

Trenutek pozneje zleze s pograda moja soseda, gre do okna in ga odpre tako, da je zgoraj priprto. Ta gesta, ki jo dojamem kot kompromis, poskus mednarodne sprave, ženske onkraj sobe ne pomiri. Nasprotno! Togotna, da si nekdo drzne kršiti njene zapovedi, se spet spušča po lestvi.

"Pa saj ne morem verjet! Pa kdo je tu šef?!" se na ves glas pridruša, ko z neomajno odločnostjo spet topota proti oknu, ki ga tokrat še z nekoliko več ihte zacementira v zaprti položaj.

Z zanimanjem spremljam dogajanje. Retorično vprašanje "kdo je tu šef" se mi zdi še posebej zanimivo. Zdi se, da so ogroženi nacionalni interesi in da se ženska ob navalu tujih pohodnikov čuti dolžno s trdo roko pokazati, kdo vlada slovenskim goram in kočam, še zlasti pa skupnim ležiščem. Na Slovenskem smo mi gospodar! Tok misli zmoti vprašanje moje sosedice, ki ne razume vihravega odziva zastopnice slovenskih interesov. (Parcialnih, če smo že pri tem.) Tako zgodnico o mednarodnem konfliktu si za zabavo namreč spletem v glavi. "Do you want to suffocate?"

Besne ženske na drugi strani sobe skrb nemške pohodnice zaradi pomanjkanja zraka niti najmanj ne zanima. "Ic köld!"³ v angleščini z zanimivim naglasom ježno zagovarja svojo odločitev, da mora okno ostati neprodušno zaprto.

Moja teorija o nacionalnem boju se zamaje. Mrzlo je!? Sredi vročinskega vala smo, na voljo ima dve debeli odeji, mrzel zrak ostaja pri tleh, ona pa je na zgornjem ležišču pograda sorazmerno daleč od okna. In v sobi je več kot trideset ljudi, ki bodo vso noč ogrevali zrak. Hm, tu nekaj ne štima. Morda gre vendarle za to, kdo bo koga. Le da gre za osebne, in ne nacionalne koristi. "Pa naj gre ven spat, če jo kaj moti," glasno navrže svoji kolegici, proti našemu koncu sobe pa priletijo še besede: "Autsajd, na luft!"⁴

Tako trde so, da bi z njimi lahko pribila žeblje v krsto.

² Se hočeš zadušiti?

³ Mrzlo je!

⁴ Ven, na zrak!

¹ Lahko, prosim, ugasneš luč?

Medtem ko čakam, če se bo sosedka opogumila za kakšno diverzantsko dejanje, razmišljam, ali bi se kot zagovornica strpnega dialoga postavila na okope demokracije. Roko na srce, tudi meni bi prijalo odprto okno. Toda po premisleku sklenem, da trenutek ni primeren za mirovno posredovanje, saj sklicevanje na dostojno komunikacijo in pomembnost iskanja kompromisov najverjetneje ne bi obrodilo sadov, vsaj ne tistih zelenih. Če bi ženska premogla te večšine, ne bi bilo takega kravala. Zato potem, ko postane očitno, da si nihče ne bo drznil zoperstaviti samooklicani šefici, po dolgem premetavanju zaspi z mislijo, da si bomo vso noč pač učinkovito izmenjevali vse vrste respiratornih mikrobov.

Akcija sredi noči

Zbudi me šumenje ob mojih nogah. Zgornja sosedka ima opravke v spodnjem nadstropju. Kolikor gre tiho se po škripajočih stopnicah čez čas vrne do pograda. Z okenske police vzame čutaro, odvijte pokrovček in naredi nekaj požirkov. Nato postoji ob oknu. Zdi se, kot da zbira pogum. Čez nekaj trenutkov zaslišim, kako počasi premika kljuko in srce mi poskoči v napetem pričakovanju. Bo ilegalna akcija uspela? Lahko brez izdajalskega šuma spusti v sobo prepotreben svež zrak? Sekunde se zdijo kot minute, ko prisluškujem v temo, kdaj bo kot iz zasede na sredo sobe skočila šefica z drugega konca sobe, tuleč: "Ha, pa te imam!" Nadaljevanja si raje ne zamišljam. A k sreči mirno prespi nočno odpiranje okna. Ko je akcija uspešno zaključena, se nadstropje nižje na minus dva deci odpravim še sama in ob vračanju v prostor blagrujem pogum neznane pohodnice, saj je v spalnici še vedno hudo postana atmosfera. Zadovoljno se zlekнем na ležišče, ki ga obliva sveži gorski zrak, in kmalu me ni več.

Jutro da glasu obraz

Naslednjič me zbudi žlobudranje. Pogledam na uro: nekaj čez pet je. Šefica in njena tovarišica se odpravljata, pri tem pa nista ravno najbolj obzirni do spečih. V medli jutranji svetlobi ju motrim skozi napol zalepljene oči, vendar mi pogled na njuna obraza zakriva zgornja ležišča. Preden zapustita spalnico, zaslišim znani glas, ki odrezavo reče: "No, zdaj pa *lahka* odprete okno!" Ne vem, ali je res ali se mi pa v polsnu samo zdi, da pri tem prezirljivo prhne skozi nos. Očitno sploh ne opazi, da je okno priprto. Kdo ve, kaj vse bi imela povedati, če bi se zavedela, da je polovico noči spala pri odprtem oknu. Za konec se le še obregne ob nogavico na tleh, ki je očitno nekomu pobegnila iz nahrbtnika: "Kaj pa ta smrdljiva *zokna* dela tu?"

Potem slišim samo še škripanje stopnic. In si oddahnem. Zdaj bo mir ... Pri tem pa pozabim, da so stene planinskih koč zelo tanke. Kmalu ju zaslišim iz jedilnice nadstropje nižje.

Zdaj že dodobra prebujeno me začne *matrati firbec*, kdo sta ti ženski. Jutranja lenobnost botruje sklepu, da naj obnašanje, ki sem mu bila priča prejšnji večer, ostane brez obraza. Prav ponosna sem na ta sklep, zdi se mi vreden zrele persone. A sem ga tako hitro, kot sem ga sprejela, tudi opustila – in se odpravim v jedilnico. Ena proti nič za žensko radovednost ...

Ko glas dobi podobo, mi postane vse jasno. Kako in zakaj, niti ni važno ... Recimo samo, da sta mi ženski v oko padli že prejšnji dan.

Stopim pred kočo. Na kamnitih tleh zagledam nekoga, ki drnjoha zavita v spalno vrečo. Je v želji po mirnem spancu izbral priporočeno prenočevanje *autsajd, na luftu*? Kdo bi vedel ... Verjetno pa je spal bolje kot mi v razkošju skupnih ležišč pod taktirko šefice za eno noč. ●

Spanje na skupnih ležiščih je svojevrstna preizkušnja strpnosti.
Ilustracija Lorella Fermo

Krožna pot Roques
de García, v ozadju
El Teide
Foto Ana Petrovčič

El Teide, vulkan z lepотно napako

Po najslikovitšem izmed Kanarskih otokov

Kam pa letos januarja? To vprašanje sva si z ženo zastavljala že lani jeseni. Nekam, kjer bo topleje kot pri nas, pa še kakšen »hribček« mora biti vmes. Kanarski otoki s prijetnimi 20 stopinjami Celzija, z dostopnimi cenami in z veliko zanimive narave so bili dovolj velik razlog, da sva jo tja tudi mahnila.

Izbira, na katerega od sedmih otokov bova letela, je bila prepuščena meni. Seveda sem takoj izbral Tenerife, na katerem je El Teide, ki je s svojimi 3715 metri najvišja gora v Španiji, najvišji vrh v Atlantskem oceanu in tretji najvišji ognjenik na svetu.

Prihod in ogledna turica

Močan topel veter je prhnil v naju, ko sva stopila iz letala na južnem letališču otoka. »Aha, torej tukaj res vseskozi piha,« sem premišljeval. A dejansko je pihalo samo ob prihodu; ves čas je tako na jugu kot na severu sijalo sonce, močan naliv sva doživela le ob predaji najinega najetega avtomobila ob vrnitvi po dvanajstih dneh bivanja na otoku. Vsa nakopičena slaba volja, ki se je nabrala ob iskanju namestitve, ker naju je lastnica ves čas napačno usmerjala, se je v trenutku razblinila ob dveh vrčkah piva, ki nama ju je postregel starejši angleški gospod v prijetnem lokalčku ob bazenu pred apartmaji. Ko pa nama je za oba zaračunal samo štiri evre, sva bila navdušena tudi nad tamkajšnjimi cenami.

Prvi dan raziskovanja sva namenila obisku nacionalnega parka El Teide, ki je od leta 2007 uvrščen na Unescov seznam svetovne dediščine. Njegova narava, polna številnih vulkanskih stožcev, okamenelih rek lave, raznovrstnih barv, ki obdajajo impresivno silhueto vulkana El Teide, res jemlje dih.

Po številnih krožiščih, posejanih z gostim prometom, sva se končno prebila do umirjenega podeželja in se začela dvigovati. Ko sva prevozila Vilaflor, najvišje ležečo gorsko vasico, ki leži na nadmorski višini 1400 metrov, naju je široka in ovinkasta cesta pripeljala skozi povsod posejane mogočne temnozeleno kanarske bore. Ti so sčasoma postajali vse redkejši, dokler jih ni nadomestila vulkanska pokrajina. Eno zadnjih parkirnih mest sva našla pred Paradorjem, edinim hotelom v središču parka, kjer se je že gnetlo veliko turistov. Najprej sva se lotila dvourne krožne poti Roques de García, posejane z izjemnimi skalnimi formacijami, v eni najlepših čarobnih pokrajin na otoku, ki leži na višini več kot 2000 metrov. Pot je najprej ravninska in osupne z nenavadno skalno formacijo Roque Cin-

chado, ki ji domačini pravijo kamnito drevo. Po obliki je podobna drevesu zemeljskih barv, čeprav brez sadežev ali listov. Ko sva se spuščala navzdol, sva lahko opazovala neverjeten jezik lave, ki se imenuje Cascada (slap). Preden sva pot zaokrožila, sva postala še pred koničasto skalo, znano kot La Catedral (katedrala), ki je v resnici dimnik z iztokom, skozi katerega je nekoč tekla lava. Na koncu poti sva si poskusila pogasiti žejo v hotelu Parador, vendar je bila vrsta tako dolga, da sva misel hitro opustila. Na srečo sva v avtu našla še zadnjo plastenko vode.

Pred vzponom na vrh sva se naslednji dan sprehodila po najživahnejši plaži na otoku, ki se imenuje Playa de las Americas. Umetno plažo so ustvarili z zlatim peskom, pripeljanim neposredno iz afriške Sahare. Številne trgovine, bari, hoteli in restavracije naredijo vtis, da se sprehajaš po ulicah Las Vegasa, na kar kaže že ime plaže, le da Las Vegas, kolikor mi je znano, ne leži ob morju.

Tura, kot se spodobi

Nemiren spanec me je premetaval po postelji kot vselej, kadar je pred menoj kakšna »prestižna« tura. Potihoma sem si pripravil zajtrk, da ne bi zbudil žene, in še zadnjič preveril, ali imam s seboj dovolilnici, potni list in osebno izkaznico. Za vzpon na El Teide si je namreč treba nekaj mesecev prej priskrbeti dovolilnico, ki velja samo en dan, pa še to samo za dve uri. Iz zagate, če bi bilo tistega dne slabo vreme, me je rešil sin, ki mi je poleg prve dovolilnice, vezane na potni list, priskrbel še drugo, na kateri je bila številka osebne izkaznice z datumom za pet dni pozneje.

Proti osrčju parka me je pospremila temna noč brez meseca in zvezd. Zunanja temperatura na armatur-

ni plošči je z višino padala, in ko sem se približal dva tisoč metrom, je kazalo že minus tri stopinje. Nisem mogel verjeti, da sem se še en dan prej sončil pri prijetnih 22 stopinjah, tokrat pa mi je z letnimi gumami na poti grozila že poledica. Hitrost sem, kar se je dalo, zmanjšal in varno parkiral na zadnjem parkirnem mestu ob tabli El Teide, Route No. 7. Nadel sem si svetilko in krenil po široki prašni cesti, po kateri sem v popolnem mraku kar precej dolgo hodil in razmišljal, kakšna neki bo pokrajina, ko se bom po isti poti vračal. Naenkrat se je na levi pojavil breg s povsem zbitim snegom. Ampak kako, saj je bila gora ves čas videti kopna, ko sem jo vse od prihoda od daleč opazoval, padavin pa tudi ni bilo. Na srečo sem na koncu ugotovil, da je bil to edini resnejši sneg na vsej poti.

Po precej dolgočasni hoji po ravnem sem končno prišel do prvega križišča z lepo postavljenimi tablam: ena pot je vodila na bližnjo Montano Blanco, druga na vrh El Teide. Kmalu se je pot začela strmeje dvigovati, zato sem se končno, še vedno v temi, odločil za krajši počitek. Ko sem se obrnil, sem bil priča krasnemu rojevanju dneva. Na obzorju se je svetila rdeča črta, ki se je čedalje bolj prelivala v rumeno, ta pa je začela dobivati nad seboj široki pas modrega, pravkar rojenega jutra.

Kar obsedel bi in do konca občudoval sončni vzhod, a mraz, ki je silil v kosti, me je pregnal dalje. Strma, v okljukih speljana pot, posejana z zadnjim redkim grmičevjem, je bila ob rojstvu dneva obarvana z živahno bakreno barvo, dokler v dokončnem svitu ni prerasla v rdečkasto sivo. Toliko barvnih odtenkov, kot mi jih je ponudila ta tura, nisem doživel še nikoli prej.

Po dobrih dveh tretjinah vzpona sem dosegel zatočišče Altavista, ki pa je žal že dalj časa zaprto. V preteklosti si lahko tam prespal in se aklimatiziral pred vzponom na vrh. Na klopici sem se na prijetnem sončku okrepčal z energijsko ploščico ter poklepetal z mladima Italijanoma, prvima obiskovalcema, ki sem ju srečal tistega dne. Pokrajina je v nadaljevanju postajala vedno bolj vulkansko črna, čez prava polja lave pa se je naklon na srečo kar precej umiril. Ker z

*Vulkanska
jugovzhodna obala
Foto Ana Petrovčič*

*Po cesti iz
Masce naprej*
Foto Ana Petrovčič

višino nisva najboljša prijatelja, so bili moji postanki nad tri tisoč metrov čedalje pogostejši.

Ko pa sem po planinski stezi prispel do križišča, je sledilo razočaranje. Široka, lepo tlakovana pot, ki se je razcepila desno proti razgledišču Mirador de la Fortaleza, kjer sega razgled na severni del otoka, ter na levo proti La Rambleti, postaji gondolske žičnice, ni imela prav nič več skupnega z gorsko turo. Naj mi Španci ne zamerijo, ker se ne strinjam s tem, da se na svoj najvišji vrh pripeljejo 3555 metrov visoko in se potem sprehodijo pol urice do najvišje točke. S tem je vulkan po moji presoji pridobil nič kaj prijazno lepoto napako. Množica turistov, večina v supergah ali športnih čevljih, se je vila gor in dol. Že od daleč sem zagledal železna vrata, za katerimi je stal prijazen mladenič v fluorescentnem jopiču, ki mi je pogledal dovolilnico ter me pospremil v kraljestvo, imenovano El Teide.

Po širokem vulkanskem pločniku sem se vlekel proti vrhu. Tik pred vrhom so za vsak primer postavljeni jekleni stebrički, povezani z verigo. Na vrhu me je pozdravil smrdeč vonj po žveplu, ki se je v oblačkih kadil iz turkizno obarvanih fumarol ter opozarjal, da vulkan sicer spi, a še kako diha in lahko izbruhne, kardarkoli ga je volja. Pogled mi je čez nižje ležeče morje oblakov in neizraziti krater zaplaval na neizrazit tritisočak Pico Viejo ter še nekaj drugih vrhov, visokih čez dva tisoč metrov. Še posnetek na najvišji skali, ki ga je naredila simpatična Španka v športnem krilu, in ucvrl sem jo navzdol.

Hitel sem navzdol, da bi čimprej prispel do križišča. Na Altavisti sem se po golem naključju spet srečal z Italijanoma, čestitali smo si za uspešen naskok na vrh ter vsak v svojem tempu nadaljevali proti izhodišču. Nižje, kjer sem zjutraj blodil v popolni temi, me je očarala pokrajina, ki navdahne z občutkom, da hodiš po Lunini površini. Med valovitim, oker obarvanim

puščavskim peskom so posejane ogromne kamnite kroglice, ki jim pravijo tudi El Teidova jajca. Ob izbruhu jih je vrglo iz vulkana in odkotalila so se prav do dna. Montana Blanca je, kot pove že samo ime, ploščata vzpetina rumenkasto bele barve. Uzrl sem jo, preden sem se podal na prašno cesto v zadnjem delu. »Dolga, dolga je cesta z vulkana do mesta« bi malce popravil Kreslinovo pesem, ko sem se končno znašel tam, kjer sem zjutraj parkiral.

Med vožnjo mi je pogled vseskozi uhajal proti 2748 metrov visokemu vrhu Guajara, ki po obliki spominja na kakšnega dolomitskega lepota z odsekanim vrhom. Mistična gora je ime dobila po princesi prvotnih prebivalcev Guančev, ki so se po hudih bojih morali predati španskim zavojevalcem. Ti so Tenerife osvojili kot zadnji otok v Kanarskem arhipelagu. »Na otoku bova še devet dni«, sem premišljeval in želja, da bi jo mahnil še tja gor, je postajala vse močnejša.

Tudi drugje na Tenerifu je lepo

Dan počitka je še kako prijal, ker sva se v nadaljevanju podala na slikoviti treking Rambla del Castro, ki leži na severnem delu otoka. To območje je bilo nekoč last bogate družine Castro, danes pa se lahko v triurnem trekingu podate visoko nad pečine Atlantskega oceana, kjer mogočni penasti valovi neprestane butajo ob črno vulkansko obalo. Pot je posejana z bujno vegetacijo značilnih živo zelenih palm in se vseskozi spušča in dviguje. Kulturno izstopajo nekatere zgradbe, kot je trdnjava San Fernando, namenjena obrambi pred pirati, ter graščina Casona de Castro. Najbolj pa so naju pritegnile ruševine nekdanje črpalne postaje La Gordejuela, kjer je družina Hamilton leta 1903 postavila prvo parno črpalno z namenom, da bi vodo uporabili za namakanje nasadov banan v dolini Orotava.

Ko smo že ravno pri oceanu; moč te besede sem bolje spoznal, ko mi je prijazen možakar pred leti na Floresu, najlepšem in enem najbolj oddaljenih otokov Azorov, na vprašanje, kako najhitreje priti do morja, pokazal pot ter pripomnil: »Ampak gospod, zapomnite si, to ni morje, ampak ocean«.

Vsi zapisi o ovinkasti, ozki ter strašljivo prepadni cesti najo niso odvrnili od obiska Masce, najlepše vasice na Tenerifih, ki leži v Tenu, delu Tenerifa, znanem po svoji edinstveni, divji lepoti. Cesta sploh ni bila tako grozljiva, saj sva se že jutraj oborožila z ravno pravnjo mero adrenalina, na pot pa sva šla dovolj zgodaj in se tako vse do vrnitve izognila morebitnim srečanjem z avtobusi. Od brezplačnega parkirišča sva se po lepo tlakovani potki sprehodila do vasice, ki šteje le kakšnih dvajset do trideset hiš. Z visoko štrlečo monolitno skalo v samem jedru okolje nekoliko spominja na Machu Picchu. Obstajajo tudi legende, da naj bi v dolini, ki se spušča iz vasice proti morju, nekoč prebivali pirati.

Med močnimi temno rdečimi vulkanskimi vršaci cesta zavije proti obali in krajši postanek sva namenila ogledu mesteca Garachico. Do izbruha vulkana leta 1706 je bilo to največje trgovsko pristanišče na otoku, danes pa je simpatični kraj posejan s slikovitimi trgi in starodavnimi ulicami, na obali pa se šopirijo sklopi naravnih bazenov, oblikovanih v nekdanjih tokovih vulkanske lave.

Vožnja po vzhodnem delu otoka se je vlekla, ko sva zavila v manjše, v breg posejano pastelno obarvano mestece San Andres, pod katerim sva se malce sprehodila po eni najlepših, z rumenim peskom obarvanih plaž Playa de las Teresitas. Glavni cilj tistega dne je bil obisk gorovja Anaga, biotsko raznovrstnega naravnega rezervata, v katerem je zabeleženo kar osemsto edinstvenih vrst živalstva in rastlinstva. Z obale se ovinkasta cesta hitro dviguje in kmalu sva se vozila skozi pravljichen lovorov gozd, katerega izkrivljena debla s povešenimi ogromnimi vejami zakrivajo nebo, da sva navkljub sončnemu dnevu dobila občutek vožnje v temi. Daljši postanek sva naredila v manjši osamljeni vasici Chamorga, od koder sva krenila na kratek trekking med nizkimi, zanimivo oblikovanimi luknjičastimi hribočki. Najlepše naju je pričakalo po dveh urah hoje, ko je pogled segel proti svetilniku globoko pod prepadnimi pečinami in na dva zanimiva otočka Roque de Fuera in Roque de Tierra. Ob vrnitvi sva se zapeljala še na drugo stran otoka, v manjšo vasico Roque de las Bodegas, kjer sva v restavraciji okusila najboljše kulinarične dobrote v vsem času bivanja na otoku.

Turica za slovo

Pohajkovanje po gorovju Anaga mi je žal pustilo neprijetno posledico. V časovni stiski, ker se je žena že prej obrnila, sem se pri hitenju spotaknil in udaril v koleno. Čudežna »žavba« je bolečino na srečo omilila, toda prvotni načrt za dolgo in zahtevno Guayaro sem raje opustil. Pa sem jo hitro našel, rezervno va-

rianto. Gora Roque del Conde s sicer skromnimi 1003 metri je zelo zanimiva tako po bogati flori kot tudi po tragični zgodovini staroselcev. Prvotno ime Roque De Ichasagua je dobila po kralju Ichasagui, ki se je uspešno bojeval proti španskim zavojevalcem, vendar so ga bogati domorodni plemiči izdali in ga zvalili na srečanje s Španci pod goro. Ko je ugotovil, da je izdan, si je raje vzel življenje, kot da bi pristal v ujetništvu.

Kje natančno se pot na goro začne, mi je v zaselku Vento pojasnil starejši Avstralec, ki kljub krepkim sedemdesetim pomladim vsakega pol leta preživi na otoku in mu je Roque del Conde postal že hišna gora. Lepo tlakovana pot se vije po pravem botaničnem vrtu, posejanem s cvetočimi grmovnicami. Kar precej jih je iz kaktusovih družin, med katerimi izstopajo opuncije s širokimi bodičastimi in sploščenimi stebli, sredi katerih se šopirijo rdečkasti sadeži, ki so baje užiteni, ter kardoni, ki imajo podolgovata ozka bodičasta stebila in zrastejo v višino do štiri metre.

*Pogled z vrha
Roque del Conde,
zadaj Roque
Imoque*

Foto Brane Pahor

Po dveh uricah zmerne hoje sem stal na nenavadnem vrhu. Kakšnem vrhu neki! Široka travnata planota, malce večja od nogometnega igrišča, me je povabila, da se sprehodim po njenem okroglem obrobju, kjer sem imel kaj videti. Na enem delu se mi je odstiral velik del turističnih mest ob jugozahodni obali, na drugi strani so z roba proti dnu padale navpične stene in spodkopane grape. Tam so moje oči za slovo še zadnjič pobožale vulkanski svet, posejan z rdeče rjavimi vrhovi, med katerimi kraljuje Roque Imoque, ki je tako ošiljen, da bi mu brez pretiravanja lahko pripelil etiketo tenerifski Matterhorn. Po krajšem poležavanju v travi sem se odpravil navzdol in po Avstralcovih nasvetih izbral malce težjo pot, pri kateri sem se moral nekajkrat celo prijeti z rokami, kar je bil lep zaključek simpatične ture.

Močna ploha, ki naju je pospremila na letališče, je bila že pozabljena, ko sva visoko nad tlemi skozi okenca letala opazovala otok v ugašanju dneva. Tenerife se naju je dotaknil in prepričana sva, da se še vrneva. ●

Miro Štebe

Treking na otoku ledu in ognja

Pohod po Islandiji

Pot je ves čas zelo pisana, v višjih predelih prevladujejo rjave lise med belimi jeziki snežišč. V dolinici je videti dim iz vulkanskih fumarol.

Foto Miro Štebe

Pravijo, da treking od Landamannalaugarja do Thorsmörka na Islandiji sodi med deset najlepših na svetu. Moral sem preveriti in moram reči, da gre za res izjemno zanimivo in raznoliko potepanje in da je bilo vredno poskusiti. Kakih 55 kilometrov dolgo pot je mogoče opraviti v štirih dneh s tremi spanji v kočah, ki so ob poti. Dnevni pohodi trajajo od štiri do pet ur, odvisno od pripravljenosti pohodnikov, precej je vzponov in spustov, tudi od snežiščih, pa tudi hoje po ravnih prostranstvih z vulkanskim peskom prekritih arktičnih puščav, prečkati je treba tudi celo vrsto rek in potokov, kjer na večini ni mostov.

Že vožnja z avtobusom iz Reykjavika do Landamannalaugarja je bila adrenalinska, saj je avtobus po razgibani makadamski cesti prečkal kar nekaj rečic, Landamannalaugar, ki leži v narodnem parku Fjallabak pa priteguje številne ljubitelje narave, saj je izhodišče za celo vrsto eno- in večdnevni izletov. Gre za nekakšno dolino med polji lave in pisanimi hribi v najrazličnejših pastelnih odtenkih rjave barve, po pobočjih pa je bilo v zgodnjem poletju videti še bele zaplate snega. Ob skupinici ličnih lesenih hišic je bila množica šotorov in avtomobilov, predvsem osebnih terenskih pa tudi avtodomov in avtobusov. Dno doline večinoma pokrivata vulkanski pepel in pesek, ob njenem robu pa je bilo tudi nekaj zelenja, saj so tam izviri termalne vode, v katerih so se namakali obiskovalci.

Prvi dan nas je čakal približno 12 kilometrov dolg pohod, premagati smo morali kakih 500 metrov višinske razlike, vendar ni šlo za ne vem kako strme vzpone. V začetku, ko smo se otovorjeni z nahrbtniki z opremo za več dni dvigali iz doline, so nas obdajale

vulkanske skale nenavadnih grotesknih oblik. Ko sem jih opazoval, mi je bilo jasno, zakaj je v islandskem izročilu toliko trolov – palčkov, spak in drugih nadnaravnih bitij. Posebno zanimivi so troli, ki so nadnaravna bitja, podobna ljudem, a so čudnih, največkrat grozljivih in smešnih oblik. Živijo predvsem v skandinavskih območjih, jih je pa težko videti. Lahko so tudi nevidni. Ljudem večinoma radi pomagajo, a delujejo, ropotajo in izpuščajo čudne glasove predvsem ponoči, saj če jih ujame sonce, okamenijo.

Razgiban treking po slikoviti deželi

Narava okrog nas je bila praktično z vsakim korakom drugačne barve. Tako pisanih hribov še nisem videl. Najrazličnejše rjave barve so poživljale rumene, rdeče, oranžne, sive, črne in celo vijolične lise. Narava si je dala duška! Verjamem, da je Islandija raj za geologe, ki bi lahko povedali marsikaj o nastanku nenavadnih oblik v naravi in o elementih, ki dajejo tako različne barve hribom. Ponekod je bilo na pobočjih videti tudi meglice. Ko smo se približali, smo ugotovi-

li, da gre za vulkanske fumarole, odprtine, iz katerih je izhajala para, pogosto z vonjem po žveplu. Včasih je iz njih kipela tudi vroča voda.

Poti so dokaj dobro označene, razgledi na vulkansko pokrajino pa diš jemajoči, pa večinoma ne zaradi strmin. Ko smo se počasi dvigali, so bile podobe hribov okrog nas vse bolj oble, vse več pa je bilo snežnih lis. Morali smo zagristi tudi v snežna pobočja, vendar derez nismo potrebovali.

Prenočili smo v prijetni koči, v kateri so velike skupne spalnice opremljene s pogradi, v dobro opremljeni kuhinji pa smo si lahko sami pripravljali hrano. Zaradi igranja taroka sem zamudil sončni zahod, a me je pogled na meglice, ki so ovijale kočo, nekoliko potolažil. Malo pa me je zaskrbelo, ko je iz meglic začelo snežiti. Snežilo je tudi čez noč, a ko smo vstali, je bilo nebo že jasno in novi sneg je hitro izgineval. Preden smo nadaljevali pohod, sem šel na ledenik nad kočo. V njeni bližini so podzemne jame, a sem zgrešil pot, navduševali pa so me snežni mostovi čez krajne poči ob stiku ledenika z granitnim pobočjem. Čeprav gre za pasti, ki čakajo na neprevidne pohodnike, so bile njihove oblike prava paša za fotoaparata. Pozneje smo srečevali tudi prave rove pod ledeniki. Voda, ki izvira ponekod pod njimi, je toplejša in pod ledeniki izdolbe prave predore, ki se ponašajo z neverjetnimi odtenki modrine, od turkizne do smaragdne. Ponekod pa moraš biti na občudovanje takih predorov kar primerno pripravljen, saj je včasih krepko kapljalo s stropov. Taki predori pa so tudi nevarni za tiste, ki hodijo po površju ledenikov. Brez hoje v ledeniški navezi je sprehajanje tam lahko tvegano.

Naprej mimo labodjega jezera Alftanatan

Naslednji dan smo morali premagati podobno razdaljo in višinsko razliko, prečkati pa smo morali tudi več rečic, eno kar široko. Čez bolj deroče reke vodi tudi

nekaj mostov, včasih pa prečkanje olajša tudi napeta vrv. Pri prečkanju smo si pomagali, kakor je kdo vedel in znal, jaz sem prav zato nabavil potapljaške neoprenske čevlje, saj pohodnih čevljev nisem želel zmočiti, nisem pa vedel, kako spolzke so skale za bosonoge. Tudi drugi so skrbno dvigovali obutev nad vodo in čeprav je bila voda mrzla in deroča, kakih hujših težav nismo imeli. Pohod smo končali ob jezeru Alftanatan. Rečejo mu tudi labodje jezero. V njem naj bi se po legendi ob lovu na labode utopil tamkajšnji domačin. Jezero obdaja več zanimivih vrhov, ki niso posebno visoki, a so zelo slikoviti in sploh bi bilo tam lepo letovati.

Sledila je daljša, 15 kilometrov dolga etapa in spet smo se spopadali z rekami, poti pa je poseben značaj dala dolga puščavska ravnica, ki nam je v toplem soncu pila kri. V vodničku piše, da gre za arktično puščavo, glede na vročino pa bi tisto arktična lahko kar izpustil. Manjkale so le še kamele. Smo pa del poti hodili celo po nekakšni puščavski cesti za terence s pogonom na vsa štiri kolesa. Nekaj smo jih celo videli, a na avtostop ni nihče pomislil – razen mene.

Občasno hodimo po snežišču. Na poti od Landmannalagurja do Thorsmorka je teren skoraj ves čas razgiban, a hudih strmin ni.

Foto Miro Štebe

Ob čudovitem jezercu Alftavatn je zavetišče, kjer popotniki lahko prespijo, mnogi pa se odločijo tudi za šotorenje.

Foto Miro Štebe

*Prečiti je bilo treba
kar nekaj rek.
Peščine na rečici
Blafjallaksvil so
nam omogočile kar
udoben prehod.
Foto Miro Štebe*

Kanjon reke Markarfljót in bujno cvetje ob poti

Po končani etapi smo se razveselili, saj smo eno od turističnih hišic na cilju dobili le zase, razveselili pa smo se tudi piva, ki se nam je, čeprav je bilo drago, zelo lepo prileglo. Kljub utrujenosti smo si ogledali še bližnji kanjon reke Markarfljót. Videl sem že celo vrsto najglobljih kanjonov na svetu, a tudi ta si prisluži častno mesto med kanjoni v mojem spominu. Gre za res globoko razpoko v zemeljski skorji. Temne granitne stene strmo padajo proti dnu, kjer smo videli belo razpenjeno reko. Kanjon je delo tektonskih premikov in rečice, ki je jasno pokazala, kolikšno moč ima. Ponekod so iz sten v globino padali slapovi vode, tu pa tam pa so iz sten štrleli stebri in pomoli z zelenimi kapicami. Življenje najde pot, kjer se le da!

Tudi naslednja, zadnja etapa je bila daljša, a na njej smo izgubili še 300 višinskih metrov. Dalj časa nas je spremljal kanjon, v okolici pa so stražili vrhovi fantastičnih oblik. Eden me je spominjal na spečega nosoroga. Poseben čar pa je tokratni turi dalo cvetje.

Praktično ves čas med pohodom sem ob poti občudoval živobarvne blazinice cvetja. Zdi se mi, da ima cvetje tam bolj intenzivne barve. Nekaj rož je bilo enakih, kot jih poznamo v Alpah, pogosto pa barvnim krpicam nisem znal dati pravega imena. Še zlasti dosti je bilo materine dušice. Del poti med zadnjim delom pohoda mi bo ostal v spominu prav zaradi neštetihih blazinic materinih dušic in nekakšnih trav z rdečkastimi stebli. V pusti vulkansko rjavi pokrajini so žarele neštete vijolične in rdeče preproge. Res nepozabni prizori! Potem pa smo prvič na Islandiji prišli v redki listnati gozd. Drevesa so na Islandiji redka, ponekod načrtno pogozdujejo, saj islandsko podnebje drevesom ni najbolj naklonjeno. Ko smo prebrodili še zadnjo večjo reko, pa smo zakorakali v gozd majhnih skrivenčenih dreves z majhnimi listi. Med drevesi je bilo tudi dosti cvetja in zdelo se mi je, da kar nekako lepšajo zaključek našega pohoda.

V Thorsmörku se je neverjetno prileglo poležavanje na toplem soncu, ko smo čakali, da po nas pride avtobus. Zdelo se nam je, da tudi tam točen čas ne igra posebne vloge. Preden je avtobus z zamudo prišel, je moral prečiti precej razvejano delto rečice Markarfljót. Pred njim je vozil velik traktor in sprva sem mislil, da ga ovira, potem pa so mi povedali, da je traktor vozil pred avtobusom, če bi ta imel težave v reki, da bi ga traktor potegnil na varno.

Islandija in še zlasti trekking sta me prijetno presenetila in navdušila. Gre za res nenavadno deželo, ki preseneti za vsakim ovinkom. Spoznali smo nešteto vulkanskih pojavov, Islandija pa je zame tudi dežela slapov in konjev. Toliko in tako velikih slapov nisem videl nikjer, vso pot pa so nas navduševali tudi islandski konji, ki se prosto pasejo povsod, kjer je zeleno. Islandija pa ni zelena povsod, veliko je tudi drugih barv in oblik, ki govorijo o burni geološki preteklosti te zanimive otoške dežele – dežele ledu in ognja. ●

*Pri prečanju manjših
ledenikov je treba
paziti na skrite
pasti. Ledeniški
potočki marsikje
izdolbejo sicer lepe
a za pohodnike
nevarne predore, ki
nimajo vedno trdnih
stropov.*

Foto Miro Štebe

Prvi vpogled v slovenske ledeniške mikrobe

Triglavski ledenik
septembra 2018
Foto Maša Jarčič

Raziskava o bakterijah in glivah na naših ledenikih

Kriosfera, ki vključuje skoraj 200.000 ledenikov in dve ledeni plošči, predstavlja pomemben del zemeljske biosfere. Ta del je skozi celotno leto hladen in izpostavljen temperaturam pod pet stopinj Celzija. Kriosfera ima pomemben vpliv na globalno podnebje, vodni cikel in ekosisteme, prilagojene takim pogojem.

V zadnjih desetletjih sta se površina kot tudi prostornina kriosfere znatno zmanjšali zaradi učinka toplogrednih plinov. To je prispevalo k nestabilnosti vremenskih vzorcev in zmanjšanju učinka albeda,² kar povečuje absorpcijo sončne energije in pospešuje segrevanje ozračja. Vse te spremembe vplivajo na pospešeno taljenje ledenikov in ledenih plošč; samo evropski alpski ledeniki so od sredine 19. stoletja dalje izgubili približno trideset do štirideset odstotkov površine in približno polovico prostornine. Tudi Triglavski ledenik in ledenik pod Skuto, ki predstavljata pomembno slovensko dediščino, se zaradi globalnih sprememb talita. Triglavski ledenik leži v Julijskih Alpah na severovzhodnem pobočju Triglava na nadmorski višini 2450 in 2500 metrov, medtem ko njegov ledeni brat leži v severnem delu osrednje verige Kamniško-Savinjskih Alp v krnici, ki je proti jugu zaprta z vrhova Skute in Kranjske Rinke, na nadmorski višini 2020 in 2120 metrov. Meritve, ki jih je opravil Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU,³ so pokazale, da

se je površina Triglavskega ledenika iz nekdaj več kot 40 hektarjev zmanjšala na 0,7 hektarja, medtem ko je ledenik pod Skuto na začetku meritev zavzemal površino treh hektarjev, leta 2022 pa 1,2 hektarja.

Mikrobni ljubitelji ekstremov

V svetu mikroorganizmov obstajajo vrste, ki so sposobne preživeti in uspevati tudi v ekstremnih pogojih, v katerih večina drugih organizmov ne bi mogla. Preprosto jih imenujemo ekstremofili. Razvrščamo jih glede na okoljske pogoje, v katerih uspevajo. Tako poznamo termofile, ki so zmožni rasti pri visokih temperaturah; halofile, ki za rast potrebujejo visoke koncentracije soli; barofile, ki najbolje uspevajo pod visokim hidrostatskim tlakom; acidofile in alkalofile, ki uspevajo v kislem oziroma bazičnem okolju. Med njimi so tudi psihrofilni in psihrotolerantni organizmi, ki so na Zemlji uspeli naseliti vsa trajno hladna okolja. To so vsa okolja, ki so neprestano izpostavljena nizkim temperaturam ali pa se nizke temperature sezonsko izmenjujejo.

Takšna ekstremna okolja so dolgo časa veljala za abiotična (brežživiljska), medtem ko so danes poznana kot okolja s posebno in dinamično mikrobno raznovrstnostjo. Ledeniki tako predstavljajo dinamičen

¹ Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano.

² Albedo ali koeficient odbojnosti je mera za svetlobno odbojnost površine.

³ Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Vzorčenje v krajni
zevi na ledeniku
pod Skuto
septembra 2018
Foto Maša Jarčič

ekosistem z različnimi termičnimi, fizikalnimi, hidrološkimi in geokemičnimi značilnostmi. Čeprav se ledeniški led na prvi pogled ne zdi kot primerno okolje za življenje, saj je eden izmed najzahtevnejših habitatov za žive organizme, predvsem zaradi nizkih temperatur, pomanjkanja hranil, nizke vodne aktivnosti, visokih hidrostatskih tlakov itd., so znotraj njega majhne mreže kanalov s tekočo vodo in višjimi koncentracijami raztopljenih snovi, ki omogočajo uspevanje mikroorganizmov. Mikroorganizmi so lahko tudi v t. i. vročih točkah, ki jih imenujemo kriokonitne luknje. To so s tekočo vodo napolnjene luknje na površini ledenika. Tudi na bazi ledenika, kjer zaradi visokih pritiskov pride do nastanka tankih slojev vode, lahko najdemo življenje. V takih okoljih uspeva izredna mikrobna biodiverziteta, ki jo sestavljajo bakterije, arheje, glive in na površju ledenikov še mikroalge⁴ in cianobakterije.⁵

Psihrofili lahko uspevajo pri temperaturi ledišča vode ali pod njo, njihova optimalna temperatura rasti pa je pod 15 stopinjami Celzija. Omejeni so na rast v trajno hladnih okoljih (polarna območja, visokogorski svet), medtem ko so psihrotolerantni organizmi sicer sposobni rasti pri nizkih temperaturah, vendar je njihova

optimalna temperatura rasti nad 15 oziroma 20 stopinj Celzija. Ti organizmi sicer tolerirajo nizke temperature, vendar nanje niso fiziološko dobro prilagojeni. Tako nizka temperatura vpliva na vsak vidik fiziologije organizma in ti so uspešno razvili lastnosti, ki jim omogočajo preživetje v ekstremnih pogojih. Ena izmed takšnih prilagoditev so beljakovine proti zamrzovanju, ki so ključnega pomena, saj znižujejo ledišče in preprečujejo kristalizacijo vode. Tako zaščitijo celične membrane pred poškodbami, prav tako pa preprečujejo zamrzovanje snovi, ki jih mikroorganizmi potrebujejo. Ostali načini prilagoditev so tudi spremembe v sestavi maščob v celičnih membranah z zmanjševanjem in povečevanjem količine nasičenih maščob, kar organizmom pomaga ohraniti prepustnost membran. Prisotni so tudi prilagojeni encimi, ki so sposobni aktivnosti in delovanja pri nižjih temperaturah.

Raziskave ledeniških mikrobov

Od prvih omemb organizmov, ki uspevajo v ekstremnih okoljih, je bilo v zadnjih desetletjih z razvojem znanosti in tehnologije izvedenih precej raziskav mikrobnih združb v ledenikih, od odkritja bakterij v ledenikih južne in severne poloble do kvasovk, najdenih v ledenikih na Svalbardu ter v alpskih ledenikih. Naša raziskava, prva te vrste v slovenskem prostoru, se je osredotočila na ugotavljanje ledeniških bakterij in gliv Triglavskega ledenika in ledenika pod Skuto. Poznavanje biotske pestrosti takšnih edinstvenih in hitro izginjajočih habitatov bi lahko bilo pomembno za nadaljnje raziskave in razumevanje vnosa mikroorganizmov v naše okolje. Ledenika smo vzorčili proti koncu njune talilne sezone; z vsakega ledenika smo odvzeli tri vzorce ledu, ki smo jih analizirali v laboratoriju. Vzorcem smo izmerili osnovne biokemijske parametre (pH, vodna aktivnost), nato smo jih nanесли na različna mikrobiološka gojišča in jih inkubirali pri temperaturi 15 stopinj Celzija. Bakterijam in

V ledu nevidni mikrobi postanejo vidni na posebnih umetnih gojiščih. Glive s Triglavskega ledenika.

Foto Maša Jarčič

⁴ Izraz mikroalge zajema enocelične organizme, ki so sposobni vršiti fotosintezo.

⁵ Cianobakterije ali modrozeleni cepivke so deblo bakterij, ki svojo energijo dobijo s pomočjo fotosinteze in veljajo za najstarejše fotoavtotrofne organizme.

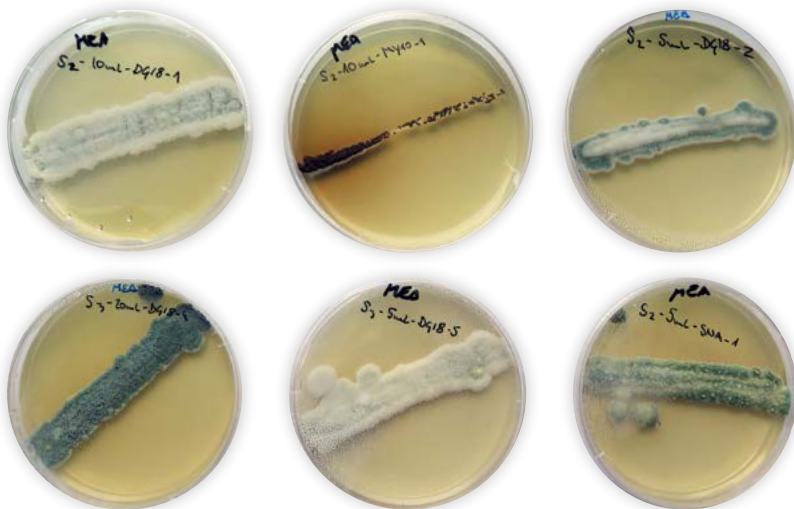
glivam, ki so zrasle na gojiščih, smo določili morfološke značilnosti, za zanesljivo identifikacijo pa smo uporabili molekularne metode za določanje vrste.

Tako smo iz Triglavskega ledenika osamili 45 bakterijskih izolatov,⁶ ki so pripadali dvanajstim rodovom (*Cryobacterium*, *Duganella*, *Flavobacterium*, *Mesorhizobium*, *Glaciimonas*, *Janthinobacterium*, *Mucilaginibacter*, *Pedobacter*, *Polaromonas*, *Pseudoarthrobacter*, *Pseudomonas*, *Serratia*), iz ledenika pod Skuto pa 51 izolatov bakterij, ki so pripadali desetim rodovom (*Bacillus*, *Bosea*, *Brevundimonas*, *Devosia*, *Flavobacterium*, *Iodobacter*, *Janthinobacterium*, *Pedobacter*, *Pseudomonas*, *Xylophilus*). Največ bakterijskih predstavnikov je bilo iz rodu *Pseudomonas* ter *Flavobacterium*. Med odkritimi bakterijami so bili štirje rodovi, ki so se pojavili na obeh ledenikih, in sicer *Flavobacterium*, *Janthinobacterium*, *Pedobacter* in *Pseudomonas*. Iz Triglavskega ledenika smo izolirali 57 gliv, ki so pripadale enajstim rodovom *Alternaria*, *Arthriniium*, *Cladosporium*, *Cryptococcus*, *Filobasidium*, *Goffeauzyma*, *Microstroma*, *Mucor*, *Penicillium*, *Sarocladium*, *Visniacozyma*. Iz ledenika pod Skuto pa smo izolirali 36 gliv, ki so pripadale osmim rodovom: *Bulleromyces*, *Cladosporium*, *Epicoccum*, *Goffeauzyma*, *Mucor*, *Penicillium*, *Peniophora* in *Trametes*. Večina izolatov obeh ledenikov pripada rodovoma *Cladosporium* in *Penicillium*.

V bakterijski in glivni združbi smo odkrili razlike v vrstni sestavi, pa tudi nekaj skupnih rodov in vrst. Razlike so posledica geografske oddaljenosti med ledenikoma ter drugih zunanjih dejavnikov (atmosfersko kroženje zraka, antropološki vplivi, vplivi živali ...). Na podobnost združb pa vplivajo predvsem selekcijski pritiski okolja, saj so le določeni mikroorganizmi prilagojeni na takšne ekstremne razmere.

Večina bakterijskih izolatov tako na Triglavskem ledeniku kot ledeniku pod Skuto je pripadala rodovoma *Pseudomonas* in *Flavobacterium*. Rod *Pseudomonas* je eden najbolj vsesplošno razširjenih in ekološko pomembnih bakterijskih rodov na planetu z zelo pomembno vlogo v biogeokemijskih ciklih dušika in ogljika. Rod *Flavobacterium* je precej razširjen v naravi, predvsem v okoljih z nizko slanostjo in hladnimi do ledenimi temperaturami. Zato so bili predstavniki tega rodu, ki imajo velik biološki potencial predvsem zaradi encimov, ki imajo optimum delovanja pri hladnih temperaturah, pogosto izolirani iz polarnih in hladnih okolij.

Največ glivnih izolatov je na obeh ledenikih pripadalo rodovoma *Penicillium* in *Cladosporium*. Predstavniki rodu *Penicillium* uspešno naseljujejo različne ekološke niše zaradi svojih izjemnih prilagoditev na okoljske spremembe in ekstremne habitatne razmere. Pogosto so bili izolirani tudi iz polarnih ledenikov in hladnih območij. Rod *Cladosporium* je

Izolati gliv z ledenika pod Skuto Foto Maša Jarčič

kozmostopolitski rod, spore⁷ predstavnikov najdemo skorajda povsod (zrak, zemlja in voda). Nekatere vrste so lahko tudi škodljive za rastline in človeka, saj so oportunistični patogeni, ki zdravi populaciji ne povzročajo resnih težav, so pa zlasti nevarni za osebe z avtoimunskimi boleznimi in okvarjenim imunskim sistemom.

Trenutni podatki kažejo, da ledenike naseljujejo tudi različni patogeni organizmi, vendar je znanje o patogenih glivah in bakterijah v ledeniških ekosistemihi za zdaj še zelo omejeno. Za alpske ledenike, vključno s Triglavskim ledenikom in ledenikom pod Skuto, ni nobenih podatkov, na podlagi katerih bi bilo mogoče oceniti tveganje, ki ga predstavlja pospešeno sproščanje mikroorganizmov iz ledenikov, ki se talijo zaradi globalnega segrevanja.

Nova znanja za prihodnost

Globalno segrevanje je trenutno največja grožnja ledenikov, kar se odraža v mnogih socialnih, ekonomskih, okoljskih in zdravstvenih problemih. Zaradi segrevanja ozračja se svetovni ledeniki, vključno s Triglavskim ledenikom in ledenikom pod Skuto, pospešeno talijo, kar prispeva k vnosu mikroorganizmov v okolje. Ti mikroorganizmi, ki so tisočletja uspevali v teh ekstremnih, stabilnih in izoliranih okoljih, bi znali predstavljati tveganje za ostale organizme in procese v okolju. Opravljena raziskava je prvi vpogled v prisotnost bakterij in gliv v naših ledenikih in razkriva, da se v njih skriva še precej neraziskan mikro svet, razumevanje katerega bi v prihodnosti lahko pomembno vplivalo na varovanje zdravja ljudi, živali in rastlin. ●

Viri in literatura:

M. Jarčič: Osamitev in identifikacija psihrotolerantnih bakterij in gliv iz Triglavskega ledenika in ledenika pod Skuto. 2021. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=78707>

M. Gabrovec in sod.: Triglavski ledenik kot pokazatelj podnebnih sprememb. Projekt ARRS L6-7136, drugo vmesno poročilo, maj 2006. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU in Geodetski inštitut Slovenije.

M. Pavšek: Ledenik pod Skuto kot pokazatelj podnebnih sprememb v slovenskem delu Alp. Dela, (28), 2007. 207–219.

⁶ Čista kultura mikroorganizma, ki je bila izolirana iz vzorca. Izolat predstavlja populacijo enega samega tipa mikroorganizma.

⁷ Razmnoževalna celica gliv.

Mateja Pate

Glive, ki ljubijo mraz

Pogovor z mikrobiologinjo Nino Gunde Cimerman

Univerzitetna profesorica dr. Nina Gunde Cimerman je v svetovnem merilu uveljavljena mikrobiologinja, ki je svojo poklicno pot posvetila preučevanju gliv. Velja za pionirko raziskovanja ekstremofilnih gliv, torej gliv, ki so prilagojene na življenje v ekstremnih okoljih, kot so puščave, ledeniki, soline in nenazadnje – pomivalni stroji. Pod njenim okriljem so na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani vzpostavili največjo zbirko ekstremofilnih gliv na svetu.

Nina Gunde Cimerman na terenu v argentinski Patagoniji
Arhiv Nino Gunde Cimerman

Delu naše tokratne sogovornice so tuji kolegi izrekli priznanje tako, da so po njej poimenovali novo vrsto glive, domača znanstvena srenja pa jo je odlikovala s Zoisovim priznanjem za pomembne dosežke na področju ekstremofilnih organizmov, pred kratkim pa je prejela tudi Jesenkovo nagrado za življenjsko delo. Z Nino Gunde Cimerman smo se pogovarjali o glivah, ki živijo na ledenikih.

Pred nekaj leti je Maša Jarčič na Oddelku za biologijo Fakultete za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru pod vašim mentorstvom in somentorstvom prof. dr. Janje Trček v magistrski nalogi preučevala psihofilne in psihrotolerantne¹ bakterije in glive v Triglavskem ledeniku in ledeniku pod Skuto. Verjetno med planinci ni prav dosti takih, ki vedo ali bi kdaj pomislili na to, da tudi ledeniki v sebi skrivajo življenje. Ali nam že pogled na ledenik lahko razkrije, da tam prebivajo glive?

Pogled na ledenik nam tega ne pove. Led je od zunaj videti mrtev in hladen, kdaj čist, kdaj umazan, vendar je v njem skrito življenje. Lahko je v tankih kapilarah

slanice, ki obkrožajo vsak posamezen kristal ledu in oblikujejo mrežo kapilar po celi notranjosti ledenika. Lahko je na bazi ledenika, kjer led pritiska na kamnito podlago in nastane tanek film vode, v katerem se namnožijo mikrobne celice, ki so tja pripotovale v včasih več tisoč let dolgem potovanju s površja ledenika. Mikroorganizmi naseljujejo tudi ledeniške jame, vodotoke, ki se oblikujejo na površini, držijo se delcev sedimentov, ki so ujeti v led. Strokovno vse to imenujemo kriobiosfera.

Kakšni organizmi so glive in v čem so posebne te, ki prebivajo na ledenikih? S čim se prehranjujejo, se na ledenikih tudi razmnožujejo?

Glive so evkariontski² mikroorganizmi. Od bakterij se razlikujejo po tem, da imajo njihove celice jedra in organele. Čeprav rastejo hitro, so kljub temu počasnejše od bakterij, ki se lahko zelo hitro namnožijo. Oblikujejo lahko celice v obliki kvasovk ali pa prepletenih nitk, ki jih laično imenujemo plesni. Prehranjujejo se z razgradnjo različnih organskih snovi v okolju. Največkrat so to rastlinski ostanki, lahko so pa tudi ostanki živali, drugih mikroorganizmov ali celo kamnine. Glive so znane po "zunani prebavi". To pomeni, da v okolje izločajo encime, s pomočjo katerih velike molekule hranil razgradijo in potem te manjše molekule posrkajo v steljko oz. kvasno celico. Glive v ledenikih so posebej prilagojene na zelo majhne količine hranil. Rečemo, da so oligotrofne. Obenem so prilagojene tudi na nizke temperature in na pomanjkanje vode, ki je vezana v led. Glive se v ledeniških okoljih tudi razmnožujejo, če je le prisotna voda.

Na obeh ledenikih ste našli glive iz različnih rodov, pri čemer je bila na Triglavskem ledeniku ugotovljena večja biodiverziteta. Kateri dejavniki vplivajo na pestrost gliv na ledenikih?

Vpliv imajo različni dejavniki. Od tega, katere mikroorganizme prinesejo veter, sneg, ljudje in živali, do tega, koliko so prinesene glive že prilagojene na pomanjkanje hranil in nizke temperature. Večina prinesenih gliv odmre, nekaj pa se jih ujame v sneg, ki naslednje leto preide v led. V ledu glive preživijo v

¹ Psihofil – mikroorganizem, ki lahko raste v hladu; za večino psihofilov je optimalna rastna temperatura izpod 20 °C.

² Evkariont – organizem, ki ima celice s pravim jedrom.

Zgornji del ledenika pod Skuto leži tik pod ostenjem med Kranjsko Rinko in Skuto. Foto Miha Pavšek

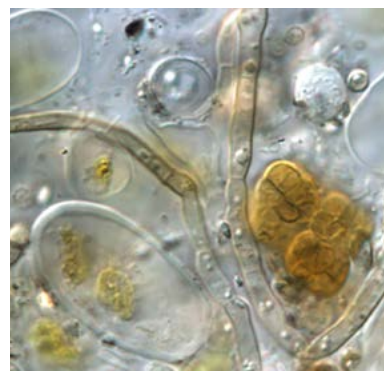
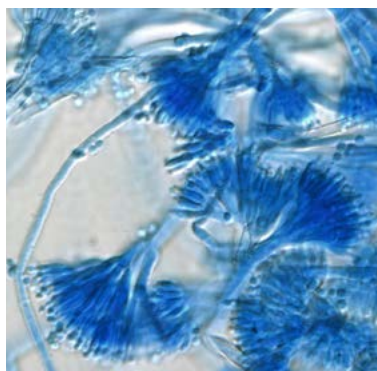
kapilah slanice, se počasi množijo in plast za plastjo potujejo proti bazi ledenika. Tam lahko najbolj prilagojene oblikujejo velike populacije.

So glive, ki ste jih našli na slovenskih ledenikih, drugačne od gliv na ledenikih drugod po svetu?

V tem pogledu se ledenik od ledenika zelo razlikuje. To so pokazale raziskave na Arktiki, v Himalaji in na alpskih ledenikih. Odvisno je od tega, kakšen je začetni vcepek, od kod piha veter, kakšne so začetne razmere. Odvisno je tudi od količine oborjenih soli v ledu, kar je povezano s podlago, na kateri se nahaja ledenik, in od tipa ledu, njegove temperature, barve, starosti ...

V gorah se vedno razveselimo hladne bistre studenčnice, še posebej, ko so naše čutare že prazne. Kaj prisotnost bakterij in gliv v ledenikih pomeni za mikrobiološko (ne)oporečnost voda v gorah? Ste na ledenikih našli mikrobo, ki lahko predstavljajo tveganje za zdravje planincev, če pijejo vodo iz potokov? Oziroma, če potegnem vzporednice s permafrostom, ali ob pospešenem taljenju ledenikov obstaja nevarnost, da se človeštvo ponovno sreča s povzročiteljem kakšne stare, že davno pozabljene bolezni, ki je ostala zamrznjena v preteklosti?

Ne sprašujete prave osebe. Jaz sem mikrobiološko obremenjena in vidim potencialne probleme. Nekdo drug se s tem ne obremenjuje. Ne morem reči, da je tako početje nevarno, lahko pa rečem, da je potencialno nevarno. Iz raziskav vemo, da določen delež (okoli 15 %) gliv, ki naseljuje ledenike, lahko preživi temperaturo 37 °C; določen delež je takih, ki sintetizira hemolizine; to so potencialno nevarni mikroorganizmi. V ledenikih so tudi bakterije, ki so tudi potencialno nevarne. Ne moremo čisto potegniti vzporednice s permafrostom, ker je to okolje dosti bolj biodiverzitetno – v permafrostu je mnogo mikroorganizmov, ki bi lahko preživel v truplih živali in ljudi, ponovno oživel in se začeli razmnoževati.

Levo: nova vrsta glive iz rodu *Penicillium*, ki živi na Arktiki. Desno: še neopisana gliva, ki živi v tesni povezavi s črnimi ledeniškimi algami, ki pokrivajo tretjino grenlandske ledene plošče. Foto Polona Zalar

Nam lahko ledeniške glive lahko povedo kaj o preteklosti? Skrivajo ledeniki kakšne zanimive zgodbe o življenju pred tisoči let? Ali glive s svojo prisotnostjo v ledu kakorkoli vplivajo na "življenje" ledenika?

Nekoč se je mislilo, da so ledeniki "časovni stroji". Veljalo je prepričanje, da se naključni mikroorganizmi ujamejo v led in tam preživijo tudi več sto tisoč let v obliki živih fosilov. To vsekakor drži, posamezni mikroorganizmi izhajajo iz preteklih časovnih obdobj. Molekularne analize nam lahko veliko povedo o njihovi sorodnosti z danes živečimi oblikami življenja in na ta način posredno pridobimo informacije o preteklem podnebj in razmerah. Vendar so za naše raziskave dosti bolj kot ti mikroorganizmi pomembni tisti, ki se danes v ledu aktivno razmnožujejo, pri katerih poteka aktiven metabolizem in se v realnem času dogajajo evolucijske prilagoditve. Ta kriobiosfera je dinamična, obsežna in še zelo malo poznana. Glede na to, da se zdaj ledeniki pospešeno talijo, ti mikroorganizmi vstopajo v druga okolja, tako tla kot vodo. Šele začnemo jih spoznavati; zaenkrat še zelo malo vemo o tem, kako se širijo, kakšen vpliv imajo na okolje, na ljudi in živali. ●

Zdenka Mihelič

Deseta akcija naj planinska koča

Koča na Žavcarjevem vrhu in Češka koča naj koči 2024

Zakaj se v kakšno kočo vedno radi vračamo, in ko se spomnimo nanjo, nam vedno na obrazu zaigra nasmešek? Kdaj "hiša" v hribih postane planinska koča in kaj je tisto, kar vabi planince?

Zagotovo to ni seznam predpisov in določil Planinske zveze Slovenije (PZS), ki uvrsti to kočo v register planinskih koč, ampak je za tem še nekaj več. Občutek domačnosti, ker se počutiš sprejetega, dobrodošlega. Varno zavetje, prijazen nasmeh, kraj, kjer se čas ustavi in si želiš, da bi lahko ostal še kakšen dan, ali pa že načrtuješ, kdaj se vrneš sam, z družino ali prijatelji.

Letošnje leto je v jubilejni, deseti sezoni akcije naj planinska koča PZS in medija Siol.net sodelovalo 147 slovenskih planinskih koč, od tega 27 visokogorskih in 120 planinskih koč na nižje ležečih predelih. Poudarek je bil na družinam prijaznih planinskih kočah, ljubitelji gora – obiskovalci koč pa so ocenjevali tri kriterije, in sicer urejenost, gostoljubje in ponudbo. Glasovanje je trajalo od 29. maja do 11. septembra. Žlahtno lovoriko sta osvojili Koča na Žavcarjevem vrhu (862 m, PD Maribor Matica) kot naj planinska koča in Češka koča na Spodnjih Ravneh (1542 m, PD Jezersko) kot naj visokogorska planin-

ska koča. Prva se je veselila zmage ob letošnjem 70. rojstnem dnevu koče na odmaknjenem Kozjaku, druga pa s tem praznuje tudi dolgoletno tradicijo ene najbolj priljubljenih in domačnosti polnih planinskih koč v Sloveniji. Jubilejno sezono sta zaznamovali tudi podpora planinskim kočam in potem, ki so jih lani prizadele poplave, ter spodbuda družinam k obisku gora.

Najstarejša koča v Sloveniji v prvotni obliki

Češka koča na Spodnjih Ravneh nad Jezerskim je najstarejša planinska koča v Sloveniji, ki se je ohranila v

Češki koči na
Spodnjih Ravneh
plaketa za naj
visokogorsko
kočo 2024
Foto Manca Ogrin

prvotni zunanji podobi in notranjem karakterju. "Priznanje gre tako dolgoletni izkušeni oskrbnici Karmen Klaura kot celotni družini Karničar, ki že cele generacije skrbi za to kočo. Obenem je to potrditev dobrega dela gorniške vasi Jezersko. Veseli nas tudi, da je zmagovalna naj planinska koča na Žavcarjevem vrhu z območja, ki je v lanskem letu in tudi še letos občutilo bistveno slabši turistični obisk zaradi posledic poletnih poplav. V letošnjem letu je PZS na različne načine svoje člane in širšo planinsko skupnost vabila na Koroško, v Zgornjo Savinjsko dolino in preostala območja, ki so občutila negativne posledice poplav. Povabilo je še vedno aktualno, saj je tudi prihajajoči jesenski čas primeren za obisk teh območij," je poudaril strokovni sodelavec PZS Dušan Prašnikar.

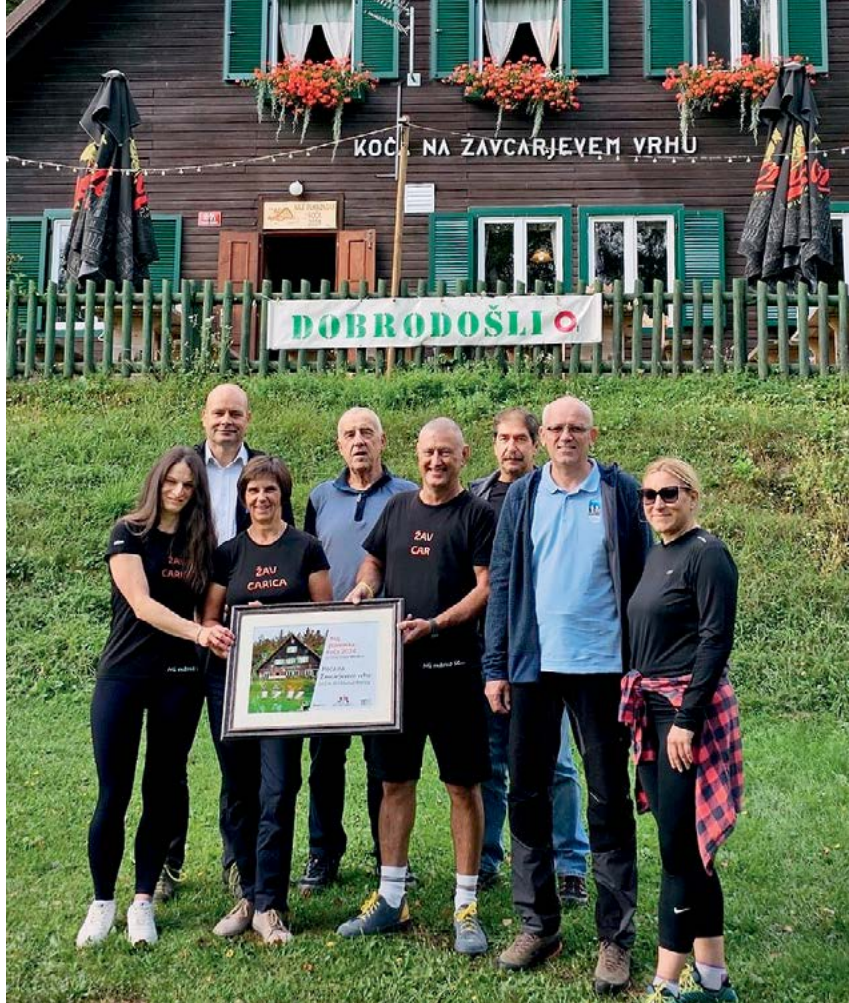

Piščančja obara in ajdovi žganci z ocvirki - pastirska klasika visoko nad Jezerskim Foto Manca Ogrin

Predsednica PD Jezersko Anja Karničar je povedala, da so letos res prepustili izbor planincem, zato jih je naziv malce presenetil: "Češka koča je itak najlepša koča v Sloveniji, o tem ni dvoma. Velikokrat se pojavlja kot vzorčni primer planinske koče v Sloveniji, tako s fotografijo kot silhueto, in morda je že v nezavednem podoba Češke koče kot podoba 'the' planinske koče. Ekipa se je res dobro odrezala, Karmen pa je gonilo, ki pritegne ljudi. Čestitke! Koče naokrog so zaprte, zato je v Kamniško-Savinjskih Alpah manj izbire, morda je botrovalo tudi to." Češka koča, ki bo naslednje leto praznovala svojih dolgoživih 125 let, je tudi najvidnejši pomnik odličnega češko-slovenskega sodelovanja.

Prva naj planinska koča v vzhodnem delu Slovenije

Koča na Žavcarjevem vrhu na 862 metrih je prva planinska koča v vzhodnem delu Slovenije, ki je osvojila ta naziv. "Največja zasluga, da je naša koča postala naj planinska koča, gre najemnikom. Saša Popelar in Bobby Markoja sta že prej nabirala izkušnje na Blejski koči na Lipanci in sta imela dobro osnovo, ki sta jo z znanjem nadgradila na naši koči. Res smo imeli srečo

z njima. Nista klasična gostilničarja, ampak ljubitelja narave in športnika, ki znata vzpostaviti stik z ljudmi, imata veliko znanecv iz športnih vrst, ki ju obiskujejo. Pomembno je tudi, da znata biti dovolj vztrajna do funkcionarjev v planinskem društvu, saj se z roko v roki največ naredi. Pomembno je, da se v planinskem društvu zavedamo, da planinstva ni, če ni planinskih poti in pridnih markacistov in če ni planinskih koč – zato je naše poslanstvo, da te koč, ki ne prinašajo zasluzka, ohranjamo pri življenju," je izpostavil Ivan Kosi, načelnik gospodarskega odseka PD Maribor Matica, ki je kot večje skupne naložbe nanizal, da so obnovili stavbno pohištvo, naredili nove betonske stopnice in teraso pred kočo ter obnovili elektroinstalacije v koči, za več manjših novosti v koči pa so poskrbele pridne roke najemnikov, ki skrbita, da je vzdušje lepo in prijetno. ●

Plaketa v roke najemnikov Koče na Žavcarjevem vrhu, naj planinske koče 2024 Foto Manca Ogrin

Akcija naj planinska koča spodbuja planinarjenje in aktivno preživljanje prostega časa v naravi ter ozavešča odgovorno in varno obiskovanje gora. V kategoriji naj planinska koča so se med prvih pet poleg zmagovalke, Koče na Žavcarjevem vrhu, uvrstili še (po abecednem redu) Dom na Kofcah (PD Tržič), Dom planincev v Logarski dolini (PD Celje Matica), Koča na Ljubelju in Lavričeva koča na Gradišču (PD Šentvid pri Stični). Med visokogorskimi planinskimi kočami pa so zmagovalki, Češki koči na Spodnjih Ravneh, sledile Cojzova koča na Kokrskem sedlu (PD Kamnik), Kamniška koča na Kamniškem sedlu (PD Kamnik), Koča na Kriški gori (PD Križe) ter Pogačnikov dom na Kriških podih (PD Radovljica).

Zdenka Mihelič

Prizor kot iz pravljice
- Češka koča na
Spodnjih Ravneh v
idiličnem objemu
gora
Arhiv Karmen Klaure

Use, kar se kuha, je tu narejeno

Karmen Klaura, oskrbnica naj visokogorske koče

S Karmen je vedno prijetno poklepetati. Njeni pogovori niso površni, imajo smisel in težo. Kaj odseva iz njenih besed, da se človek počuti tudi po odhodu iz koče sprejetega in dobrodošlega? Mislim si, da se tako kot v njenih besedah, njeni osebnosti in srčnosti zrcali ta podoba tudi v Češki koči, kjer je bila Karmen letos že deseto leto oskrbnica.

Češka koča nad Jezerskim, ki bo v letu 2025 praznovala 125 let, je – lahko bi rekli – kar naš simbol planinskih koč. Ima pa tudi svoje značilnosti, ki so včasih pri oskrbniškem delu kar veliko zalogaj. "Deseta akcija naj planinska koča in moja deseta zaporedna sezona. Ja, kaj naj rečem? Naključij ni, kajne?" se zasmeje in v svoji domačnosti razoroži še tako zaprto srce.

Kakšni so bili občutki po prejemu klicu, da je Češka koča naj visokogorska koča leta 2024?

Po pravici povedano sem to akcijo pred nekaj leti odpisala. Glasovanje, kjer je lahko računalnik tudi sam pošiljal glasove, se mi ni zdelo pristno. Če je bilo letošnje glasovanje drugačno, je zame veliko pomembnejše. Naziv v vsakem primeru prija, ampak težo ima vse skupaj šele, ko je vse korektno izpeljano. Anketa

ali natečaj ali karkoli že – če rezultat odseva realno stanje, je to super, kajne. Vsekakor nam je novica vsem polepšala dan, vsak posebej od nas se počuti še bolje.

Češka koča tam gori v krnici pod Grintovcem, Kočno je res nekaj posebnega. Kako jo doživljaš ti?

Ja, res je nekaj posebnega že sama po sebi. Je najstarejša, najtoplejša – in prepišna (smeh), pa tudi najbolj domačna. Kot 15-letnica sem se (nezavedno) učila pri oskrbniški legendi, najprej "stricu Andreju" (Andreju Karničarju, op. a.), nato je postal "deda" Andrej ... Zagotovo sem prevzela veliko stvari od njega. Tudi jaz nisem tipičen gostinski delavec, ki vidi samo zaslužek za preživetje. Sem sodi svetovanje, usmerjanje, predvsem pa ozaveščanje planincev, kakšne so razmere,

kaj sodi v hribe, kakšno naj bo vedenje in delovanje obiskovalcev, da bo dan lep, da se srečno vrnejo ...

To je tvoj prvi naziv naj visokogorske koč. Videti je, da si priljubljenost gradila postopno in vztrajno, saj sta krog ljudi in obiskanost ves čas naraščala. Imam prav?

Obiskovanje te koč pravzaprav niha samo glede na vremenske pogoje. Koča ima nekako poseben status pri skoraj vsakem Slovencu. To je najstarejša slovenska koča in edina, ki je ostala klasična planinska koča, kjer se počutiš, kot da bi prišel k babici na obisk. Glede na to, da sem že prav lepo sivolas, se lahko vsi počutijo, kot bi bili pri stari mami (smeh).

Planinske koč so uporabniki ocenjevali po treh kriterijih – urejenosti, gostoljubju in ponudbi. S čim meniš, da ste z ekipo prepričali obiskovalce gora za glasovanje za Češko koč?

Če po pravici povem, imamo pri nas baje najlepše sanitarije od vseh gostinskih obratov Sloveniji. Za to gre velika zasluga občini, ki jih je renovirala, in nam seveda, ki jih zvesto čistimo. Glede ponudbe se resno trudimo ustreči čim več okusom. Dejstvo pa je, da smo zelo hendikepirani glede kuhinje – imamo plinski štedilnik, v dveh pečicah spečemo ves kruh, letos smo ga pekli od pet do devet kilogramov na dan, vse štrudlje, vse tisto, kar ponujamo. Kuhamo lastno marmelado za zajtrke, nudimo domači med, domača jajca, želimo predvsem predstaviti domačo, slovensko, tradicionalno hrano, tudi zaradi tega, ker je to

edina možnost, da lahko naredimo jedi na zalogo. Naše zmogljivosti so namreč majhne. Električne energije imamo ravno za razsvetljavo in en gospodinjski hladilnik – ta je bil pred dvema letoma velika pozitivna sprememba. Kuhinja ni velika, mi nimamo konvektomatov, mi nimamo vseh tistih modernih pripomočkov, ki olajšajo delo, da bi naredili štruklje in podobne jedi. Mi se res za vsako hrano izrecno in še bolj potrudimo kot marsikje drugje, kjer imajo na razpolago vse možne tehnične aparate.

Karmen, biti oskrbnica pomeni veliko več kot le skrbeti za koč. Tako kot marsikje je tudi pri vas dan kar prekratek. Kaj vse delaš kot oskrbnica?

Vse. Aprila delam razpored dela, junija začnemo s čiščenjem, da lahko odpremo itd. Vsa naročila, vse drvarske akcije, usklajevanje prevozov z žičnico, dostava

V Češki koči se odlično je.

Foto Zdenka Mihelič

hrane na Jezersko. Predvsem vodovod mi beli lase in me razgibava čez poletje. Pa še kuhati moram, to je res naporno. Ja, na Češki kuha Karmen, ampak jejte kljub temu (smeh)!

In kako poskrbiš za vse lačne želodce. Kaj vse lahko pojedjo planinci v Češki koči in kaj jim gre najbolj v slast?

Vsekakor smo največ pohval dobili za kruh, pečemo ga sami. Štrudlje imamo sočne, s skuto, slivami, jabolki. Zaradi omejenosti z elektriko ostajamo pri tradicionalni slovenski hrani, v kateri ne smejo manjkati enolončnice, obara, žganci; pa ričet, jota, to sta slovenski klasiki, na katero navajamo tudi tujce – povemo jim, da je to tradicionalna hrana, poskusijo jo in običajno so prav navdušeni. Zadnji dve leti, odkar imamo hladilnik, so tu tudi domači jogurti, siri in suhe mesnine z Jezerskega. Imamo tudi flancate mojstra Tomaža, ki jih obiskovalci zelo pohvalijo, pa pehtranovo potico – odvisno od tega, koliko časa imamo za pripravo in koliko prostora, kamor lahko stvari damo.

Oskrbnica Karmen Klaura (v sredini) letos praznuje 10 let oskrbnništva v Češki koči na Spodnjih Ravneh. Na veselem zaključku v začetku oktobra so se zbrali skoraj vsi, ki so bili del njene ekipe v teh desetih letih.
Arhiv Karmen Klaura

Če je veliko ljudi, imamo toliko manj časa, da nekaj na novo naredimo. Poskušamo ponuditi, kar je bilo v našem okolju od nekdaj na mizah ob zajtrkih, kosilih in večerjah. To je tisto, k čemur smo se zavezali kot gorniška vas – vse, kar se kuha, je tu narejeno.

Obisk v naših kočah je bil v večini dober. Poleg Slovencev v zadnjih letih v naše gore in planine prihaja čedalje več gostov iz tujine. Kako je bilo letos pri vas in od kod vse pridejo?

Letošnje poletje je bilo sončno, temu primerni so tudi rezultati. Vseskozi so med tednom prevladovali tujci, ob koncih tedna smo imeli vedno več Slovencev. Predvsem je bilo veliko družin. Naj pripomnim, da imajo družine z otroki pri nas poseben popust pri nočitvah, da bi otrokom dali možnost doživljanja planinske koče, kjer ni računalnikov, kjer svetijo sveče ... Zelo veliko je bilo francosko govorečih gostov, kot bi vse bežalo iz olimpijske Francije. Prihajale so cele družine. Seveda tudi Čehov, saj imamo zares dobro povezavo s češkimi planinci, kar nekaj tudi Madžarov in Slovakov, kar je novo. Vse več je tudi posameznikov, ki delajo Slovensko planinsko pot (SPP), predvsem tujcev. Vse od Nove Zelandije, Amerike, Škotske. Rekli so mi, da je SPP ena najbolj priljubljenih veznih poti na svetu. Prvič smo gostili tudi švedsko skupino. Kamniško-Savinjske Alpe odkrivajo tisti, ki jim prenatrpanost ne sede.

Predvidevam, da se ljudje semkaj radi vračajo ali pa celo ostajajo dlje, kot so mislili. Kaj jim je najbolj všeč, kaj pohvalijo?

Torej ko boste tu, boste videli in začutili, zakaj se tu človek tako dobro počuti. Koča ima še vedno stare podnice, ki jih na kolenih ribamo tako kot včasih, ko so jih ribale kmečke ženske in dekle. Cela koča že od zunaj deluje kot malo palčkovno zavetišče v divji okolici pod severnimi stenami Grintovcev, obdana z macesnovim gozdičkom. Zares ima svoje čare. Od tistih, ki gredo od koče do koče, je res nekaj posebnega slišati, kako dobro se počutijo pri nas. Rezervirajo si za en dan, pa ostanejo dva ali tri, ker jim tekne domač kruh, dobra hrana, ker se dobro počutijo.

Ob tem se krasno počutiš tudi sam in to je največja pohvala! K priljubljenosti Češke koče, ki je bila odprta do konca septembra, prispeva tudi dejstvo, da dober glas o okusni domači hrani seže v deveto vas – tudi znotraj mednarodne mreže Gorniške vasi, ki jo poganja načelo Manj je več.

Oskrbniki večkrat potarnajo, da so obiskovalci koč postali nepotrpežljivi, bolj in bolj se jim mudi in slaba volja potem ni daleč ... Kakšni pa so gosti, ki prihajajo v Češko kočo?

Imamo lepe izkušnje. Letos razen enega zamerljivega gospoda, ki sem ga prosila, naj se za en meter umakne od izdajnega okna, so bile res dobre izkušnje. Ja, lahko pa naletiš na marsikoga. Drugače pa, kar sem se naučila v teh številnih letih, je to, da kar sevaš, tudi nazaj dobiš. Kljub temu bi prosila vse planince, ki nas boste obiskali v naslednjih letih, da ste z nami prizanesljivi, saj smo po cele dneve v pogonu. Drži, sami smo se odločili, da smo tam. A resnično v dveh mesecih, v šestdesetih dneh naredimo okroglo devetsto ur. Zato iskrena hvala vsem že vnaprej.

Koliko vas sodeluje pri delu v koči in kako si delo razdelite?

Jaz delam po večini s študenti in študentkami. Ob koncih tedna mi pomagata dva kuharja. Mladina dela z mano – v hudi sezoni smo med tednom trije, čez vikende nas dela pet; tudi prostor nam ne dopušča, da nas bi bilo več in bi lahko stregli tudi zunaj. Logistično je neizvedljivo.

Kako bi lahko opisala tipičen dan v Češki koči, kdaj je treba vstati, začeti pripravljati jedi, čaj ...?

Odvisno je, katere goste imam – velika razlika je namreč med slovenskimi in tujimi gosti. Slovenci vprašajo, od kdaj imate zajtrk, tujci pa do kdaj (smeh). Če prespijo pretežno tujci, imamo zajtrke ob sedmih. Če so slabe vremenske napovedi za popoldne, se prilagodimo in imamo zajtrk tudi prej, od šestih naprej. Načeloma pa smo z vami od šestih zjutraj do desetih zvečer.

Karmen, naslov je gotovo dobra spodbuda, prava energijska injekcija za delo naprej in pokazatelj, da ste na pravi poti. Kaj ti pomeni ta naslov?

Če je to res odraz mnenja večine, potem je to največ, kar si lahko v našem poklicu ta trenutek na slovenskem nivoju človek želi in doseže. Kar pomeni, da smo tako rekoč dosegli zlati cepin. Že nominacija, kaj šele potem rezultat, da smo zmagali, naredi dan svetlejši.

Ali se tudi sama ali s tvojo ekipo odpravite kam v hribe – za polnjenje baterij, da lahko potem še z večjim zagonom delaš naprej?

Ja, to pa res. Z ekipo imamo vsakoleten t. i. sindikalni izlet, ko vso napitnino, ki se nabere poleti v času odprtosti koče, namenimo skupnemu koncu tedna za zaključek sezone. Včasih so to hribi, včasih je to morje. ○

IZBERITE TO JAKNO!

Ampak to ni vse, kar želimo od vas

Expedition Down Lite Jacket je eden naših najbolj ikoničnih zimskih modelov jaken, ki izvira iz leta 1974. Razvili smo jo, da je trpežna, funkcionalna in brezčasna, ter jo izdelali z mislijo čim manjšega vpliva na okolje. Narejena je, da traja zelo dolgo, da jo boste lahko predali naslednji generaciji ali prodali na trgu rabljenih oblačil.

Na ta način bo treba proizvesti manj izdelkov, porabiti manj energije in manj izdelkov bo končalo kot odpadki. Toda, da bi ta veriga delovala, morate tudi vi prispevati svoj delež in jo uporabljati čim dlje. Skrbeti morate zanjo in jo popraviti, če bo to potrebno. Kar je najpomembneje – ne zamenjajte je vsakih nekaj sezon.

Mi vas bomo pri tem podpirali z našimi strokovnimi nasveti o skrbi za jakno in našimi široko dostopnimi storitvami popravil.

Kaj pravite? Upamo, da se vam zdi to smiselno tako kot se zdi nam in je smiselno za okolje.

Franci Horvat

El Condor Passa

Spomin na prvenstveno smer

Ko sem brskal po svojem arhivu, sem našel sledeč zapis o svoji prvenstveni smeri v Mali Rinki. Gre za lepo plezanje po razmeroma dobri skali in spada med moje najlepše smeri. Mislim, da do danes še ni bila ponovljena.

O tej smeri sem sanjal vsaj deset let, pa se mi je vedno nekako izmuznila. 29. 9. 1999 sva se z Rokom Dečmanom odločila, da poskusiva poleg Tečajniške smeri preplezati novo linijo. Vremenska napoved je bila dobra, zato ni bilo ovir. Kot osla sva bila otovorjena z vrvjo in preostalo opremo, pri čemer so največjo težo predstavljali številni klini. Kolikor se spomnim, se je Rok jezil nad težo, zato je bil nekoliko bolj počasen, toda odločen, da nadaljujeva. Bukve

so bile lepo obarvane, kar me je zaradi fotografiranja zelo veselilo.

Na Okrešlju pri koči GRS sva se nekoliko spočila, nato pa nadaljevala proti Turskemu žlebu. V smer sem vstopil nekoliko levo od Tečajniške smeri. Ker je bil spodnji del v senci, so bile temperature razmeroma nizke, zato sem do znamenitega kotla priplezal hitro in brez večjih težav. Tam naju je že pozdravilo toplo sonce, kar je napravilo plezanje še prijetnejše.

Zgornji del smeri El
Condor Passa
Foto Franci Horvat

Na prvem stojišču, zadaj Mrzla gora Foto Franci Horvat

Najprej sem se zapodil v plitvi žleb, kjer je dobra skala, nekoliko višje pa preide v ozek kamin. Do tu je bila težavnost z oceno III+, vstop v kamin pa je bil nekoliko težji. Precej adrenalina mi je povzročil zagozden balvan, kajti imel sem občutek, da bo vsak čas z mano vred zgrmel na melišče pod steno. Prosil sem vse svetnike z Marijo na čelu, naj še malo počaka, toliko, da midva prideva mimo.

Varovališče sem si uredil nad balvanom na klinu in leseni zagozdi ter poklical Roka. Ko je bil pri meni, mi je dejal, da je našel pod kaminom star klin z zanko za spust, kar je kazalo, da so poskusi v tej liniji že obstajali. Nad mano je bil vse ožji kamin, ki me je malce plašil, pozneje pa se je izkazalo, da plezanje v njem ne presega lepe štirice. Še največ preglavic je imel Rok, ker se mu je zatikal nahrbtnik.

Sledil je raztežaj lahkega plezanja do velike gredine, kjer veliko smeri zavije levo iz stene. A želel sem splezati čez plošče, ki so bile nad gredino. Videl sem, da bo plezanje dokaj delikatno, vsaj zame, zato sva z Rokom izplezala po gredini ter se povzpela na vrh Male Rinke. Ta del smeri sem želel opremiti z vrha, predvsem na ključnih mestih. Ko sem od spodaj opazoval zamišljeno smer, mi ni bilo jasno, kako preplezati osrednji del plošč, ki je najbolj gladek. Velika uganka je bila tudi zajedna na koncu strehe. Spustila sva se do udobne police nad streho, kjer sem uredil odlično stojišče z nekaj klini. Nato me je Rok začel spuščati po domnevni smeri. V zajedi sem zabil klin, pri čemer nisem imel prevelikih težav, le prislonjen stebriček je čakal, da se podre, če ga samo pogledaš. Kolega me

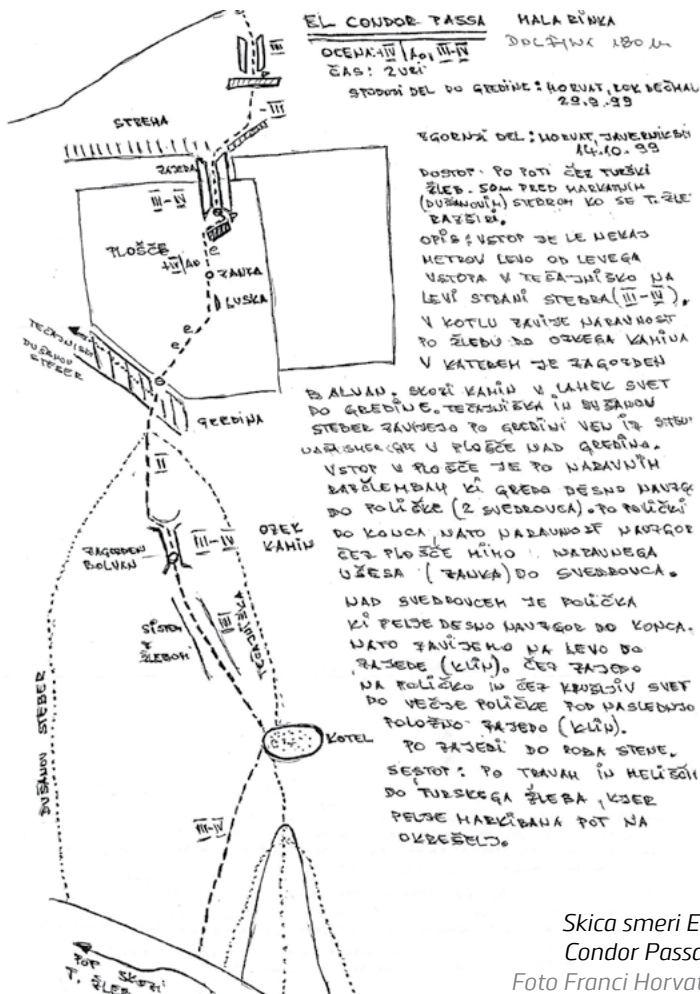
je še malce spustil do plošč, kjer so se pojavile glavne težave. Strmina in gladke plošče z malimi oprimki so kazale svoje zobe. Zabil sem nekaj klinov in namestil dva svedrovca, pri tretjem pa se mi je odlomil vijak. Bil sem besen kot ris, kajti videl sem, da je to mesto izjemno zahtevno. Našel sem naravno uho in vanj napeljal vravno zanko.

Ker je bila ura pozna, jaz pa na mestu, kjer bi moral zavrtati še kakšen svedrovec, sem se odločil, da splezam do Roka, ki se je medtem nekoliko podhladil, saj so megle ozračje precej shladile. Odločil se je, da v tej smeri ne bo več plezal. K drugemu poskusu sem povabil Bineta Javernika, s katerim sem se zbližal na odpravah v Andih in na Kilimandžaru.

14. 10. 1999 sva se podala v Malo Rinko, da dokončava tako zeleno smer. Vreme je bilo lepo, temperature so bile ugodne in macesni na Okrešlju so bili lepo obarvani. Ker del zahtevnih plošč ni bil raziskan, sem se odločil, da greva na polico nad streho, od koder me je Bine spustil do zadnjega svedrovca. Malce niže sem zabil še dva klina, namestil svedrovec in smer je bila pripravljena, da jo preplezava. Ne smem pozabiti na nezgodo – med vrtanjem mi je iz žepa padla ura in se ustavila na gredini. Prepričan sem bil, da od nje ne bo ostalo veliko, toda na srečo so bile poškodbe neznatne – le nekaj odrgnin, ki me niso motile. Domnevam, da je plastični pas ublažil padec.

Nato se je začelo zares. Najprej sem kar hitro napredoval do zahtevnih plošč, kjer sem si na nekaj mestih pomagal s tem, da sem prijel za klin. Pod zajedo sem zabil še en klin na stojišču in poklical Bineta, naj mi sledi. Pri vzponu je nekaj klinov izbil, nekaj pa jih je ostalo za ponavljavce, seveda pa so v smeri ostali vsi

V najtežjem delu smeri Foto Bine Javernik

Smer: El Condor Passa

Mala Rinka – vzhodna stena.

Ocena: IV+/AO, III-IV

Čas: 2 uri

Dolžina: 180 m

Plezala: spodnji del: Franci Horvat in Rok Dečman

29. 9. 1999; zgornji del: Franci Horvat in Bine Javernik 14. 10. 1999

svedrovci s ploščicami. Nato sem se lotil drugega raztežaja z zajedo pri strehi. Dokaj resno plezanje se je nadaljevalo vse do police. Čakala me je krajša zajedica, ki me je pripeljala na rob stene, kjer je bilo stojišče na udobni polici. Dan se je že poslavljaj, zato je Bine kar pohitel. Ko je bil pri meni, sva si močno stisnila desnici in se objela. Veselje je bilo neizmerno, kajti uresničil sem svojo veliko željo. Ker ni bilo dolgo, kar sva se potepala po Andih Južne Amerike, sem predlagal ime smeri El Condor Passa in Bine se je strinjal.

Sončni zahod je moj "kondorjev let" izredno polepšal. Sestopila sva samo ob eni naglavni svetilki, toda ob najini sreči, ki sva jo nosila v sebi, je bila težavica zanemarljiva.

Misel, ki sem jo zapisal takrat, me še vedno spremlja: Kondor, poleti še kdaj med oblake in me osreči, da bom imel rosne oči. 🌈

ZAVIJANJE S POTI

Ažbe Polšak

Dvajseti Tinetov pohod

Na sončno nedeljo konec septembra (29. 9.) je potekal že dvajseti jubilejni Tinetov pohod. Pred dvajsetimi leti je namreč v strmih južnih pobočjih Pihavca zastalo srce alpinista in pisatelja Tineta Miheliča, hribovskega poeta. Čeprav je od intervencije, na kateri sem tudi sam aktivno sodeloval, preteklo že dvajset let, so spomini na tri dni iskanja po vseh kotih in stenah nad dolino Vrat še zelo živi.

Vseh udeležencev je bilo blizu petdeset, od hčerke Tine in sorodnikov, prijateljev, znancev, Bohinjec, Tolmincev, filharmonikov, Akademcev, Matičarjev, članov alpinističnih odsekov, celo trije člani uredniškega odbora *Planinskega vestnika* ... Čeprav je bila sobota izrazito deževna, se je naredil res lep, tudi mrzel jesenski dan. Večina se nas je po osončenih travah z nekaj pridiha južnega snega vzpela pod steno Pihavca, kjer je Tina položila šopek rož ob spomin-ski plošči, tam smo povedali nekaj besed v spomin našemu vzorniku in prebrali otroško pesem, trije na-dobudneži pa so se vzpeli celo na vrh Pihavca, ki je bil že bolj pobeljen. Vsi skupaj smo se zbrali v Aljaževem domu, kjer je Joža Mihelič pripravil izredno dožive-

to predavanje o življenjski poti Tineta, pa tudi o vsej družini Mihelič. Veseli me, da je Planinska založba leta 2019 izdala knjigo Jože Miheliča *Vprašaj goro* da vse te zgodbe, ki jih je popisal Joža, niso šle v pozabo. »Kakšen čudovit dan, ki smo ga preživel s Tinetom v mislih, je bil! Dobri ljudje z vseh vetrov, bleščeči vrhovi, kozorogi, topli jesenski sončni žarki, čudoviti razgledi, nova prijateljstva ... Hvala vsem, ki ste bili z nami ali ste se včeraj spomnili na Tineta, drugo leto se spet vidimo,« je zapisala Tina. No, meni je bilo pa zelo všeč, ko je nekdanja Tinetova sodelavka Sonja iz Filharmonije povedala, da je bil Tine edini, ki v orkestru ni imel nobenega sovražnika. Zanimivo, kaj vse ostane v spominu tudi po dvajsetih letih ... ●

Vsi skupaj pred
Aljaževim domom
Arhiv Tine Horvat

Marija Mojca
Pernel

"Nesreča turista na Triglavu"

To je samo eden od naslovov novic o nesrečah iz alpskega sveta, ki jih lahko najdemo v tisku s konca 19. stoletja. Navkljub prizadevanjem takratnih planinskih društev za varno hojo v spremstvu vodnikov je v vzpetem svetu vse pogostejše prihajalo do nesreč. Članki so med vrsticami mnogokrat skrivali še informacije o poteh, opremi, vsebini nahrbtnika, seveda pa največ o samih ponesrečencih. Glavni protagonisti so bili večinoma Neslovenci, saj domače prebivalstvo na takratnem Slovenskem večinoma ni imelo niti gmotnih sredstev niti časa za športne aktivnosti.

Ponesrečeni profesor je imel tako kot mnogo drugih turistov po prihodu na Dovje za izhodišče gostilno Šmerc.

Vir Slovenski planinski muzej

V zadnjih desetletjih 19. stoletja so bile številne nesreče iz gorskega sveta objavljene v zelo široki, predvsem pa pisani paleti časopisov, ki so jih brali globoko v nemško govorečem prostoru. Lahko bi rekli, da so te novice precej pripomogle k vedenju in poznavanju slovenskega prostora. Njihova številnost dokazuje, da sicer obrobni del monarhije še zdaleč ni veljal za nezanimivo ali celo zakotno območje. Prej nasprotno, posredno so se z novicami o nesrečah širile tudi informacije o lepotah, kar je bila odlična reklama. Ob tem gre poudariti še dodaten vidik tovrstnih objav. Poročanje o nesrečah nam kaže oblikovanje takratne medijske krajine. Iz kronologije objav je razvidno, kako in kateri časopisi so novico povzeli.

Primer profesorja Aloisa Schmidta

Sudetski Nemec Alois Schmidt iz Komutova (češ. Chomutov) je bil ob nesreči pod Triglavom star 42 let, sicer pa neporočen in najstarejši od osmih otrok. Šlo je za uhojenega in izkušenega turista, člana Nemškega in avstrijskega društva (DuOeAV – Podružnica Teplitz) in številnih drugih društev ter predsednika

planinskega društva Rudna gora (*Erzgebirge, Krušné Hory*), ki si je prizadevalo, da bi prostor na meji med današnjo Češko in Nemčijo (najvišji vrh Klinovec/*Keilberg*, 1244 m) postal privlačen gorohodcem. Kot učitelj naravoslovja je služboval najprej v Pragi in nato petnajst let na učiteljski v Komutovu, kjer so ga zaradi obsežnega znanja in prijazne narave imenovali "ljubeči vzgojitelj mladine".

Informacije o nesreči so posredovali trije turisti, s katerimi je bil ponesrečenec na Triglavu. To so bili študent filozofije, medicinec in jurist, vsi iz Ljubljane, ki so se v ponedeljek ob 4. uri popoldan iz Mojstrane odpravili na Triglav. V *Deschmann-Hütte* (današnji Dom Valentina Staniča) so prespali in bili v torek ob 3. uri popoldan skupaj s Schmidtom na Triglavu. Ljubljancani so svojim sorodnikom napisali tri dopisnice s pozdravi, ki so jih pozneje našli v nahrbtniku ponesrečenca. V dobrem razpoloženju so sestopili do *Maria Theresien-Hütte* (danes Dom Planika), kjer so se ločili. Ljubljancani so šli proti Velemu polju, Schmidt pa skozi Krmo v Mojstrano, saj je tam pustil nekaj odvečne prtljage.

Uro hoda od kočice Marije Terezije je prišel do strmega, približno trideset metrov dolgega snežišča, ki bi se mu bilo mogoče v razdalji približno tridesetih korakov varno izogniti. Kot je zapisal *Laibacher Zeitung*, se drznejši turisti, da bi si skrajšali pot, zadržajo po snežni površini, kar je sicer precej nevarno. Domnevo je to storil Schmidt, ob tem padel in po približno dvajsetih metrih drsenja z glavo zadel ob skalo. Ponesrečenca sta našla dva člana Kranjske podružnice DuOeAV, ki sta popravljala pot.

Truplo je v Krmo in na Dovje neslo šest mojstranskih vodnikov. Tam so ga posvetili in v spremstvu častiljivega duhovnika Aljaža pospremili v mrliško sobo, kjer so mu položili venec svežega cvetja. Kot piše ljubljanski časopis, naj bi za prevoz v domači kraj poskrbel njegov na Dunaju živeči brat.

O nesreči je dovški župnijski urad pisno obvestil radovljiško okrožje in sodišče v Kranjski Gori ter telegrafsko Komutov. Tamkajšnji uradnik je posredoval opis poškodovanca. Identifikacijo sta opravila nek uradnik

mojstranske cementarne, ki je s Schmidtom preživel nekaj večernih ur pred odhodom na Triglav v gostilni Šmerc, in tamkajšnji gostilničar. Slednji je tudi prepoznal Schmidtove osebne predmete. V nahrbtniku in v žepih oblačil pokojnika so našli še knjige, račune in osebno izkaznico s fotografijo, na kateri sta bila navedena polno ime in priimek.

V zvezi z dogodkom, po Aljaževih besedah "turistične katastrofe", je časopis dober teden pozneje natisnil objavo Kranjske podružnice, v kateri se je ta zahvalila vsem, ki so pripomogli, da so nesrečnika spravili v dolino in dostojno pokopali, posebno še župniku Aljažu. Vidimo, da je zadnje bivališče ponesrečenca ostalo na Dovjem. Nekako razumljivo, saj prevoz krste v tistem času ni bil preprost, predvsem pa zaradi higienskih razlogov.

Novica je odmevala v številnih časopisih na Dunaju, v Pragi, Budimpešti, Linzu, Zagrebu in Innsbrucku in iz njih se je bilo moč seznaniti še z nekaj podrobnostmi. Tako na primer izvemo, da je pogreb na Dovjem vodil Aljaž v prisotnosti pokojnikovega brata, številnih krajanov, vodnikov, tujih gostov ter da so vence prispevali DuOeAV, Slovensko planinsko društvo in trije gorohodci, s katerimi se je pokojnik srečal na Triglavu. V pokojnikovem domačem kraju se je planinsko društvo odločilo, da bodo na gozdni poti, za katero se je Schmidt zelo zavzemal, postavili spomenik, ki v Grundtalu blizu kraja Komutov stoji še danes.¹

Zapis v osrednjem glasilu društva DuOeAV se je bolj kot ponesrečencu posvetil rekonstrukciji nesreče. Ponovno je bilo poudarjeno mesto nesreče, ki naj ne bi bilo nevarno, saj se je bilo snežišču moč izogniti. Po vsej verjetnosti je Schmidt verjel, da je sneg mehak in bo lahko pridrsel do konca snežišča. Baje ga je bližnji ovčji pastir tik pred smrtjo celo slišal peti. Kot je še zapisano, se je zdrs zgodil na najstrmejšem delu in je potekal v dolžini enajstih metrov. Glasilo je objavilo tudi imena mojstranskih vodnikov, ki so bili prisotni na pogrebu. Slovenski bralci so o nesreči izvedeli iz *Planinskega vestnika*. V objavi so zapisana vsa omenjena dejstva, zaključek pa se je izpel v hvalnici človekoljubju, solidarnosti in dovškemu župniku: "Vse, kar je bilo treba ukreniti ob tej nezgodi, je z največjo požrtvovalnostjo oskrbel preč. g. župnik Aljaž. Za plemenito človekoljubno ravnanje mu je pristrčno zahvalo izrazila ne le rodbina pokojnega Schmidta, ampak tudi 'Nemško plan. Društvo'. Brat pokojnikov pa se je tudi vrli občini izkazal hvaležnega, podarivši ji za nje ubožce obilen dar. Ne moremo si kaj, da ne bi tudi mi na tem mestu najiskrenejše zahvalili dičnega g. Aljaža in njegovih vrlih župljanov za tako sijajno izkazano človekoljubje. Slava jim!"²

Skupno vsem pregledanim zapisom je poleg vsebine o nesreči še nekaj dejstev, povezanih s pisavo geografskih imen. Zapis gore so namreč vedno slovenski,

torej Triglav, medtem ko je zapis krajev nemški (npr. Dovje – *Lengenfeld*).

Primer Hermanna Wunderlicha

Novica s srečnim koncem je povezana z 22-letnim študentom tehniške šole Hermannom Wunderlichom z Dunaja, sicer tudi članom DuOeAV, ki se je 18. avgusta 1895 brez vodnika odpravil na Planjavo. Iskalna akcija pogrešanega turista se je začela potem, ko se do 21. avgusta še ni vrnil. Iz časopisov izvemo, da je dunajski gorohodec 19. avgusta zvečer med sestopom na Kamniško sedlo padel v dvajset metrov globoko brezno. Med snegom in nad dvesto metrov strmimi stenami je brez hrane ležal do 22. avgusta do 5. ure popoldan. Nesrečnika so razen odrgrin na koži relativno zdravega prepeljali v Kamnik po zaslugi požrtvovalnih prizadevanj treh reševalcev. Iz poznejših Wunderlichovih pisem sorodnikom se je izkazalo, da na poti ni padel, ampak je na strmem delu spusta nesrečno odvrigel nahrbtnik in palico, ki sta mu padla v razpoko med steno in snežiščem. Med iskanjem stvari je zabredel v razpoko tako globoko, da ni mogel več izplezati. Avtor časopisnega zapisa se je ob tem zavedal, da bi bil nesrečnik kljub rahlim odrgrinam lahko "klavarno" umrl, če ga v Kamniku ne bi bili pogrešali oziroma če ne bi bila stekla iskalna akcija.

Pregled tiska je pokazal, da je zgodba dunajskega študenta odmevala v Zagrebu, Innsbrucku, Linzu, Dunaju in Gradcu. Ob tem ne gre izpustiti *Laibacher Zeitung*, ki je v novici izrazil strah pred še pogostejšimi nesrečami v gorah. V besedilu dodatno izvemo, da se je iskalna akcija začela potem, ko se Wunderlich ni vrnil po prtljago, ki jo je pustil na železniški postaji. Njegove klice na pomoč naj bi slišali pastirji, ki pa da jim niso namenili pozornosti.

Paleta časopisov, ki so se razpisali ob nesrečah, kaže na razsežnost prostora, ki je segal od Zagreba do Dunaja in Linza, Innsbrucka ter Prage. Daleč od tega torej, da bi bil vzpeti svet takratnega slovenskega sveta zakotno območje, v katerem dogajanje ne bi bilo zanimivo. Hkrati lahko ob novicah spremljamo oblikovanje takratnega medijskega prostora oziroma način prenosa novic in informacij. V tistem času to ni bilo tako preprosto kot danes, ko je izmenjava informacij skoraj takojšnja. ●

Planinsko društvo je svojemu prizadevnemu predsedniku v domačem kraju postavilo velik spomenik z obeliskom, ki pa je bil po razpadu monarhije, ko je območje pripadlo Češki, uničen. Vir Der Sudetendeutsche Heimatkreis

¹ *Der Sudetendeutsche Heimatkreis*, <https://www.ko-motau.de/das-schmidt--denkmal-im-grundtal-.html>, pridobljeno 25. 9. 2023.

² Nesreča na Triglavu, *Planinski vestnik*, 25. 8. 1895, št. 8, str. 123.

Tek v naravi

MARTINA WALCH | CHRISTIAN LOHER

Tek v naravi. Menjava hoje in teka. Čez hribe in doline. Na kratke, dolge in zelo dolge razdalje. Preprosto – rekreacija v naravi, ki je danes dobila baročno ime. Dobro se sliši in bere.

Kje si bil?

Na trailu. 100 km.

Uf. Norc. A to ves čas tečeš?

Ja, itak.

V resnici pa le približno v razmerju 60 : 40 ali pa še manj, 80 : 20 na račun hoja : tek. In na koncu koncev, kako se bi pa slišalo, če bi rekel, da sem šel po planinski poti okrog Julijskih Alp. Bistveno bolj "kul" zveni: "Sem bil na trailu, JAT! Julian Alps Trail Run. Tako kul."

Trail tek ali samo trail¹ je tek po naravnih, neurejenih ali urejenih in označenih ali neoznačenih poteh, kot so gozdne poti, planinske poti, čez travnike. Ker v večini primerov poteka v sredogorju in visokogorju, zanj veljajo enaka pravila kot za vsakega obiskovalca gora. Predvsem pa velja omeniti tudi izkušnost in znanje uporabe opreme, ki jo imamo s sabo v nahrbtniku.

Nekaj ključnih usmeritev, ki jih je treba upoštevati pri trailu:

Primerna oprema: najpomembnejši so športni copati za trail, ki nudijo dober oprijem z različno podlago in hkrati zaščitijo stopala pred poškodbami. Obvezen je tekaški nahrbtnik z osnovno planinsko opremo: topla oblačila, kapa in rokavice, naglavna svetilka, prva pomoč, visokoenergijski prigrizki in napitki z elektroliti. Svetujemo uporabo planinskih palic za boljše ravnotežje in lažje sestope.

Priprava in načrtovanje: pred odhodom na tek je treba preveriti vremensko napoved in načrtovati pot. Planinski zemljevid merila 1 : 25.000 in pametni telefon z naloženo aplikacijo maPZS sta del obvezne opreme in vsakega odgovornega tekača.

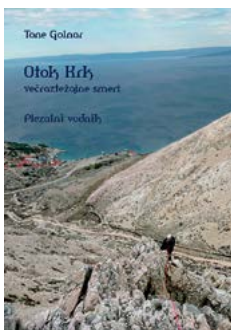
Tehnika teka: trail zahteva več previdnosti in zbranosti pri gibanju, predvsem zaradi večje hitrosti kot pri hoji. Bodite pozorni na korenine, kamenje in druge ovire. Prilagodite svoj korak in hitrost glede na teren in izkušnje. Tek od posameznika zahteva dobro telesno pripravljenost in redno gibanje.

Ena izmed največjih prednosti trail teka in podobnih aktivnosti je preživljanje časa v naravi. Uživate v lepih razgledih, svežem zraku in občutku pobega iz mestnega vrveža. Čas ni pomemben. Štejejo le čudoviti trenutki neke na planinski poti.

¹ Pojasnilo Toma Šarfa o razliki med gorskimi teki in trail teki najdete na povezavi: <https://slovenska-atletika.si/gorski-teki-in-traili-kakna-je-sploh-razlika-obeta-se-namrec-skupno-sp-intervju/>

LITERATURA

Tone Golnar: Otok Krk. Večraztežajne smeri. Plezalni vodnik. Prva, spletna izdaja. Samozaložba v PDF obliki, 2024. 107 str.

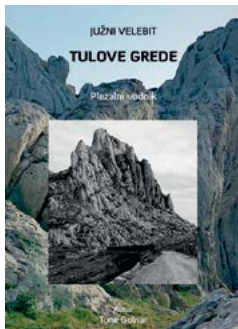
Izdaja je brezplačna. Vsi, ki so pri njej sodelovali, niso prejeli nobenega plačila. To je tudi razlog, da besedilo ni lektorirano, saj avtor ne pozna lektorja, ki bi to naredil zastonj. V vodniku je poleg večraztežajnih smeri tudi nekaj plezališč. Najdete ga na <http://otok-krk.moj servis.net/>. Večina plezališč, razen Bunčuluke, je nastala po letu 2000. Za nekaj plezališč in parkirišč so podane GPS-koordinate.

V primerjavi s Tulovimi gredami plezalni vodnik za otok Krk ne bo zanimiv samo za plezalce, temveč tudi za pohodnike in raziskovalce, ki jih privlači malo obiskan, slabo popisan ali neoznačen svet. Na otoku je 50 podzemnih jam, brezen in votlin, od katerih je najbolj znana edina turistična jama na otoku Biserujka. Razen dveh večjih jezer (eno je umetno zajezeno), ki služita kot rezervoar pitne vode, je tukaj še množica manjših jezerc, lokev in kalov, ki so nekdaj služili za napajanje živine. Najdemo tudi veliko vodnih zbiralnikov za meteorno vodo (*zdencev in bunarjev*) ter nekaj naravnih izvirov z odlično vodo. Eden takšnih je ob cesti pri izhodišču za plezališče Portafortuna. V neposredni bližini je tudi večini nepoznana naravna znamenitost – slapovi. Od etnoloških posebnosti omenimo suhe zidove (*suhozid*), še posebej pa *mrgare*, obore za ovce v obliki cvetov.

Veliko večraztežajnih smeri je lažjih od IV. stopnje, torej so primerne za tiste, ki preko petice ne zmorejo. Ampak le pod pogojem, da znajo narediti štant, da obvladajo varovanja soplezalca in vstavljanje pomičnih varoval (*frendi*, zatiči, zanke ...). Štirijezični slovar v vodniku uporabljenih besed je primeren za uporabo na telefonu. V poglavju Utrinki iz smeri nam fotografije omogočajo vpogled v nekatere dolge smeri, da lahko vidimo, v kakšnem terenu bomo plezali.

Mire Steinbuch

Tone Golnar: Plezalni vodnik Tulove grede. Druga, popravljena in razširjena spletna izdaja. Samozaložba v PDF formatu. Šentjur, 2023. 123 str.

Izdaja je brezplačna. Vsi, ki so pri njej sodelovali, niso prejeli nobenega plačila. To je tudi razlog, da besedilo ni lektorirano, saj avtor ne pozna lektorja, ki bi to naredil zastonj. Vodnik je dosegljiv na naslovu tulovegrede.moj servis.net/javno/PDF/tulovegrede.pdf.

Uvod med drugim sestavljajo poglavja Alpinistična dejavnost na območju Tulovih gred (kratka zgodovina), Opis območja, Možnosti dostopa, Pregledni zemljevid in Satelitski posnetek območja. Pisec navaja, kje je treba biti pozoren na morebitne neeksplodirane mine, kajti tu je v prvi polovici 90-tih divjala vojna. Na 53. strani me je na skici smeri presenetilo opozorilo: "Pozor! Neeksplodirana mina v žlebu. Na drevesu dve kači." Osebnost imam raje dve kači kot mino.

Smeri v skicah so izrisane pregledno, razen kjer jih je preveč na kupu. Ampak enako je tudi v tiskanih vodnikih. Na fotografijah so načrtani poteki smeri. Kjer jih je več, so zaradi

Potovalne
torbe

TRANSPORTER CARRY-ON BAG

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan.

lažjega sledenja v različnih barvah. Celotno območje Tulovih gred predstavlja osem sektorjev, ki so dodatno razdeljeni med ostenja, stolp in najvišji vrh; vsak od podsektorjev ima svoje številčenje smeri. Štirijezični slovar v vodniku uporabljenih besed ima – odvisno od okoliščin – samo eno neprijetno "napako" – postavljen je v navpično lego. Ampak telefon je lažje zasukati kot PC.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

PZS je sklical sejo upravnega odbora PZS, ki je bila 3. oktobra v sejni sobi PZS. Med točkami dnevnega reda so med drugim obravnavali finančno poročilo za prvo polletje, ureditev prometa v dolini Vrata, pripravo za spremembe statuta PZS, predlog

za častna člana PZS, idejno rešitev nove kočice na Korošici, vloge društev za članstvo v PZS.

PZS je tudi v letošnji planinski sezoni v sodelovanju s podjetjem Delamaris razkril nove aktivnosti v projektu Ribe za v hribe. Glavni cilj projekta je spodbujanje razpršenega obiska slovenskih gora ter predstavitev lepih, manj poznanih hribov in planin. Tako so pripravili nabor predlogov za izlete, pohodniške nasvete, nagrade itd.

Med 23. septembrom in 13. oktobrom je na območju Karavank in Bohinjske Bele potekala mednarodna vojaška vaja Zvezda Triglava 2024.

Miha Habjan je v *podkastu V steni* med drugim gostil Romana Krajnika, najuspešnejšega športnoplezalnega trenerja vseh časov, trenerja Janje Garnbret z dvakratnim olimpijskim zlatom. Spregovorila sta o njegovih trenerskih začetkih, o profesionalni poti in izjemnih uspehih. Miha je gostil tudi navezo dveh odličnih planincev, ki na eni strani dokazujeta, da je z voljo, notranjo močjo, zaupanjem,

požrtvovalnostjo in vero mogoče premikati gore. Jožko Gregorc, ki se je rodil z okvaro vida in pozneje popolnom oslepel, in Marjan Bogataj, družinski človek, ki je gore vzljubil že v mladostnih letih. V zadnjem *podkastu* pa je gostil Uroša Kuzmana, docenta na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani, vodnika PZS, človeka mnogih talentov in aktivnosti, ki je bil med drugim načelnik Mladinske komisije PZS, je avtor zgoščenke *Greva pod objem gora*, zbirke nalog za mlade planinske tekmovalce *Planinstvo od A do Ž*, pa tudi pevec in uveljavljeni *stand-up* komik.

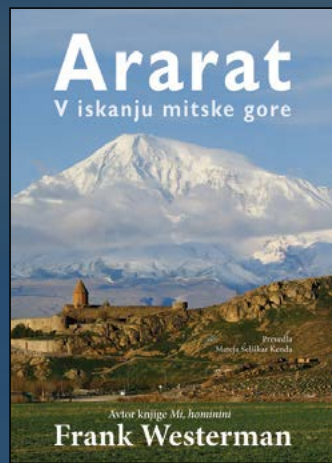
Odbor inPlaninec. Četrti Parafestival pod sloganom Vključujem je 29. junija na sotočje Tolminke in Soče pritegnil številne pohodnike, športnike in rekreativce. Dogodek se je odvijal v okviru *Soča Outdoor festivala* in je z različnimi aktivnostmi na suhem in v vodi povezal ljudi vseh starosti in zmožnosti.

Sicer pa so bili InPlaninci to poletje zelo aktivni in motivirani za poti in

Knjiga je osebni poklon slovenski naravi, zgodbam in znanju, ki nam jih (lahko) predaja, pa tudi ljudem, ki jo naseljujejo, raziskujejo in varujejo.

Irena Cerar
SVETIŠČA NARAVE
Sedem tednov vseživosti
fotografije: Borut Peterlin
zemljevid: Manca Kovačič
► 313 str., 26,90 €

Ararat je Westermanova najbolj izpovedna knjiga, v kateri med napetimi pripravami na vzpon odkrito spregovori o svojem odraščanju, odnosu do duhovnosti, znanosti, pa tudi o svoji fasciaciji nad to mitsko goro.

Frank Westerman
ARARAT
V iskanju mitske gore
► 327 str., 26,90 €

*Nagrajenci
natečaja Naj
prostovoljec 2023
Arhiv inPlaninec*

vrhove, ki so si jih potihoma želeli potem, ko so prehodili Slovensko planinsko pot. Med najvišjimi in najbolj odmevnimi podvigi je bil vzpon na štiritisočak, na katerega so se pripravljali tudi s poletnimi različno zahtevnimi vzponi, med drugim tudi na Vrtačo in Storžič.

19 planincev invalidov (slepih, slabovidnih, gluhih, gibalno oviranih, nevro različnih in invalidov, ki se soočajo z dolgotrajnimi boleznimi) je 29. julija stopilo korak više na poti k svojim sanjam. Povzpeli so se na 4164 metrov visoki zahodni vrh Breithorna, ki leži v Alpah, na meji med Švico in Italijo. Z njimi so bili tudi vodniki PZS in gorska

vodnika, vrhunska alpinista Marija in Andrej Štremfelj. Svojo odpravo so 5. avgusta predstavili na novinarski konferenci v prostorih PZS.

Projekt inPlaninci po Slovenski planinski poti je dobil priznanje za posebne dosežke, ki ga v okviru natečaja Naj prostovoljec leta 2023 podeljuje Mladinski svet Slovenije. Projekt je prejel priznanje zaradi celostnega namena in ustvarjanja vključujočega okolja, ki posameznikom z ovirami ter posebnimi potrebami omogoča enakovredno sodelovanje v planinskih dejavnostih. Poleg uspešnih pohodov je projekt doprinesel tudi k razumevanju pomena vključevanja in gibanja, so zapisali v obrazložitvi.

Strokovna revija *HR & M* za področje razvoja ljudi, organizacij in vodenja je na festivalu 17. septembra razglasila zmagovalce izbora za HR & M projekt leta 2024; med tremi zmagovalci je tudi PZS oz. Odbor inPlaninec, ki je priznanje prejel za uspešno izvedbo projekta inPlaninci po Slovenski planinski poti za vključevanje invalidov in oseb s posebnimi potrebami v planinske aktivnosti.

Med 27. do 29. septembrom je odbor v planinskem domu v Gorah pripravil tridnevno izobraževanje inPlaninec za vse, ki jih zanima delo z invalidi oz. osebami s posebnimi potrebami in bi radi nadgradili svoje znanje ter izkušnje.

*19 inPlanincev je
29. julija osvojilo
vrh štiritisočaka
Breithorn.*

Arhiv inPlaninec

Markacisti na letošnjem dnevu slovenskih markacistov v Bohinju
Arhiv KPP PZS

Mladinska komisija (MK) je tudi letos poleti v Bavšici izvedla neformalno izobraževanje za mladinske voditelje, na katerem se je več kot en teden petnajst mladih kalilo v teoretičnem in praktičnem znanju o planinstvu.

MK je objavila javni razpis za izbor izvajalcev za sredstva v letu 2024 iz programa Planinski krožki v letu 2024, odobrena s strani Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS.

MK je povabila na usposabljanje za mentorje planinskih skupin, ki bo od 18. do 20. oktobra v PUS Bavšica. Od 19. do 20. oktobra pa bo MK v Domu na Šmohorju izvedla tečaj orientacije.

Vodniška komisija je konec septembra in v oktobru izvedla dva sklopa usposabljanj, prvega za pridobitev naziva vodnik zelo zahtevnih tur, drugega za pridobitev naziva vodnik zavarovanih plezalnih poti.

Gospodarska komisija. Poleti je kar nekaj koč iskalo dodatno osebje za delo v koči. To gotovo kaže, da je bila letošnja poletna planinska sezona dobra, čemur so pritrdili marsikateri oskrbniki. Kar nekaj koč je iskalo tudi novega oskrbnika ali najemnika, tako Zavetišče v Gozdu, Koča pri Jelenovem studencu in Planinski dom na Uštah - Žarenku nad Moravčami. Upamo, da so se javili prijazni in zagnani ljudje, ki bodo kočam vdahnili prijazen planinski utrip.

PD Nova Gorica je pri Planinskem domu pri Krnskih jezerih 8. septembra praznovala 40-letnico tega doma in 75-letnico društva.

Lovoriko naj kočje leta 2024 sta osvojili Koča na Žavcarjevem vrhu (PD Maribor - Matica) kot naj planinska in Češka koča na Spodnjih Ravneh (PD Jezersko) kot naj visokogorska planinska koča. Več v posebnem članku.

Komisija za planinske poti (KPP). Letošnji dan slovenskih markacistov je 31. avgusta v Bohinju privabil kar 230 markacistov iz cele Slovenije. Akcijo je organizirala PZS ob podpori občine Bohinjskega jezera, Turizma Bohinjskega jezera, KS Stara Fužina in Triglavskega narodnega parka. Neprecenljiva je bila

Gašerbrum III (7952 m) z rdeče vrisano prvenstveno smerjo Edge Of Entropy (2000 višinskih metrov) slovensko-britanske alpinistične naveze Česen-Livingstone in z modro označenim sestopom.
Foto Aleš Česen

pomoč prostovoljcev PD Bohinjska Bistrica. Pod pridnimi rokami markacistov in markacistk je bilo označenih in očiščenih 88 odsekov registriranih planinskih poti v skupni dolžini 117 km. V svoje delo so vložili 1600 delovnih ur.

KPP je posredovala obvestila planinskih društev o zaprtih poteh. Med drugim so zaradi vetroloma zaprte vse poti, ki vodijo iz doline do Doma na Peci. Zaradi sečnje in spravila lesa je zaprta pot žičnica Golica-Koča na Golici (vzhodna pot), zaradi gozdnega požara in gasilskih aktivnosti pa planinska pot na Porezen iz Hudajužne. Zaprta je planinska pot med Javorniškim in Bašelskim prevalom, povezovalna pot med vstopoma Furlanove in Otmarjeve poti pod Gradiško Turo, planinska pot na Košenjaku, ki vodi od kmetije Lonhtar mimo lovske kočice do državne meje; zaprta je tudi planinska pot od kmetije Suhadolnik v dolini Kokre do Cojzove kočice na Kokrskem sedlu, prav tako odsek planinske poti proti Spodnjim Dolcem.

Vse spremembe o odprtosti in zaprtosti poti si pogledajte na zemljevidu maPZS (<https://mapzs.pzs.si/>).

Komisija za alpinizem (KA) redno objavlja alpinistične novice na svoji podstrani in jih pošilja tudi po e-pošti. Poleti so številni alpinisti odšli na odprave v različne konce sveta. Radovaljčani so poročali z odprave v Kirgiziji, brali smo o dveh odpravah v Pamir Alai, uspešni so bili tudi začetni alpinistični tabor na Kamniškem sedlu, tabor za perspektivne alpiniste v Dolomitih, odprava Chhogo v indijsko Himalajo, tabor v Klinu v Julijcih. Marko Prezelj je bil del tričlanske mednarodne odprave Nanda Devi East 2024, naša štiričlanska ženska alpinistična odprava Lalung pod vodstvom Anje Petek pa je 18. septembra sporočila, da so alpinistke osvojile zeleni cilj Lalung I in skupno opravile štiri prvenstvene vzpone.

Najbolj odmevna, tudi v svetovnem merilu, je bila odprava na Gašerbrum III. V času olimpijskih iger Pariz 2024 sta namreč vrhunska alpinista Aleš Česen in Tom Livingstone v alpskem slogu preplezala 2000 višinskih metrov dolgo prvenstveno smer po zahodnem grebenu na Gašerbrum

III (7952 m) v Karakorumu. To je bil šele tretji vzpon na ta najvišji neosemtisočak; smer pa sta ocenila z ED+, kar je povišana najvišja stopnja francoske šeststopenjske lestvice. Zgornji del grebena je bil vrtoglavo oster in strm, eden najzahtevnejših raztežajev pa je bil prav zadnji, ki ju je 4. avgusta pripeljal na petnajsto najvišjo goro na svetu, sicer pa sta za vzpon in vrnitev v bazni tabor potrebovala sedem dni.

5. oktobra je KA v Ospu na prostem pripravila drugi tradicionalni vseslovenski festival alpinizma, ki je bil s kar šestnajstimi delavnicami in izobraževanji ter številnimi ponudniki alpinistične opreme za vse udeležence brezplačen. V Ospu so tega dne pripravili tudi izredni zbor načelnikov 2024.

Poleg tega je KA v oktobru povabila na ženski alpinistični tabor v Arco.

Komisija za športno plezanje. Letošnje poletje je bilo v znamenju zlata. Najboljša športna plezalka sveta Janja Garnbrete je s svojim izjemnim plezanjem v balvanih in težavnosti v Parizu ubranila naslov olimpijske prvakinja v kombinaciji športnega plezanja, uspešno pa sta tekmovala tudi Mia Krampl in Luka Potočar.

Sara Čopar je avgusta s četrtrim mestom na evropskem prvenstvu v težavnostnem plezanju Villars 2024 dosegla uspeh kariere v članski konkurenci, v preteklosti pa je že šestkrat osvojila naslov mladinske svetovne prvakinja v različnih disciplinah. S finalom se je izkazala tudi Lana Skušek, med moškimi je Luka Potočar dosegel peto mesto.

Koper je bil že tretje leto zapored prizorišče slovenske tekme svetovnega pokala v težavnostnem plezanju, sicer pa prvo tekmovalje po olimpijskih igrah in evropskem prvenstvu. Lansko zmago je ubranila nepremagljiva Garnbrete, uspešen plezalec Martin Bergant pa je na tej tekmi sklenil svojo tekmovalno plezalsko pot.

Mladinska svetovna prvakinja v težavnosti Rosa Rekar je upravičila vlogo slovenske favoritinje na svetovnem univerzitetnem prvenstvu v športnem plezanju, ki je bilo od 8. do 12. septembra v Kopru, in priplezala bron.

MAGNEZIJ Krka

BODITE NEUSTAVLJIVI

www.magnezijkrka.si

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite za uravnoteženo in raznovrstno prehrano ter zdrav način življenja.

*Prodajni podatki ePharma Market Slovenija za leto 2023, prodaja v lekarnah, kategorija izdelki z magnezijem.

KRKA | 70let

Najuspešnejša
športna plezalka
vseh časov
in dvakratna
olimpijska
prvakinja Janja
Garnbret je
zmagala tudi
pred domačimi
navijači na tekmi
svetovnega pokala
v težavnosti
v Kopru.
Foto Grega
Valančič

Na predzadnji tekmi svetovnega pokala 2024 v balvanskem plezanju v Pragi je slovensko reprezentanco najuspešneje zastopala Jenny Buckley, ki se je uvrstila na deveto mesto, finalistov pa na tej tekmi nismo imeli.

Komisija za varstvo gorske narave je ob zaključku 21. tečaja za varuhe gorske narave 8. septembra na Gorjancih organizirala srečanje varuhov gorske narave in gorskih stražarjev na Gorjancih, izlet pa je strokovno vodila Rozi Skobe skupaj z ostalimi vodniki PD Krka Novo mesto in PD Trebnje.

Komisija za turno kolesarstvo je povabila na usposabljanje za turno-kolesarskega vodnika 2, strokovnega delavca v športu 2. stopnje, ki so ga izvedli v oktobru.

Planinska založba je izdala drugo, dopolnjeno izdajo vodnika *Dolomiti po dolgem in počez*, v katerem je odlični pisec vodnikov in publicist Andrej Mašera pripravil opise kar 60 ciljev oz. poti, razpršenih po celotnem območju Dolomitov. Vabi nas na razgledne vrhove vse od Furlanskih Dolomitov na vzhodu do skupine Brente na zahodu, od Sekstenskih Dolomitov na severu pa do skupine Schiara nad mestom Belluno na jugu. Med turami v vodniku prevladujejo tiste po zelo zahtevnih poteh (*feratah*), čeprav lahko najdemo tudi nekaj lažjih, skoraj sprehajalnih tur. Za piko na i je dodal še izbor najzahtevnejših, že kar alpinističnih vzponov. Izšel pa je tudi dolgo pričakovani prenovljeni planinski vodnik *Razšir-*

jena slovenska planinska pot. Avtor, priznani planinski publicist Gorazd Gorišek, je temeljito pregledal in dopolnil opise predhodne izjemno priljubljene izdaje in jim dodal nekaj novih točk.

PZS je povabila na filmski festival *European Outdoor Film Tour* (E.O.F.T.), ki oktobra začne jesensko evropsko turnejo s šestimi filmskimi pustolovščinami na velikem platnu. V Sloveniji bo od oktobra do decembra devet predstav, in sicer pet v Ljubljani, dve v Kranju ter po ena v Mariboru in Celju. Člani PZS si lahko vstopnice zagotovite s spletnim nakupom (<https://si.eoft.eu/en>). Izkoristite 10-odstotni popust za spletne vstopnice, in sicer s kodo PZS4EOFT24.

Zdenka Mihelič

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

PLANINSKI KOLEDAR 2025

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

v spletni trgovini
<https://trgovina.pzs.si>

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **5,90 €**

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Gremo na odpravo, Mojstranske veverice, Kanin

INTERJUJ

Urh Primožič, Billi Bierling, Liv Sansoz

Z NAMI NA POT

Bosna in Hercegovina, AAT, Loška dolina

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

**PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)**

POČITNIŠKA PLEZALNA ŠOLA

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko čezlega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

RADIO KRANJ 97.3

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

RADIO ŠT. 1 OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

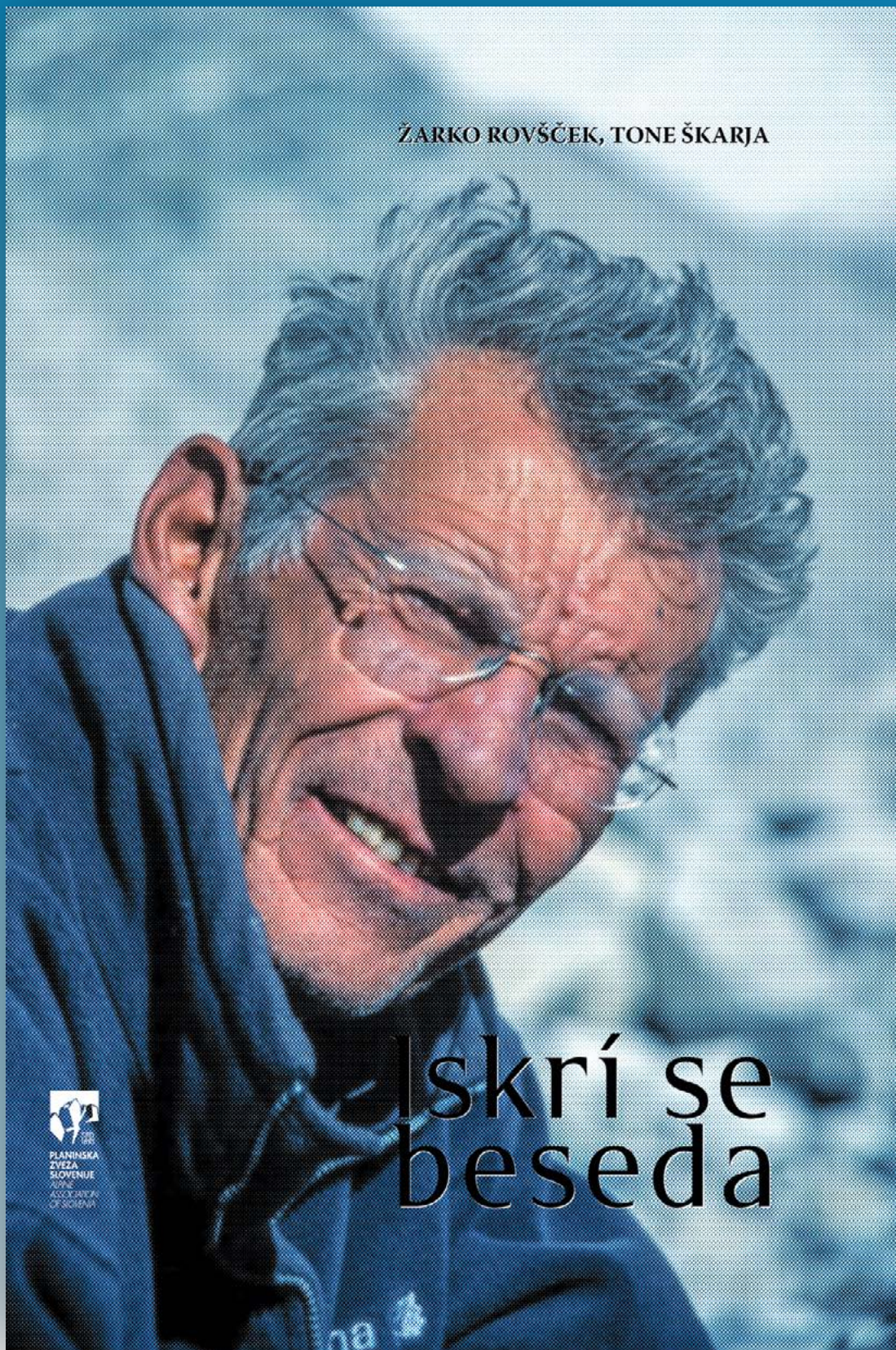

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

NOVOST

planinskatrgovina.pzs.si

ŽARKO ROVŠČEK, TONE ŠKARJA

Pričujoča izbrana dela so poleg številnih knjižnih del njegov literarni odsev.

Njegova literarna zapuščina nam ponovno daje priložnost, da sežemo v globino njegovih življenjskih modrosti, razmišljanja in njegovih iskrih odzivov na dogajanja okrog sebe.

Naj se tudi po Tonetovem odhodu še naprej neti njegov pronicljivi duh, naj se iskri njegova beseda!

Žarko Rovšček